

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE
STATISTICAL OFFICE IN KRAKÓW

Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie małopolskim

Budgets of Local Government Units
in Małopolskie Voivodship

2016

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE
STATISTICAL INFORMATION AND ELABORATIONS

KRAKÓW 2017

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE
STATISTICAL OFFICE IN KRAKÓW

**Budżety jednostek samorządu terytorialnego
w województwie małopolskim
w 2016 r.**

*Budgets of Local Government
Units in Małopolskie Voivodship in 2016*

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE
STATISTICAL INFORMATION AND ELABORATIONS

YEAR VII

ROK VII

KRAKÓW, NOVEMBER 2017

KRAKÓW, LISTOPAD 2017

Opracowanie publikacji   **Urząd Statystyczny w Krakowie**
Oddział w Tarnowie

Autor opracowania   Lucyna Cuber

pod kierunkiem   Agnieszki Chochorowskiej

Skład komputerowy   Elżbieta Niemiec

Wykresy, mapy   Anna Stawarz

Naliczanie tablic   Anna Stawarz

Tłumaczenie   **Małopolski Ośrodek Badań Regionalnych**
Dział Opracowań Regionalnych
Marcin Łacic

ISSN 2084-7408

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła

Urząd Statystyczny w Krakowie
31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
tel. 12 415 60 11 fax: 12 361 01 92
e-mail: sekretariatUSKRK@stat.gov.pl
<http://krakow.stat.gov.pl/>

Publikacja dostępna w wersji elektronicznej

<http://krakow.stat.gov.pl/>

Przedmowa

Publikacja „**Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie małopolskim w 2016 r.**” stanowi kolejną edycję opracowania z zakresu finansów publicznych, wydawanego z częstotliwością roczną od 2011 r.

Opracowanie zawiera szeroki zakres informacji dotyczący dochodów, wydatków i wyniku finansowego budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego, tj. gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województwa samorządowego. Zostało opracowane na podstawie danych statystycznych oraz danych ze sprawozdawczości Ministerstwa Finansów.

W części analitycznej publikacji przedstawiono szczegółowy opis sytuacji finansowej jednostek samorządowych w 2016 r. na tle kraju, województwa oraz na tle własnych wyników osiągniętych w poprzednich latach. Zaprezentowano również przychody, rozchody, zobowiązania oraz sposób finansowania deficytu budżetowego. W ramach analizy dochodów, dodatkowo przedstawiono wielkość środków unijnych zasilających budżety samorządów wraz ze wskazaniem największych ich beneficjentów. Analizę kończy omówienie pozycji małopolskich jednostek wśród jednostek samorządowych w kraju, ustalonej w oparciu o wybrane wskaźniki budżetowe. Niektóre zagadnienia zaprezentowano również w postaci graficznej (mapy i wykresy), dla lepszego zobrazowania zmian jakie zaszły w ich strukturze i dynamice na przestrzeni ostatnich lat. W załączonych uwagach metodycznych podano wyjaśnienie podstawowych pojęć i definicji stosowanych w publikacji.

Uzupełnieniem opracowania jest rozbudowana część tabelaryczna. Otwierają ją tablice przeglądowe z ważniejszymi danymi dla województwa w wartościach bezwzględnych, w retrospekcji sięgającej 2000 r. Natomiast zasadniczą część stanowią tablice zawierające dane o wielkości oraz strukturze dochodów i wydatków jednostek samorządowych według rodzajów i według działów oraz wyniku finansowego w 2016 r. Dla ułatwienia indywidualnych obliczeń i analiz, tablice przedstawiono w formacie Excel.

Wyrażam nadzieję, że niniejsza publikacja stanowić będzie użyteczne źródło informacji i okaże się pomocna wszystkim zainteresowanym tematyką finansów publicznych, szczególnie władzom samorządowym wszystkich szczebli, a także osobom prywatnym i instytucjom.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Krakowie

Agnieszka Chochorowska

Kraków, listopad 2017 r.

Preface

The publication "**Budgets of local government units of Małopolskie voivodship in 2016**" is the next edition of study from the scope of public finances edited annually since 2011.

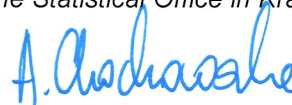
The elaboration includes a broad spectrum of information concerning revenues, expenditures and financial result of local government units of Małopolskie voivodship, i.e. gminas, cities with powiat status, powiats and local government voivodship. It has been prepared on the basis of statistical data as well as data from reports of the Ministry of Finance.

The analytic part of the publication contains detailed description of the financial situation of local government units in 2016 on the country and voivodship background as well as on the background of their own results achieved in previous years. Revenues, expenditures, liabilities as well as manner of financing the budget deficit have been also presented. The analysis of revenues additionally presents the amount of EU funds supplied local government budgets with indication of their greatest beneficiaries. The analysis ends with review of position of Małopolskie voivodship's units among local government units in the country, based on selected budgetary rates. Some issues were also illustrated graphically (maps and graphs) for better presentation of changes in their structure and dynamics, which had occurred during last years. Main terms and definitions used in the publication are given in methodological notes.

Enlarged tabular part constitutes a supplement of the study. It begins with review tables presenting major data for the voivodship in absolute numbers, in retrospection from the year 2000. The main part constitute tables containing data on size and structure of revenues and expenditures of local government units by types, divisions as well as by financial result in 2016. To make easier calculations and analyses, tables were elaborated also in MS Excel.

I hope that this publication will be a useful source of information and will be helpful to all interested in the matter of public finance, particularly to local government authorities of all levels in making decisions and also to private persons and institutions.

Director
of the Statistical Office in Kraków

Agnieszka Chochorowska

SPIS TREŚCI	Str.
PRZEDMOWA	3
Wprowadzenie	13
WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA	15
1. Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego	15
1.1. Dochody	15
1.2. Wydatki	20
1.3. Wynik finansowy	21
1.4. Przychody i rozchody	22
1.5. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego	23
2. Gospodarka finansowa gmin województwa małopolskiego	24
2.1. Dochody	24
2.2. Wydatki	30
2.3. Wynik finansowy	36
2.4. Przychody i rozchody	36
2.5. Zadłużenie gmin	37
3. Gospodarka finansowa miast na prawach powiatu województwa małopolskiego	38
3.1. Dochody	38
3.2. Wydatki	42
3.3. Wynik finansowy	45
3.4. Przychody i rozchody	45
3.5. Zadłużenie miast na prawach powiatu	46
4. Gospodarka finansowa powiatów województwa małopolskiego	47
4.1. Dochody	47
4.2. Wydatki	50
4.3. Wynik finansowy	53
4.4. Przychody i rozchody	53
4.5. Zadłużenie powiatów	53
5. Gospodarka finansowa województwa małopolskiego	55
5.1. Dochody	55
5.2. Wydatki	56
5.3. Wynik finansowy	57
5.4. Przychody i rozchody	57
5.5. Zadłużenie województwa	58
6. Środki unijne w budżetach jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego	58
6.1. Środki unijne w budżetach gmin	59
6.2. Środki unijne w budżetach miast na prawach powiatu	60
6.3. Środki unijne w budżetach powiatów	61
6.4. Środki unijne w budżecie województwa	62
7. Województwo małopolskie na tle kraju	62
Podsumowanie	64
UWAGI OGÓLNE	66
Skróty	67
Objaśnienia znaków umownych	67
UWAGI METODYCZNE	68
Źródła i zakres danych	68
Objaśnienia podstawowych pojęć	69

TABLICE W TEKŚCIE

	Nr	Str.
Wpływy podatku dochodowego CIT i PIT w dochodach własnych jednostek samorządowych województwa małopolskiego	1	17
Zobowiązania jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego według tytułów dłużnych	2	23
Liczba gmin według relacji ich wyniku finansowego do dochodów	3	36
Zobowiązania gmin według tytułów dłużnych	4	37
Zobowiązania miast na prawach powiatu według tytułów dłużnych	5	46
Liczba powiatów według relacji ich wyniku finansowego do dochodów	6	53
Zobowiązania powiatów według tytułów dłużnych	7	54
Zobowiązania budżetu województwa według tytułów dłużnych	8	58

WYKRESY

Dynamika dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego	1	15
Struktura dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów ..	2	16
Dochody ogółem i własne jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca	3	18
Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego	4	18
Udział dotacji unijnych w dotacjach ogółem jednostek samorządu terytorialnego	5	19
Dynamika wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego	6	20
Struktura wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów ..	7	20
Finansowanie deficytu jednostek samorządu terytorialnego w 2016 r.	8	22
Wskaźnik zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w 2016 r.	9	24
Dynamika dochodów ogółem budżetów gmin według rodzajów gmin	10	24
Struktura dochodów ogółem budżetów gmin według rodzajów gmin	11	26
Udział dotacji unijnych w dotacjach ogółem gmin według rodzajów gmin	12	29
Dynamika wydatków ogółem budżetów gmin według rodzajów gmin	13	31
Struktura wydatków ogółem budżetów gmin według rodzajów	14	32
Struktura wydatków ogółem budżetów gmin według działów	15	34
Dynamika dochodów ogółem budżetów miast na prawach powiatu	16	39
Struktura dochodów ogółem budżetów miast na prawach powiatu według rodzajów ..	17	39
Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej miast na prawach powiatu	18	41
Udział dotacji unijnych w dotacjach ogółem miast na prawach powiatu	19	41
Dochody i wydatki na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu w 2016 r.	20	42
Dynamika wydatków ogółem budżetów miast na prawach powiatu	21	42
Struktura wydatków ogółem budżetów miast na prawach powiatu według rodzajów ..	22	43
Struktura wydatków budżetów miast na prawach powiatu według działów	23	44
Wskaźnik zadłużenia w miastach na prawach powiatu	24	46
Dynamika dochodów ogółem budżetów powiatów	25	47
Dochody własne na 1 mieszkańca powiatów w 2016 r.	26	48
Struktura dochodów ogółem budżetów powiatów według rodzajów w 2016 r.	27	48
Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej powiatów	28	49
Udział dotacji unijnych w dotacjach ogółem powiatów	29	50
Dynamika wydatków ogółem i inwestycyjnych budżetów powiatów	30	51
Struktura wydatków budżetów powiatów według działów	31	52
Wskaźnik zadłużenia w powiatach w 2016 r.	32	54
Struktura dochodów ogółem budżetu województwa według rodzajów	33	55
Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej budżetu województwa	34	56

WYKRESY (dok.)	Nr	Str.
Struktura wydatków budżetu województwa według działów	35	57
Struktura środków unijnych w budżetach jednostek samorządu terytorialnego	36	59
MAPY		
Dochody ogółem na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.	1	25
Dochody własne na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.	2	28
Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej gmin w 2016 r.	3	29
Wydatki ogółem na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.	4	31
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.	5	33
Wskaźnik zadłużenia w gminach w 2016 r.	6	38
Dochody ogółem na 1 mieszkańca powiatów w 2016 r.	7	48
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca powiatów w 2016 r.	8	51
Środki unijne w budżetach gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2016 r.	9	61
RYSUNKI		
Budżet jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego w 2016 r. .	1	14
TABLICE – FORMAT EXCEL		
	Nr	xls
Dochody, wydatki i wynik finansowy jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego	I	x
Dochody, wydatki i wynik finansowy jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego na 1 mieszkańca w zł	II	x
Dochody jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego według rodzajów w 2016 r.	1(9)	x
Struktura dochodów jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego według rodzajów w 2016 r.	2(10)	x
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego według rodzajów w 2016 r.	3(11)	x
Struktura wydatków jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego według rodzajów w 2016 r.	4(12)	x
Dochody budżetów gmin według rodzajów oraz według podregionów i powiatów w 2016 r.	5(13)	x
Struktura dochodów budżetów gmin według rodzajów oraz według podregionów i powiatów w 2016 r.	6(14)	x
Dochody i struktura dochodów budżetów miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.	7(15)	x
Dochody budżetów powiatów według rodzajów i podregionów w 2016 r.	8(16)	x
Struktura dochodów budżetów powiatów według rodzajów i podregionów w 2016 r.	9(17)	x
Dochody i struktura dochodów budżetu województwa według rodzajów w 2016 r. ..	10(18)	x
Wydatki budżetów gmin według rodzajów oraz podregionów i powiatów w 2016 r. .	11(19)	x
Struktura wydatków budżetów gmin według rodzajów oraz podregionów i powiatów w 2016 r.	12(20)	x
Wydatki i struktura wydatków budżetów miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.	13(21)	x
Wydatki budżetów powiatów według rodzajów i podregionów w 2016 r.	14(22)	x
Struktura wydatków budżetów powiatów według rodzajów i podregionów w 2016 r.	15(23)	x
Wydatki i struktura wydatków budżetu województwa według rodzajów w 2016 r.	16(24)	x
Dochody budżetów gmin według działów oraz podregionów i powiatów w 2016 r. ..	17(25)	x

TABLICE (dok.)	Nr	xls
Struktura dochodów budżetów gmin według działów oraz podregionów i powiatów w 2016 r.	18(26)	x
Dochody i struktura dochodów budżetów miast na prawach powiatu według działów w 2016 r.	19(27)	x
Dochody budżetów powiatów według działów i podregionów w 2016 r.	20(28)	x
Struktura dochodów budżetów powiatów według działów i podregionów w 2016 r. ..	21(29)	x
Dochody i struktura dochodów budżetu województwa według działów w 2016 r.	22(30)	x
Wydatki budżetów gmin według działów oraz podregionów i powiatów w 2016 r.	23(31)	x
Struktura wydatków budżetów gmin według działów oraz podregionów i powiatów w 2016 r.	24(32)	x
Wydatki i struktura wydatków budżetów miast na prawach powiatu według działów w 2016 r.	25(33)	x
Wydatki budżetów powiatów według działów i podregionów w 2016 r.	26(34)	x
Struktura wydatków budżetów powiatów według działów i podregionów w 2016 r. ..	27(35)	x
Wydatki i struktura wydatków budżetu województwa według działów w 2016 r.	28(36)	x
Wynik finansowy budżetów gmin według podregionów i powiatów	29(37)	x
Wynik finansowy budżetów miast na prawach powiatu	30(38)	x
Wynik finansowy budżetów powiatów według podregionów	31(39)	x
Wynik finansowy budżetu województwa	32(40)	x
Dochody i wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2016 r. według działów i podregionów w 2016 r.	33(41)	x
Dochody i wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2016 r.	34(42)	x
Dochody i wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca według podregionów w 2016 r.	35(43)	x
Dochody i wydatki budżetu województwa na 1 mieszkańca w 2016 r.	36(44)	x
Środki z Unii Europejskiej i innych źródeł niepodlegające zwrotowi na finansowanie programów i projektów unijnych stanowiące dochód budżetów gmin według podregionów i powiatów	37(45)	x
Środki z Unii Europejskiej i innych źródeł niepodlegające zwrotowi na finansowanie programów i projektów unijnych stanowiące dochód budżetów miast na prawach powiatu	38(46)	x
Środki z Unii Europejskiej i innych źródeł niepodlegające zwrotowi na finansowanie programów i projektów unijnych stanowiące dochód budżetów powiatów według podregionów	39(47)	x
Środki z Unii Europejskiej i innych źródeł niepodlegające zwrotowi na finansowanie programów i projektów unijnych stanowiące dochód budżetu województwa	40(48)	x
Przychody i koszty samorządowych zakładów budżetowych w województwie małopolskim w 2016 r.	41(49)	x
Zobowiązania gmin według podregionów i powiatów	42(50)	x
Zobowiązania miast na prawach powiatu	43(51)	x
Zobowiązania powiatów według podregionów.....	44(52)	x
Zobowiązania budżetu województwa	45(53)	x
Lokaty gmin według wybranych wskaźników budżetowych w 2016 r.	46(54)	x
Lokaty powiatów i miast na prawach powiatu według wybranych wskaźników budżetowych w 2016 r.	47(55)	x
Jednostki samorządu terytorialnego województwa małopolskiego na tle kraju według wybranych wskaźników budżetowych w 2016 r.	48(56)	x

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści, tablice.

CONTENTS		Page
PREFACE		4
Introduction		13
RESULTS OF SURVEYS - SYNTHESIS		15
1. <i>Financial management of local government units in the Małopolskie voivodship</i>		15
1.1. <i>Revenues</i>		15
1.2. <i>Expenditures</i>		20
1.3. <i>Financial result</i>		21
1.4. <i>Revenues and expenses</i>		22
1.5. <i>Debt of local government units</i>		23
2. <i>Financial management of gminas in the Małopolskie voivodship</i>		24
2.1. <i>Revenues</i>		24
2.2. <i>Expenditures</i>		30
2.3. <i>Financial result</i>		36
2.4. <i>Revenues and expenses</i>		36
2.5. <i>Debt of gminas</i>		37
3. <i>Financial management of cities with powiat status in the Małopolskie voivodship</i>		38
3.1. <i>Revenues</i>		38
3.2. <i>Expenditures</i>		42
3.3. <i>Financial result</i>		45
3.4. <i>Revenues and expenses</i>		45
3.5. <i>Debt of cities with powiat status</i>		46
4. <i>Financial management of powiats in the Małopolskie voivodship</i>		47
4.1. <i>Revenues</i>		47
4.2. <i>Expenditures</i>		50
4.3. <i>Financial result</i>		53
4.4. <i>Revenues and expenses</i>		53
4.5. <i>Debt of powiats</i>		53
5. <i>Financial management in the Małopolskie voivodship</i>		55
5.1. <i>Revenues</i>		55
5.2. <i>Expenditures</i>		56
5.3. <i>Financial result</i>		57
5.4. <i>Revenues and expenses</i>		57
5.5. <i>Debt of voivodship</i>		58
6. <i>European Union funds in budgets of local government units in the Małopolskie voivodship</i>		58
6.1. <i>European Union funds in budgets of gminas</i>		59
6.2. <i>European Union funds in budgets of cities with powiat status</i>		60
6.3. <i>European Union funds in budgets of powiats</i>		61
6.4. <i>European Union funds in budget of the voivodship</i>		62
7. <i>The Małopolskie voivodship against a background of Poland</i>		62
Summary		64
GENERAL NOTES		66
Abbreviations		67
Symbols		67
METHODOLOGICAL NOTES		68
Sources and scope of data		68
Main definitions		69

TABLES IN TEXT

	No.	Page
<i>Receipts from CIT and PIT income taxes in own revenues of local government units in the Małopolskie voivodship .....</i>	1	17
<i>Liabilities of local government units in the Małopolskie voivodship by types of debt .....</i>	2	23
<i>Number of gminas by relation of their financial results to revenues .....</i>	3	36
<i>Liabilities of gminas by types of debt .....</i>	4	37
<i>Liabilities of cities with powiat status by types of debt .....</i>	5	46
<i>Number of powiats by relation of their financial results to revenues .....</i>	6	53
<i>Liabilities of powiats by types of debt .....</i>	7	54
<i>Liabilities of the voivodship's budget by types of debt .....</i>	8	58
GRAPHS		
<i>Dynamics of total revenues of local government units .....</i>	1	15
<i>Structure of total revenues of local government units by types .....</i>	2	16
<i>Total revenues and own revenues of local government units per capita .....</i>	3	18
<i>Rate of profitable financial independence of local government units .....</i>	4	18
<i>Share of EU grants in total grants of local government units .....</i>	5	19
<i>Dynamics of total expenditures of local government units .....</i>	6	20
<i>Structure of total expenditures of local government units by types .....</i>	7	20
<i>Financing of deficit of local government units in 2016 .....</i>	8	22
<i>Debt ratio of local government units in 2016 .....</i>	9	24
<i>Dynamics of total revenues of gminas budgets by types of gminas .....</i>	10	24
<i>Structure of total revenues of gminas budgets by types of gminas .....</i>	11	26
<i>Share of EU grants in total grants of gminas by types of gminas .....</i>	12	29
<i>Dynamics of total expenditures of gminas budgets by types of gminas .....</i>	13	31
<i>Structure of total expenditures of gminas budgets by types .....</i>	14	32
<i>Structure of total expenditures of gminas budgets by divisions .....</i>	15	34
<i>Dynamics of total revenues of cities with powiat status budgets .....</i>	16	39
<i>Structure of total revenues of cities with powiat status budgets by types .....</i>	17	39
<i>Rate of profitable financial independence of cities with powiat status .....</i>	18	41
<i>Share of EU grants in total grants of cities with powiat status .....</i>	19	41
<i>Revenues and expenditures per capita in cities with powiat status in 2016 .....</i>	20	42
<i>Dynamics of total expenditures of cities with powiat status budgets .....</i>	21	42
<i>Structure of total expenditures of cities with powiat status budgets by types .....</i>	22	43
<i>Structure of expenditures of cities with powiat status budgets by divisions .....</i>	23	44
<i>Debt ratio of cities with powiat status .....</i>	24	46
<i>Dynamics of total revenues of powiats budgets .....</i>	25	47
<i>Own revenues per capita in powiats in 2016 .....</i>	26	48
<i>Structure of total revenues of powiats budgets by types in 2016 .....</i>	27	48
<i>Rate of profitable financial independence of powiats .....</i>	28	49
<i>Share of EU grants in total grants of powiats .....</i>	29	50
<i>Dynamics of total and investment expenditures of powiats budgets .....</i>	30	51
<i>Structure of expenditures of powiats budgets by divisions .....</i>	31	52
<i>Debt ratio in powiats in 2016 .....</i>	32	54
<i>Structure of total revenues of the voivodship's budget by types .....</i>	33	55
<i>Rate of profitable financial independence of the voivodship's budget .....</i>	34	56

	No.	Page
GRAPHS (cont.)		
<i>Structure of expenditures of the voivodship's budget by divisions .....</i>	35	57
<i>Structure of the European Union funds in local government units budgets .....</i>	36	59
MAPS		
<i>Total revenues per capita in gminas in 2016 .....</i>	1	25
<i>Own revenues per capita in gminas in 2016 .....</i>	2	28
<i>Rate of profitable financial independence of gminas in 2016 .....</i>	3	29
<i>Total expenditures per capita in gminas in 2016 .....</i>	4	31
<i>Investment expenditures per capita in gminas in 2016 .....</i>	5	33
<i>Debt ratio of gminas in 2016 .....</i>	6	38
<i>Total revenues per capita in powiats in 2016 .....</i>	7	48
<i>Investment expenditures per capita in powiats in 2016 .....</i>	8	51
<i>European Union funds in budgets of gminas and cities with powiat status per capita in 2016 .....</i>	9	61
DIAGRAMS		
<i>Budget of local government units in the Małopolskie voivodship in 2016 .....</i>	1	14
TABLES – IN EXCEL	No.	xls
<i>Revenues, expenditures and financial result of local government units in the Małopolskie voivodship .....</i>	I	x
<i>Revenues, expenditures and financial result of local government units in the Małopolskie voivodship per capita in zł .....</i>	II	x
<i>Revenues of local government units in the Małopolskie voivodship by types in 2016 .....</i>	1(9)	x
<i>Structure of revenues of local government units in the Małopolskie voivodship by types in 2016 .....</i>	2(10)	x
<i>Expenditures of local government units in the Małopolskie voivodship by types in 2016 .....</i>	3(11)	x
<i>Structure of expenditures of local government units in the Małopolskie voivodship by types in 2016 .....</i>	4(12)	x
<i>Revenues of gminas budgets by types as well as subregions and powiats in 2016 .</i>	5(13)	x
<i>Structure of revenues of gminas budgets by types as well as subregions and powiats in 2016 .....</i>	6(14)	x
<i>Revenues and structure of revenues of cities with powiat status budgets by types in 2016 .....</i>	7(15)	x
<i>Revenues of powiats budgets by types and subregions in 2016.....</i>	8(16)	x
<i>Structure of revenues of powiats budgets by types and subregions in 2016 .....</i>	9(17)	x
<i>Revenues and structure of revenues of the voivodship's budget by types in 2016 ...</i>	10(18)	x
<i>Expenditures of gminas budgets by types as well as subregions and powiats in 2016 .....</i>	11(19)	x
<i>Structure of expenditures of gminas budgets by types as well as subregions and powiats in 2016 .....</i>	12(20)	x
<i>Expenditures and structure of expenditures of cities with powiat status budgets by types in 2016 .....</i>	13(21)	x
<i>Expenditures of powiats budgets by types and subregions in 2016.....</i>	14(22)	x
<i>Structure of expenditures of powiats budgets by types and subregions in 2016 .....</i>	15(23)	x
<i>Expenditures and structure of expenditures of the voivodship's budget by types in 2016 .....</i>	16(24)	x
<i>Revenues of gminas budgets by divisions as well as subregions and powiats in 2016 .....</i>	17(25)	x

TABLES (cont.)	No.	xls
<i>Structure of revenues of gminas budgets by divisions as well as subregions and powiats in 2016</i>	18(26)	x
<i>Revenues and structure of revenues of cities with powiat status budgets by divisions in 2016</i>	19(27)	x
<i>Revenues of powiats budgets by divisions and subregions in 2016</i>	20(28)	x
<i>Structure of revenues of powiats budgets by divisions and subregions in 2016</i>	21(29)	x
<i>Revenues and structure of revenues of the voivodship's budget by divisions in 2016</i>	22(30)	x
<i>Expenditures of gminas budgets by divisions as well as subregions and powiats in 2016</i>	23(31)	x
<i>Structure of expenditures of gminas budgets by divisions as well as subregions and powiats in 2016</i>	24(32)	x
<i>Expenditures and structure of expenditures of cities with powiat status budgets by divisions in 2016</i>	25(33)	x
<i>Expenditures of powiats budgets by divisions and subregions in 2016</i>	26(34)	x
<i>Structure of expenditures of powiats budgets by divisions and subregions in 2016</i> ..	27(35)	x
<i>Expenditures and structure of expenditures of the voivodship's budget by divisions in 2016</i>	28(36)	x
<i>Financial result of gminas budgets by subregions and powiats</i>	29(37)	x
<i>Financial result of cities with powiat status budgets</i>	30(38)	x
<i>Financial result of powiats budgets by subregions</i>	31(39)	x
<i>Financial result of the voivodship's budget</i>	32(40)	x
<i>Revenues and expenditures of gminas budgets per capita by subregions and powiats in 2016</i>	33(41)	x
<i>Revenues and expenditures of cities with powiat status budgets per capita in 2016</i> ..	34(42)	x
<i>Revenues and expenditures of powiats budgets per capita by subregions in 2016</i> ..	35(43)	x
<i>Revenues and expenditures of the voivodship's budget per capita in 2016</i>	36(44)	x
<i>Non-returnable funds from the European Union and other sources on financing European Union programmes and projects being a revenue of gminas budgets by subregions and powiats</i>	37(45)	x
<i>Non-returnable funds from the European Union and other sources on financing European Union programmes and projects being a revenue of cities with powiat status budgets</i>	38(46)	x
<i>Non-returnable funds from the European Union and other sources on financing European Union programmes and projects being a revenue of powiats budgets by subregions</i>	39(47)	x
<i>Non-returnable funds from the European Union and other sources on financing European Union programmes and projects being a revenue of the voivodship's budget</i>	40(48)	x
<i>Revenues and costs of local government budgetary establishments in the Małopolskie voivodship in 2016</i>	41(49)	x
<i>Liabilities of gminas by subregions and powiats</i>	42(50)	x
<i>Liabilities of cities with powiat status</i>	43(51)	x
<i>Liabilities of powiats by subregions</i>	44(52)	x
<i>Liabilities of the voivodship's budget</i>	45(53)	x
<i>Positions of gminas by selected budgetary rates in 2016</i>	46(54)	x
<i>Positions of powiats and cities with powiat status by selected budgetary rates in 2016</i>	47(55)	x
<i>Local government units in the Małopolskie voivodship against a background of Poland by selected budgetary rates in 2016</i>	48(56)	x

In English: preface, contents, tables.

Wprowadzenie

Województwo małopolskie zajmuje powierzchnię 15,2 tys. km² i w dniu 31 grudnia 2016 r. zamieszkiwane było przez 3382,3 tys. osób, czyli o 9,7 tys. osób więcej niż przed rokiem. Przyrost ludności województwa zwiększył gęstość zaludnienia o 1 osobę do 223 osób/1 km². Nie zmieniło to jednak pozycji województwa na tle kraju i nadal zajmowało pod tym względem drugie miejsce (po województwie śląskim). W 2016 r. nie wystąpiły zmiany w strukturze administracyjnej województwa. Stanowiło ją 19 powiatów, 3 miasta na prawach powiatu oraz 179 gmin (11 miejskich, 47 miejsko-wiejskich i 121 wiejskich).

W gospodarce finansowej jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego w 2016 r. odnotowano poprawę w stosunku do 2015 r. Dochody ogółem zgromadzone w budżetach jednostek samorządowych wszystkich kategorii w województwie przekroczyły poziom ubiegłoroczny. Drugi rok z rzędu tempo ich wzrostu było szybsze niż średnie w kraju, dlatego udział dochodów małopolskich jednostek w łącznych dochodach jednostek samorządowych w kraju zwiększył się o 0,3 pkt. proc. i w 2016 r. wynosił 8,5%. Zmiany zaobserwowano w strukturze dochodów ogółem. Silny wzrost dotacji ogółem, wywołany zwiększonymi dotacjami z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej, spowodował wzrost ich udziału w dochodach ogółem i równocześnie obniżenie udziału pozostałych rodzajów dochodów, czyli dochodów własnych i subwencji. Wyraźnie obniżyła się pula środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w dochodach jednostek samorządowych wszystkich kategorii. W 2016 r. największym beneficjentem tych środków był budżet województwa samorządowego.

W wolniejszym tempie niż dochody ogółem, zwiększyły się wydatki. Ich wzrost (z wyjątkiem powiatów) odnotowano we wszystkich pozostałych kategoriach jednostek. Zmiany zaobserwowano w strukturze rodzajowej wydatków ogółem. Rok 2016 był kolejnym, w którym obniżył się udział wydatków majątkowych (w tym inwestycyjnych), a zwiększył się udział wydatków bieżących. Jednak obligatoryjne wydatki bieżące, a zwłaszcza wynagrodzenia i ich pochodne, wartościowo nie odbiegały od poziomu z roku poprzedniego.

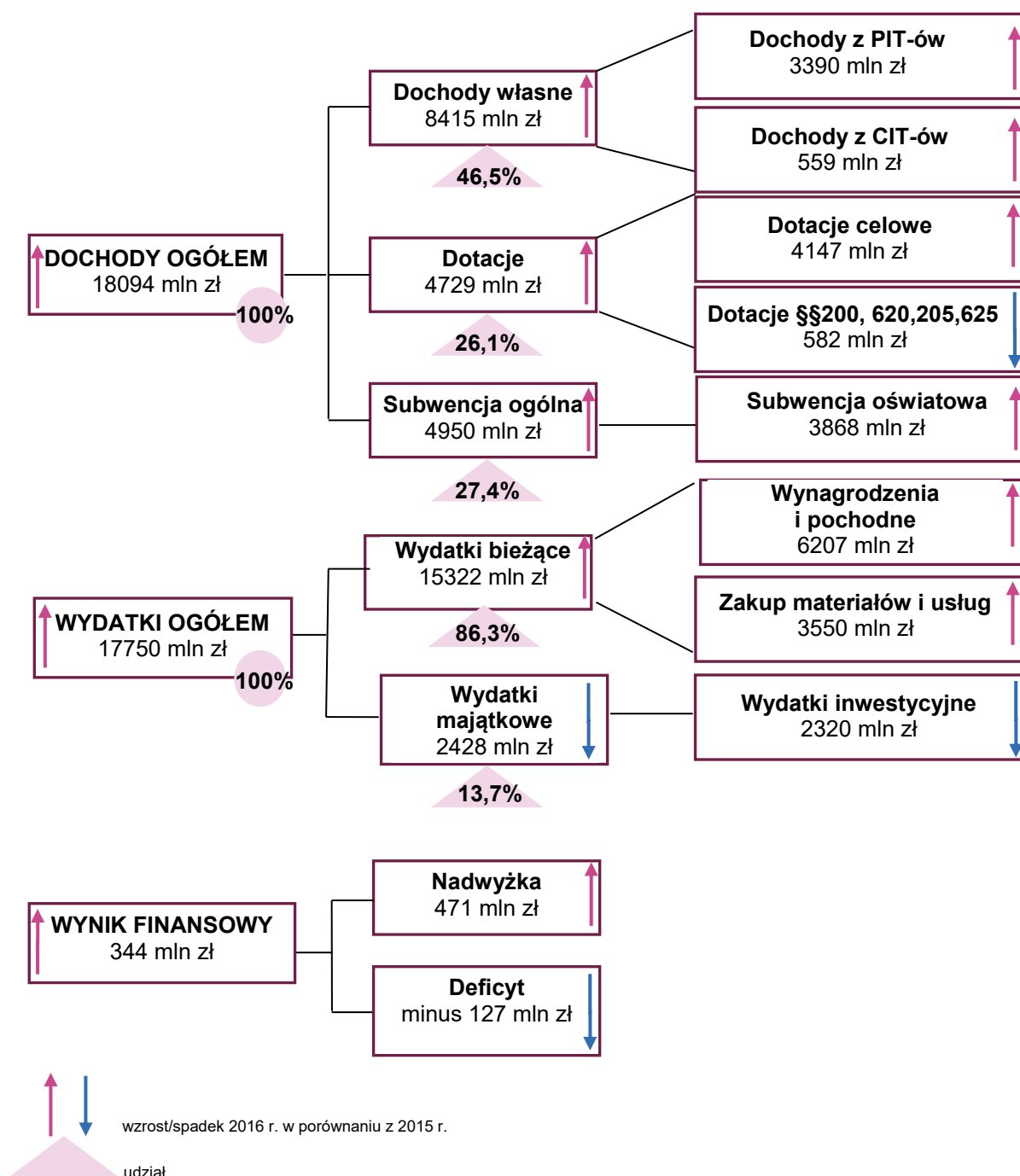
Główne kierunki wydatkowania środków budżetowych, klasyfikowanych według działów, od lat pozostają niezmienione. Podobnie jak w latach poprzednich, również w 2016 r. blisko połowę całego budżetu przeznaczono na finansowanie zadań wyłącznie w trzech działach: Oświata i wychowanie, Transport i łączność oraz Pomoc społeczna.

Przewaga dynamiki dochodów ogółem nad dynamiką wydatków ogółem wpłynęła na istotną zmianę wyniku finansowego w województwie. Zagregowany wynik finansowy wykazany na koniec 2016 r. był dodatni i wynosił 344 mln zł (w 2015 r. minus 33 mln zł). Deficyt budżetowy odnotowany łącznie w 39 jednostkach sfinansowany został głównie środkami pochodzącymi z dwóch źródeł: kredyty i pożyczki oraz wolne środki.

W 2016 r. małopolskie jednostki samorządowe wykazały wyższe od ubiegłorocznych przychody finansowe. Pochodziły w przeważającej mierze z dwóch tytułów: kredytów i pożyczek oraz z wolnych środków. W podobnym tempie zwiększyły się również rozchody finansowe. W strukturze rozchodów nadal dominowały spłaty kredytów i pożyczek, przy czym w budżetach miast na prawach powiatu była to jedyna wykazana pozycja.

Zadłużenie 199 małopolskich jednostek samorządowych (nie wystąpiło w trzech gminach wiejskich: Budzów, Grybów i Koniusza) wykazane na koniec 2016 r. przekroczyło poziom ubiegłoroczny o 1,7%. Spadek zobowiązań wystąpił w budżetach gmin i powiatów, natomiast najwyższy ich wzrost odnotowano w budżecie województwa samorządowego. W strukturze zobowiązań ogółem wyraźnie dominowały kredyty i pożyczki (długoterminowe) i wystąpiły we wszystkich jednostkach wykazujących zadłużenie. Jednak wzrost zobowiązań nie spowodował wzrostu wskaźnika zadłużenia ogółem (relacja zobowiązań ogółem do dochodów ogółem), który przyjął wartość 34,0% (o 3,2 p. proc. niższą niż w 2015 r.).

Rys. 1. Budżet jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego w 2016 r.

WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA

1. Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego

1.1. Dochody

W 2016 r. dochody ogółem budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego wynosiły łącznie 18094 mln zł, czyli nominalnie o 11,2%, a realnie o 11,9% więcej, niż przed rokiem. Podobnie jak w 2015 r., wzrastały szybciej niż średnio w kraju (w kraju wzrost o 7,4%). Najwyższy wzrost odnotowano w budżetach gmin, których dochody zwiększyły się o 17,1%. Z kolei w budżetach powiatów i w budżecie województwa samorządowego zgromadzone dochody nie osiągnęły poziomu sprzed roku, były niższe odpowiednio o: 1,7% i 6,0%.

Dochody ogółem małopolskich jednostek samorządowych stanowiły 8,5% dochodów ogółem wszystkich jednostek samorządowych w kraju (8,2% w 2015 r.).

Wykr. 1. Dynamika dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego (rok poprzedni=100)

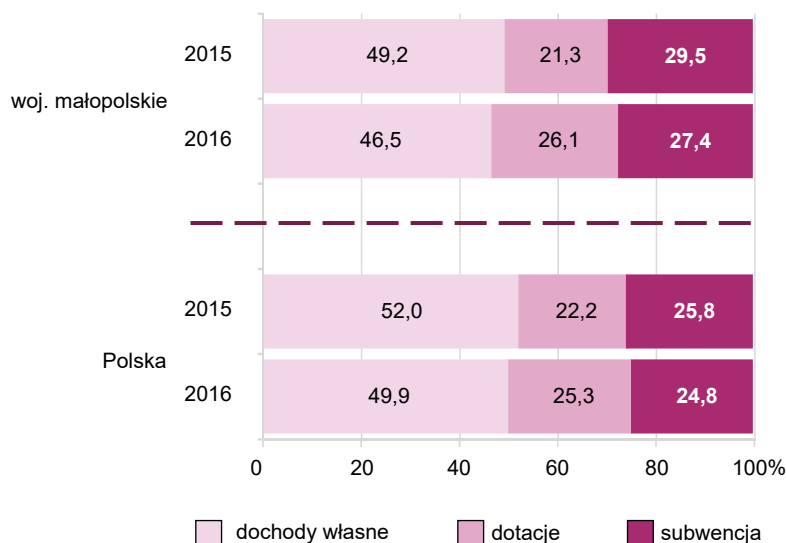

Struktura dochodów ogółem analizowana według kategorii jednostek samorządowych województwa w niewielkim stopniu odbiegała od ubiegłorocznej. W 2016 r. dochody budżetów gmin stanowiły 51,5%, miast na prawach powiatu – 31,8%, powiatów – 10,8% i województwa samorządowego – 5,9%, wobec odpowiednio: 48,9%; 31,9%; 12,2% i 7,0% w ubiegłym roku.

W 2016 r. w strukturze dochodów jednostek samorządowych w kraju dochody gmin stanowiły 47,7%, miast na prawach powiatu – 34,8%, powiatów – 11,2% a województw – 6,3%.

Struktura dochodów ogółem według rodzajów corocznie ulega nieznacznym zmianom, wywołwanym zarówno przez nowe regulacje prawne, jak również poprzez znaczącą zmianę jednego ze źródeł, najczęściej dotacji. Taką sytuację odnotowano również w 2016 r. Silny wzrost udziału dotacji w dochodach ogółem z poziomu 21,3% w 2015 r. do 26,1% spowodował obniżenie udziału pozostałych rodzajów dochodów. W porównaniu z rokiem poprzednim udział dochodów własnych obniżył się z 49,2% do 46,5%, a subwencji z 29,5% do 27,4%.

Wykr. 2. Struktura dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów

W 2016 r. na 1 mieszkańca województwa małopolskiego z dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego przypadało 5359 zł (o 533 zł więcej niż w 2015 r.), przy czym w gminach 3849 zł (o 552 zł więcej), w miastach na prawach powiatu 6015 zł (o 600 zł więcej), w powiatach 809 zł (o 16 zł mniej) i z budżetu województwa samorządowego 316 zł (o 21 zł mniej). Wszystkie wskaźniki okazały się niższe od przeciętnych w kraju.

Na 1 mieszkańca kraju w 2016 r. z dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego przypadało 5560 zł, przy czym z budżetów gmin – 3944 zł, miast na prawach powiatu – 5900 zł, powiatów – 928 zł i z budżetów województw samorządowych – 351 zł.

W 2016 r. dochody własne małopolskich jednostek samorządowych wynosiły 8415 mln zł i były wyższe o 5,1% od ubiegłorocznych. Tworzyły je głównie wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych (46,9%), z podatku od nieruchomości (17,7%) oraz z dochodów z majątku (6,0%).

Z tytułu udziałów w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, do budżetów jednostek samorządowych województwa w 2016 r. wpłynęło 3949 mln zł (o 10,4% więcej niż przed rokiem), przy czym 3390 mln zł pochodziło z podatku dochodowego od osób fizycznych PIT i 559 mln zł z podatku dochodowego od osób prawnych CIT. Wyższe dochody z tego tytułu, a zwłaszcza z podatku PIT, przekładające się na zwiększony udział w dochodach własnych, widoczne były w budżetach jednostek wszystkich kategorii.

Tabl. 1. Wpływy podatku dochodowego CIT i PIT w dochodach własnych jednostek samorządowych województwa małopolskiego

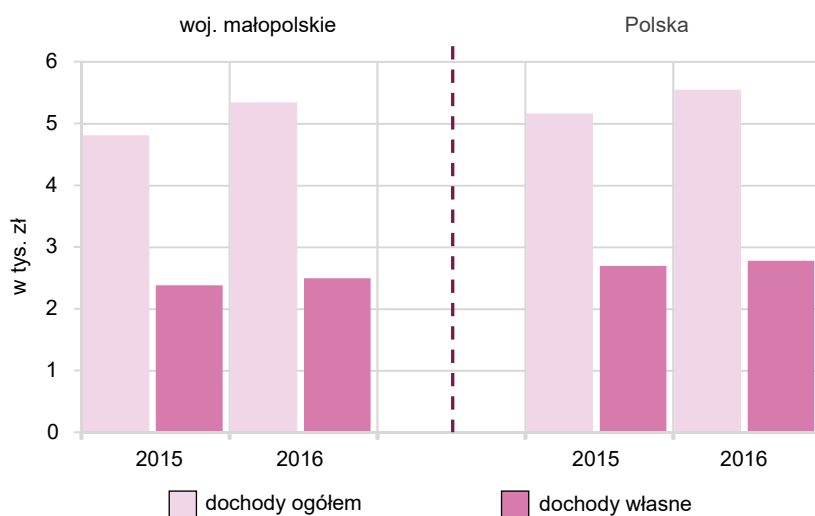
Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2014	2015	2016
	w tys. zł			w % dochodów własnych		
Ogółem						
Podatek CIT	443910,3	476231,4	558631,2	5,8	5,9	6,6
Podatek PIT	2843903,9	3101058,0	3390126,7	37,2	38,7	40,3
Gminy						
Podatek CIT	47933,4	57232,3	66821,9	1,4	1,6	1,8
Podatek PIT	1211069,2	1336919,5	1462612,1	36,6	38,1	40,4
Miasta na prawach powiatu						
Podatek CIT	99362,1	100253,2	117077,8	3,1	3,0	3,3
Podatek PIT	1209931,0	1300167,2	1421531,1	37,4	38,8	39,9
Powiaty						
Podatek CIT	9946,0	12122,7	13839,0	1,6	1,9	2,0
Podatek PIT	330756,1	363775,6	396712,7	54,5	56,0	57,0
Województwo						
Podatek CIT	286668,8	306623,3	360892,5	58,4	61,9	68,3
Podatek PIT	92147,6	100195,7	109270,8	18,8	20,2	20,7

W 2016 r. istotnym źródłem dochodów własnych jednostek samorządowych województwa były również wpływy z podatku od nieruchomości. Do budżetów gmin i miast na prawach powiatu z tego tytułu wpłynęło 1490 mln zł tj. o 90 mln zł więcej niż przed rokiem, przez co ich udział w dochodach własnych zwiększył się z 17,5% do 17,7%.

Z kolei dochody z majątku (stanowiące kolejne źródło dochodów własnych) były wyższe o 9 mln zł i w kwocie 503 mln zł stanowiły 6,0% dochodów własnych (6,2% w 2015 r.). Podobnie jak w latach poprzednich, ponad połowa tych środków pochodziła z opłat za najem i dzierżawę.

Dochody własne tworzyły również środki określone jako pozostałe dochody, wśród których znajdowały się środki pochodzące ze źródeł pozabudżetowych. W 2016 r. z tego tytułu wpłynęło 2022 mln zł (o 109 mln zł mniej niż w 2015 r.), a ich udział w dochodach własnych obniżył się o 2,6 p. proc. i stanowił 24,0%.

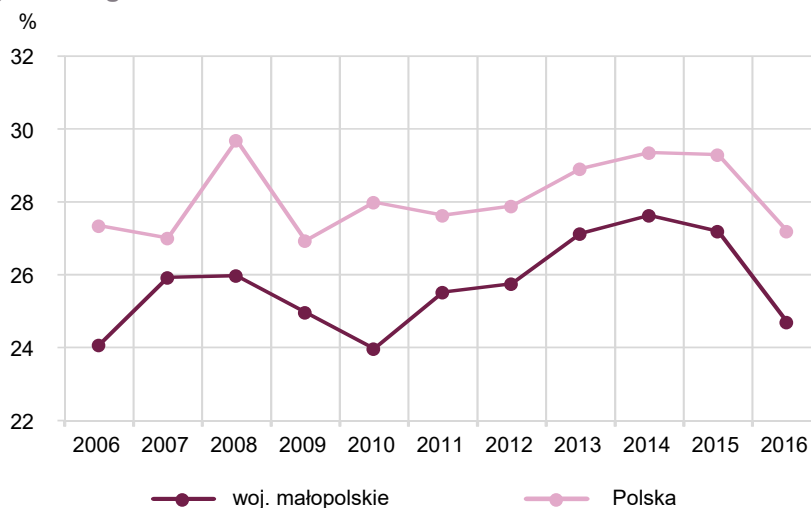
W 2016 r. na 1 mieszkańca województwa małopolskiego z dochodów własnych ogółem jednostek samorządowych przypadało 2492 zł (o 116 zł więcej niż przed rokiem) a wzrost odnotowano w budżetach wszystkich kategorii jednostek. W gminach była to kwota 1498 zł (wyższa o 43 zł), w miastach na prawach powiatu 3728 zł (o 226 zł), w powiatach 288 zł (o 19 zł) i z budżetu województwa samorządowego 156 zł (o 9 zł).

Wykr. 3. Dochody ogółem i własne jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca

Nie zmieniła się relacja wyników małopolskich jednostek w odniesieniu do wyników krajowych. Przeciętne dochody własne przypadające na 1 mieszkańca Polski okazały się wyższe od wyników w województwie, ale dzielący je dystans obniżył się z 314 zł do 284 zł.

Na 1 mieszkańca kraju w 2016 r. z dochodów własnych ogółem jednostek samorządu terytorialnego przypadało 2776 zł, przy czym z budżetów gmin 1749 zł, miast na prawach powiatu 3636 zł, powiatów 328 zł i z budżetów województw samorządowych 188 zł.

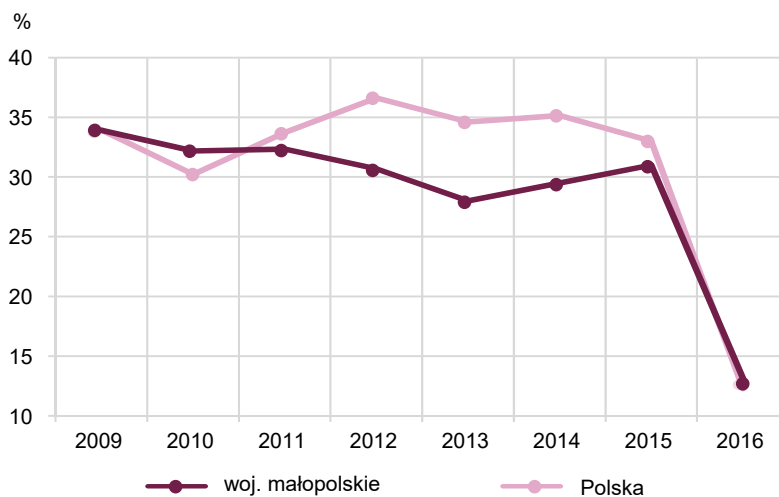
Dochody własne stanowią istotny wyznacznik samodzielności finansowej jednostek. Samodzielność w tym przypadku oznacza swobodę dysponowania własnymi środkami, chociaż część z nich – w postaci udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych – przekazywana jest z budżetu państwa według wskaźników określonych w ustawie budżetowej. Odpowiedź na pytanie, czy wraz ze wzrostem dochodów własnych zwiększa się samodzielność finansowa jednostek samorządowych, daje ocena tej samodzielności według tzw. wskaźnika dochodowej samodzielności finansowej, określanego jako udział dochodów własnych (z wyłączeniem udziału w podatkach PIT i CIT) w dochodach ogółem.

Wykr. 4. Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego

Na przestrzeni ostatnich 10-ciu lat, wskaźnik ustalony dla małopolskich jednostek samorządowych wykazywał zróżnicowane tendencje i przyjmował wartości w granicach 24,0%-27,6%. Najwyższa wartość wskaźnika była w 2014 r., po czym w kolejnych dwóch latach obniżała się, przyjmując w 2016 r. wartość 24,7%. W ciągu całego 10-letniego okresu wskaźnik małopolskich jednostek nie osiągnął wartości ustalonej dla jednostek samorządowych wszystkich kategorii w kraju.

Kolejnym rodzajem dochodów jednostek samorządowych są dotacje, których każdorazowa zmiana wpływa na strukturę dochodów ogółem. W 2016 r. małopolskie jednostki samorządowe otrzymały 4729 mln zł z tego tytułu (o 1273 mln zł, czyli o 36,9% więcej niż przed rokiem). Dotacje stanowiły 26,1% dochodów ogółem, wobec 21,3% w 2015 r. Wyższe dotacje odnotowano w budżetach gmin i miast na prawach powiatu, natomiast w powiatach i w budżecie województwa samorządowego spadek dotacji sięgał po blisko 100 mln zł. Do gmin przekazano 2864 mln zł, do miast na prawach powiatu – 1046 mln zł, do powiatów – 413 mln zł i 406 mln zł do województwa samorządowego.

Wykr. 5. Udział dotacji unijnych^a w dotacjach ogółem jednostek samorządu terytorialnego

^a Dotacje: §§ 200 i 620, a od 2016 r. łącznie z dotacjami §§ 205 i 625.

W strukturze dotacji dominowały dotacje celowe, które w kwocie 4147 mln zł stanowiły 87,7% dotacji ogółem. Dotacje przyznane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich, czyli §§ 200, 620 (dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi lub płatności w ramach budżetu środków europejskich) obniżyły się do kwoty 429 mln zł i stanowiły 9,1%, a dotacje §§ 205, 625 (dotacje i płatności przekazywane na realizację projektów i programów realizowanych w ramach Perspektywy Finansowej UE 2014-2020) wzrosły do kwoty 153 mln zł (3,2%).

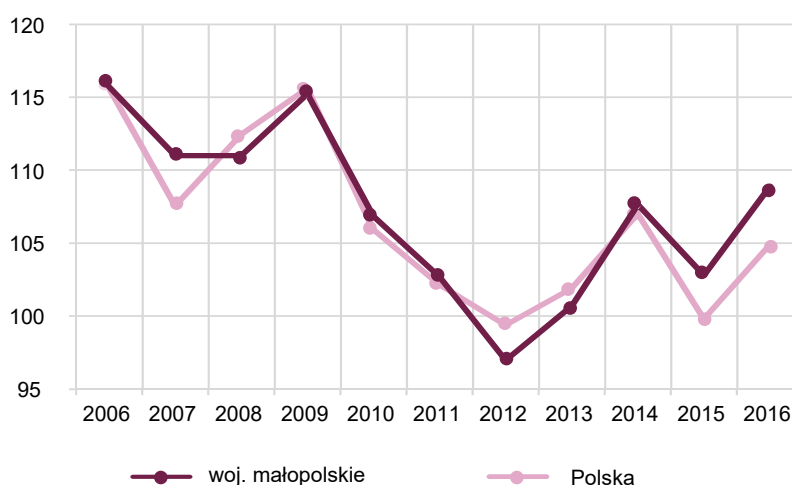
W 2016 r. budżety jednostek samorządowych województwa zasiły środki w postaci subwencji w kwocie 4950 mln zł, czyli o 146 mln zł wyższej od ubiegłorocznej. Udział subwencji w strukturze dochodów ogółem zmniejszył się z 29,5% w 2015 r. do 27,4%, z uwagi na silniejszy wpływ zmian w dotacjach. Rozdział subwencji na budżety poszczególnych kategorii jednostek samorządowych pozostał na poziomie porównywalnym z ubiegłorocznym, gminy otrzymały 2826 mln zł (57,1%), miasta na prawach powiatu – 1142 mln zł (23,1%), powiaty – 847 mln zł (17,1%), a województwo samorządowe – 135 mln zł (2,7%).

1.2. Wydatki

W 2016 r. wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego wynosiły 17750 mln zł i zwiększyły się nominalnie o 8,9%, a realnie o 9,5% w relacji do 2015 r. Wzrost wydatków odnotowano w budżetach gmin i miast na prawach powiatu, w powiatach były niższe o 5,7%, a w budżecie województwa samorządowego nieznacznie przekroczyły poziom ubiegłoroczny (wzrost o 0,6%). W kraju wydatki jednostek samorządowych wzrosły nominalnie o 4,9%, a realnie o 5,5%.

Wydatki jednostek samorządowych województwa małopolskiego stanowiły 8,6% wydatków ogółem wszystkich jednostek samorządowych w kraju (8,3% w 2015 r.).

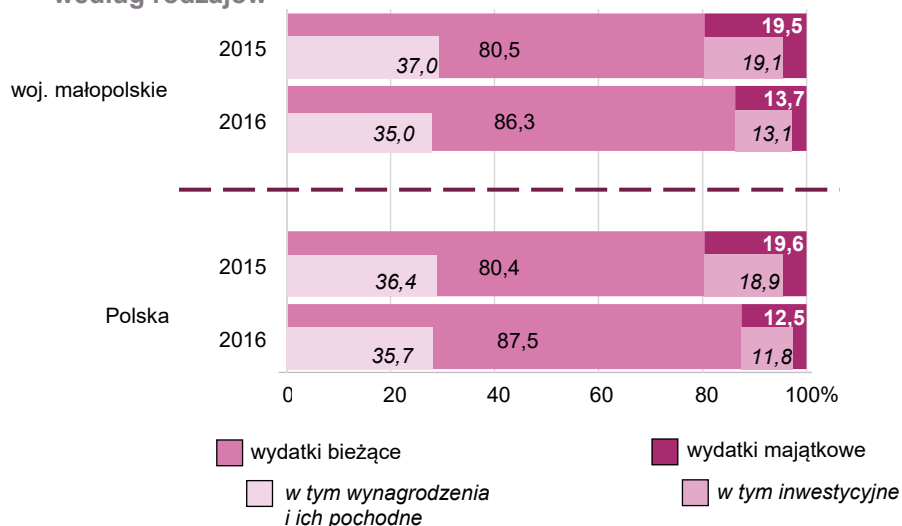
Wykr. 6. Dynamika wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego
(rok poprzedni=100)

W strukturze wydatków ogółem w województwie według kategorii jednostek, wydatki gmin stanowiły 50,7%, (8997 mln zł), miast na prawach powiatu – 32,4% (5751 mln zł), powiatów – 10,6% (1887 mln zł) i województwa samorządowego – 6,3% (1115 mln zł).

W 2016 r. w strukturze wydatków jednostek samorządowych w kraju wydatki gmin stanowiły 47,7%, miast na prawach powiatu – 34,9%, powiatów – 11,3%, a województw – 6,1%.

Wykr. 7. Struktura wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów

W relacji do 2015 r. zmieniła się struktura rodzajowa wydatków ogółem. W 2016 r. jednostki samorządowe poniosły niższe wydatki majątkowe, co spowodowało wzrost udziału wydatków bieżących. Wydatki bieżące w wysokości 15322 mln zł stanowiły 86,3% wydatków ogółem, wobec 80,5% w 2015 r. Nie zmienił się sposób rozdysponowania wydatków bieżących, główne składniki, czyli wynagrodzenia i ich pochodne, a także zakup materiałów i usług, stanowiły odpowiednio 40,5% i 23,2% (46,0% i 25,7% w 2015 r.).

Wydatki majątkowe w wysokości 2428 mln zł (o 758 mln zł niższe od ubiegłorocznych) stanowiły 13,7% wydatków ogółem (w 2015 r. – 19,5%) i prawie w całości zostały przeznaczone na inwestycje. Na zakup akcji i udziałów oraz wniesienie wkładów do spółek przeznaczono 108 mln zł, a środki te zostały wydatkowane głównie z budżetów gmin (30 mln zł) i miast na prawach powiatu (77 mln zł). Podobne zmiany widoczne były również w wydatkach ogółem w budżetach jednostek samorządowych w kraju.

Na 1 mieszkańca województwa w 2016 r. z wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego przypadało 5257 zł, czyli o 421 zł więcej niż w 2015 r. Kwoty wyższe od ubiegłorocznych odnotowano: w gminach – 3718 zł (o 441 zł), w miastach na prawach powiatu – 6012 zł (o 493 zł) i w budżecie województwa samorządowego – 330 zł (o 1 zł). W powiatach kwota wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 780 zł była niższa o 49 zł od ubiegłorocznej.

Na 1 mieszkańca kraju w 2016 r. z wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego przypadało 5362 zł, przy czym z budżetów gmin – 3803 zł, miast na prawach powiatu – 5703 zł, powiatów – 903 zł i z budżetów województw samorządowych – 328 zł.

Z wydatków inwestycyjnych jednostek samorządowych w województwie na 1 mieszkańca przypadało 687 zł, przy czym w gminach – 406 zł, w miastach na prawach powiatu – 635 zł, w powiatach – 114 zł, a z budżetu województwa samorządowego – 134 zł.

Na 1 mieszkańca kraju w 2016 r. z wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego przypadało 635 zł, przy czym z budżetów gmin – 413 zł, miast na prawach powiatu – 611 zł, powiatów – 115 zł i z budżetów województw samorządowych – 80 zł.

W 2016 r. nie zmieniły się główne kierunki rozdysponowania środków budżetowych według działów i rozdziałów klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych Ministerstwa Finansów. Tylko w trzech działach: Oświata i wychowanie, Transport i łączność oraz Pomoc społeczna wykorzystano 66% łącznych wydatków jednostek samorządowych wszystkich kategorii.

1.3. Wynik finansowy

W 2016 r. wyraźnie wzrosła liczba jednostek samorządowych, w których uzyskane dochody przekroczyły poziom zrealizowanych wydatków ogółem. Zagregowany wynik finansowy w województwie małopolskim przyjął wartość dodatnią i wynosił 344 mln zł, co stanowiło 1,9% w relacji do dochodów (rok 2015 zakończył się deficytem budżetowym w wysokości 33 mln zł).

Łączna nadwyżka budżetowa w wysokości 471 mln zł wystąpiła w budżetach 163 jednostek (w 145 gminach, w 1 mieście na prawach powiatu i w 17 powiatach), natomiast deficyt budżetowy

w wysokości minus 127 mln zł odnotowano w 39 jednostkach (w 34 gminach, w 2 miastach na prawach powiatu, w 2 powiatach i w budżecie województwa samorządowego).

W kraju zagregowany wynik za 2016 r. jednostek samorządu terytorialnego wszystkich kategorii był dodatni i wynosił 7,6 mld zł, co w odniesieniu do ubiegłego roku oznaczało poprawę sytuacji finansowej o ponad 5 mld zł.

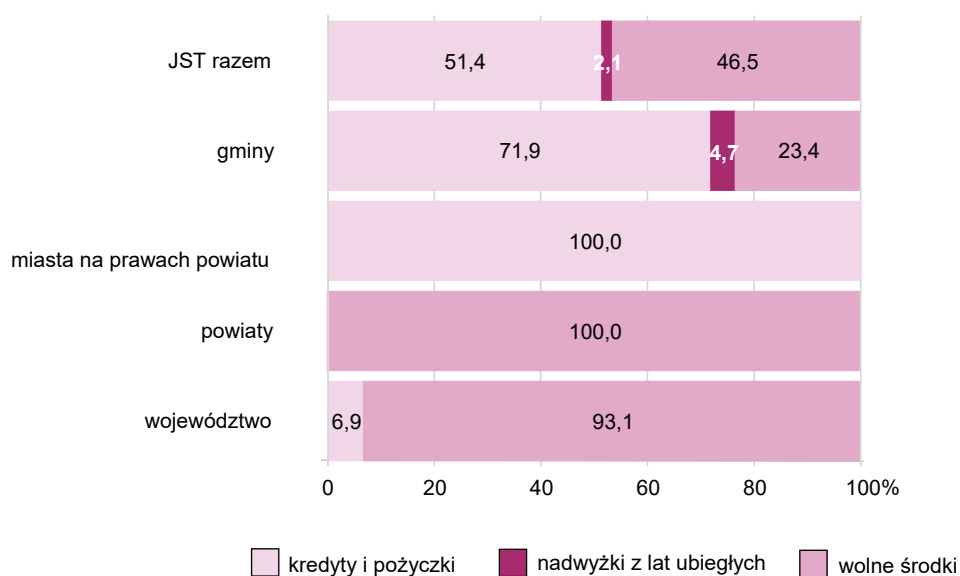
1.4. Przychody i rozchody

Dla zbilansowania budżetu, jednostki samorządowe oprócz dochodów i wydatków wykazują również przychody i rozchody oraz źródła sfinansowania ewentualnego deficytu budżetowego.

W 2016 r. przychody ogółem małopolskich jednostek samorządu terytorialnego wynosiły 1524 mln zł, czyli były o 4,6% wyższe od środków zgromadzonych w 2015 r. Gminy wykazały przychody w kwocie 701 mln zł (spadek o 14,6% w relacji do 2015 r.), miasta na prawach powiatu – 490 mln zł (wzrost o 34,8%), powiaty – 120 mln zł (spadek o 28,4%) a województwo samorządowe – 213 mln zł (wzrost o 102,7%). Przychody pochodziły głównie z dwóch źródeł: z kredytów i pożyczek oraz z wolnych środków (niewykorzystane w danym roku budżetowym a wyemitowane w latach poprzednich papiery wartościowe oraz zaciągnięte kredyty i pożyczki). Kredyty i pożyczki w kwocie 703 mln zł stanowiły 46,2% a wolne środki w kwocie 563 mln zł – 36,9%. Papiery wartościowe wykazane w budżetach miast na prawach powiatu w kwocie 200 mln zł stanowiły 13,1% przychodów ogółem. Nadwyżka z lat ubiegłych, którą wykazano w budżetach gmin i powiatów wyniosła 55 mln zł, czyli 3,6% przychodów ogółem w województwie.

Łączna kwota rozchodów jednostek samorządowych w województwie w 2016 r. wyniosła 848 mln zł i o 4,0% przekroczyła poziom z 2015 r. Gminy wykazały rozchody w kwocie 447 mln zł (spadek o 5,7% w relacji do 2015 r.), miasta na prawach powiatu – 240 mln zł (wzrost o 10,1%), powiaty – 84 mln zł (wzrost o 25,4%) a województwo samorządowe – 77 mln zł (wzrost o 37,1%). W strukturze rozchodów najwyższą pozycję stanowiła spłata kredytów i pożyczek – 823 mln zł (97,0%), przy czym w budżetach miast na prawach powiatu była to jedyna wykazana pozycja.

Wykr. 8. Finansowanie deficytu jednostek samorządu terytorialnego w 2016 r.

Deficytem budżetowym wynoszącym 127 mln zł rok 2016 zamknęło 39 małopolskich jednostek samorządowych. Ujemny wynik finansowy może być sfinansowany środkami pochodzącymi z różnych źródeł, takich jak: sprzedaż papierów wartościowych, kredyty i pożyczki, nadwyżka z lat ubiegłych, prywatyzacja majątku czy wolne środki. Wśród małopolskich jednostek dominowały dwa źródła: kredyty i pożyczki, które w kwocie 65 mln zł pokryły deficyt w 51,4% oraz wolne środki – 59 mln zł (46,4%).

W kraju deficyt budżetowy jednostek samorządu terytorialnego w 2016 r. wynosił 1046 mln zł a pokryty został przez sprzedaż papierów wartościowych (5,6%), kredyty i pożyczki (55,6%), prywatyzację majątku (0,0), nadwyżkę z lat ubiegłych (9,5%) oraz wolne środki (29,3%).

1.5. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego

Zobowiązania ogółem małopolskich jednostek samorządowych w 2016 r. wynosiły 6145 mln zł i były wyższe o 1,7% w porównaniu z 2015 r. Wystąpiły w 199 jednostkach samorządowych wszystkich kategorii, nie stwierdzono ich jedynie w trzech gminach wiejskich: Budzów, Grybów i Koniusza.

Z ogólnej kwoty zobowiązań na gminy przypadało 2579 mln zł (spadek o 4,8% w relacji do 2015 r.), na miasta na prawach powiatu – 2552 mln zł (wzrost o 8,8%), na powiaty – 495 mln zł (spadek o 8,6%) i na budżet województwa samorządowego 518 mln zł (wzrost o 15,7%).

Tabl. 2. Zobowiązania jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego według tytułów dłużnych

Wyszczególnienie	2015	2016	
	mln zł		2015=100
Zobowiązania ogółem	6044,9	6144,6	101,7
w tym:			
Papiery wartościowe	547,2	745,4	136,2
w tym długoterminowe.....	547,2	745,4	136,2
Kredyty i pożyczki	5494,1	5398,6	98,3
w tym długoterminowe.....	5474,7	5383,7	98,3
Wymagalne zobowiązania	3,6	0,6	17,1
w tym z tytułu dostaw i usług	0,3	0,0	3,8

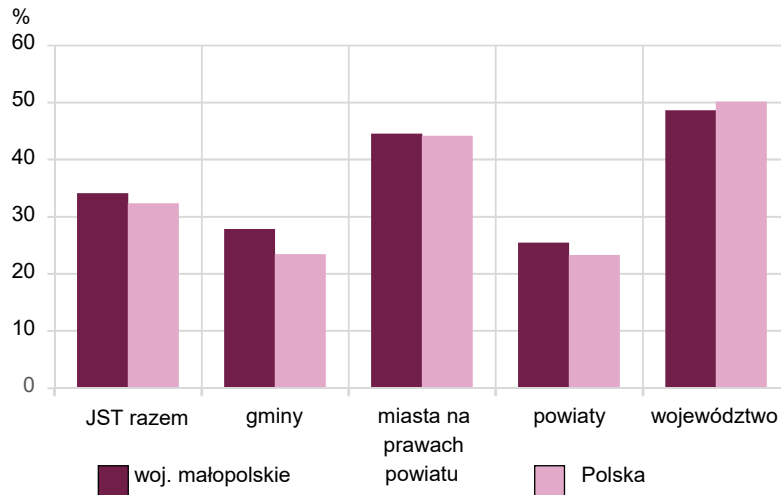
Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W strukturze zobowiązań ogółem w 2016 r. kredyty i pożyczki stanowiły średnio 87,9% (w tym kredyty długoterminowe 87,6%) i wystąpiły we wszystkich jednostkach wykazujących zadłużenie: w gminach w kwocie 2553 mln zł, w miastach na prawach powiatu – 1832 mln zł, w powiatach – 495 mln zł i w województwie samorządowym – 518 mln zł. Papiery wartościowe (wyłącznie długoterminowe) stanowiły 12,1% zobowiązań ogółem, a odnotowano je w trzech jednostkach: dwóch gminach miejsko-wiejskich (25 mln zł) i w jednym mieście na prawach powiatu (720 mln zł). Niewielki odsetek zobowiązań ogółem przypadał na wymagalne zobowiązania, które odnotowano w 12 jednostkach (w 10 gminach na kwotę 590 tys. zł i w 2 miastach na prawach powiatu – 21 tys. zł).

W kraju zobowiązania ogółem jednostek samorządu terytorialnego w 2016 r. wynosiły 69020 mln zł. W strukturze zobowiązań papiery wartościowe stanowiły 6,2%, kredyty i pożyczki – 93,7% (w tym kredyty długoterminowe 93,5%), a wymagalne zobowiązania – 0,2%.

Wykr. 9. Wskaźnik zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w 2016 r.

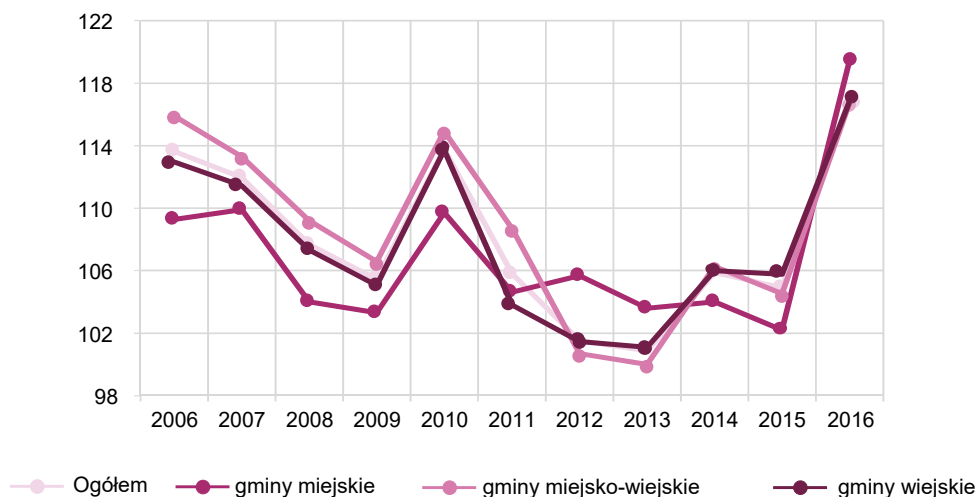
Wskaźnik zadłużenia, czyli relacja zobowiązań ogółem do wykonanych dochodów ogółem dla jednostek samorządowych w województwie małopolskim w 2016 r. wynosił 34,0% i okazał się niższy o 3,2 p. proc. w odniesieniu do 2015 r. Wzrost wskaźnika zadłużenia odnotowano tylko w budżecie województwa, natomiast w pozostałych kategoriach jednostek samorządowych odnotowano jego spadek, najsilniejszy w gminach (o 6,3 p. proc.).

2. Gospodarka finansowa gmin województwa małopolskiego

2.1. Dochody

W 2016 r. w budżetach gmin województwa małopolskiego zgromadzono dochody ogółem w kwocie 9314 mln zł, wyższe o 17,1% w odniesieniu do roku poprzedniego (w kraju wzrost o 16,1%). Wzrosły w stopniu wyższym, niż przeciętny w kraju zarówno w gminach ogółem, jak i w gminach miejskich i wiejskich.

Wykr. 10. Dynamika dochodów ogółem budżetów gmin według rodzajów gmin (rok poprzedni=100)

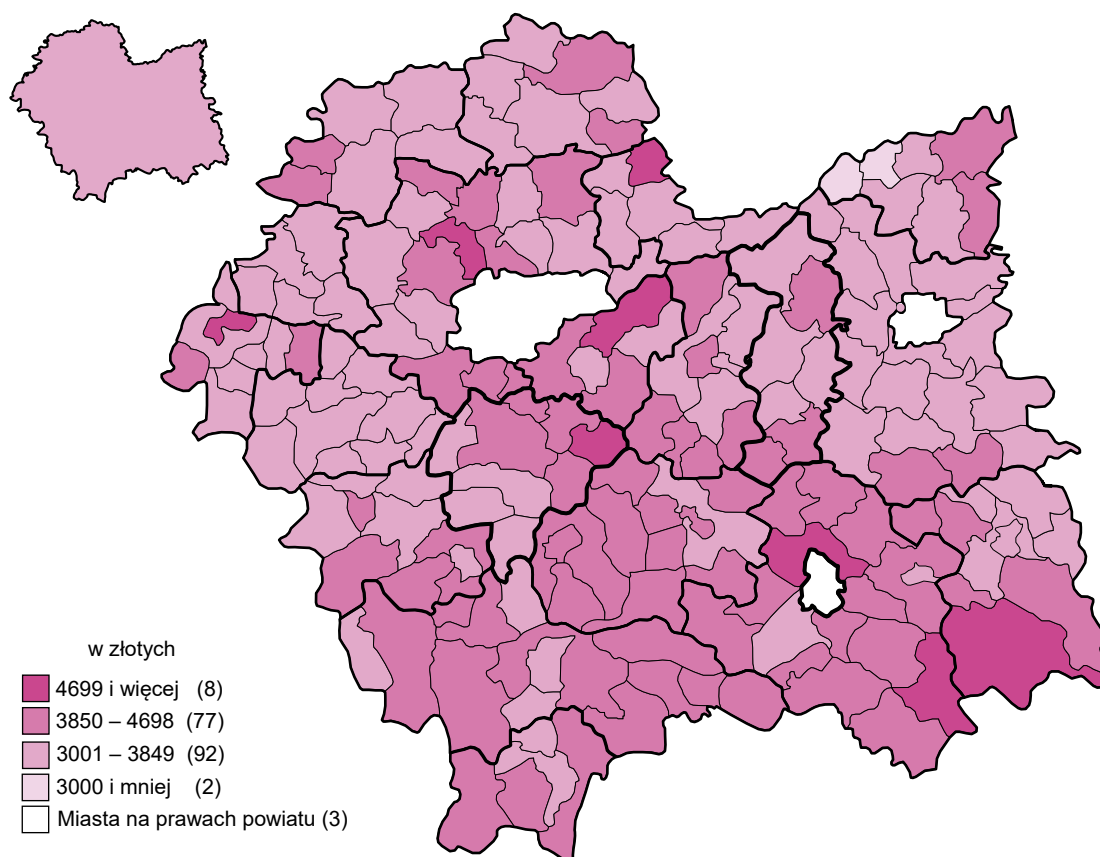
Wśród gmin województwa wzrost dochodów był silnie zróżnicowany. Spośród 179 gmin, w 95 dochody rosły szybciej niż przeciętnie w województwie, w gminie wiejskiej Szerzyny w tempie równym przeciętnemu, w 76 gminach przekroczyły poziom ubiegłoroczny w tempie niższym, niż przeciętny, a w siedmiu gminach nie osiągnięto poziomu dochodów z 2015 r.

Relatywnie wysoki wzrost dochodów ogółem osiągnięty przez jednostkę nie świadczy jednoznacznie o zdecydowanej poprawie jej sytuacji finansowej, gdyż często powodują go jednorazowe wzrosty transferów zewnętrznych, głównie dotacji lub dochodów określanych jako „pozostałe”. W 2016 r. najwyższy wzrost dochodów miał miejsce w gminach miejsko-wiejskich: Myślenice (o 41,8%) i Brzeszcze (o 34,3%) oraz w gminie wiejskiej Kościelisko (o 33,3%). Natomiast najgłębszy spadek dochodów (o 17,8%) odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Szczawnica, która w 2015 r. odnotowała jeden z najwyższych wzrostów dochodów ogółem.

W 2016 r. dochody gmin województwa małopolskiego stanowiły 9,2% dochodów gmin ogółem w kraju (w 2015 r. 9,1%).

Struktura dochodów według rodzajów gmin była zbliżona do ubiegłorocznej. Dochody gmin miejskich wynosiły 886 mln zł i stanowiły 9,5% dochodów gmin ogółem, gmin miejsko-wiejskich – 3737 mln zł (40,1%), a wiejskich – 4691 mln zł (50,4%).

Mapa 1. Dochody ogółem na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.
(rok poprzedni=100)

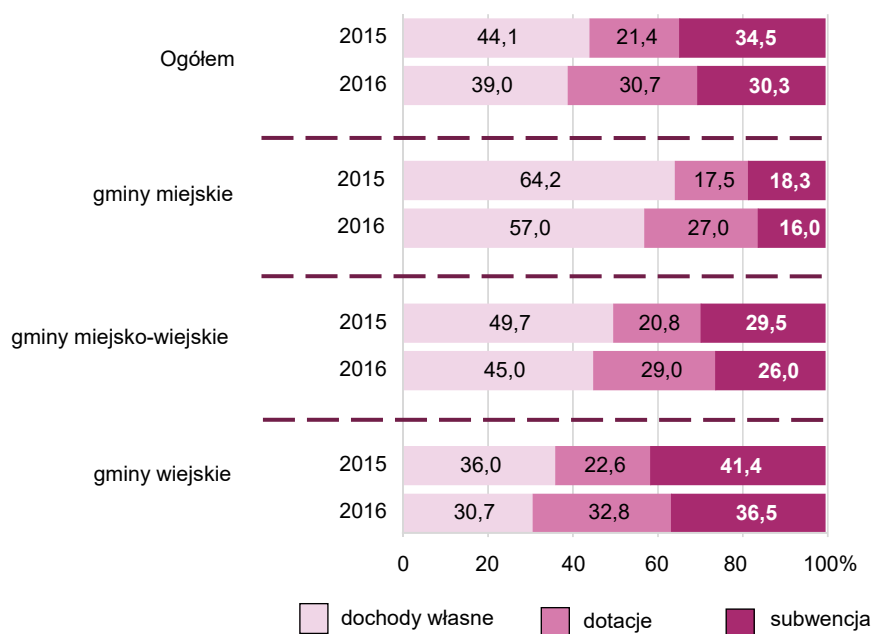
W 2016 r. na 1 mieszkańca gmin województwa małopolskiego z dochodów ogółem przypadało średnio 3849 zł (o 552 zł więcej niż w ub. roku), przy czym w gminach miejskich – 4178 zł (wzrost o 687 zł), w miejsko-wiejskich – 3740 zł (wzrost o 534 zł) i wiejskich – 3882 zł (wzrost o 544 zł).

Najwyższe dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca – przekraczające 5000 zł, wystąpiły w trzech gminach: dwóch wiejskich Uście Gorlickie (5451 zł) i Chełmiec (5111 zł) oraz miejsko-wiejskiej Krynica-Zdrój (5402 zł), natomiast dochody w granicach 4700 zł – 5000 zł również w grupie gmin wiejskich: Pałecznicza, Raciechowice i Wielka Wieś, w miejsko-wiejskiej Niepołomice oraz w miejskiej Oświęcim. Łącznie ponad 47% gmin znalazło się w grupie o dochodach wyższych od średnich. Najniższe dochody odnotowano w gminach wiejskich z powiatu dąbrowskiego: Bolesław (2907 zł) i Gręboszów (2985 zł). W relacji do przeciętnych wartości dochodów na 1 mieszkańca w kraju, małopolskie gminy uzyskały gorsze wyniki, z wyjątkiem gmin miejskich, w których średnie dochody przypadające na 1 mieszkańca przekraczały przeciętne w kraju o 375 zł.

Na 1 mieszkańca gmin w kraju z dochodów ogółem gmin w 2016 r. przypadało przeciętnie 3944 zł, przy czym w gminach miejskich – 3803 zł, miejsko-wiejskich – 3896 zł i wiejskich – 4059 zł.

W 2016 r. w strukturze dochodów ogółem według rodzajów (w relacji do 2015 r.) obniżył się udział dochodów własnych i subwencji a zwiększył udział dotacji. Tendencje te widoczne były zarówno w gminach ogółem, jak i w poszczególnych rodzajach gmin. Dochody własne stanowiły 39,0% dochodów ogółem, dotacje – 30,7%, a subwencje – 30,3%.

Wykr. 11. Struktura dochodów ogółem budżetów gmin według rodzajów gmin

Dochody własne gmin w 2016 r. wynosiły 3625 mln zł i były o 3,2% wyższe od ubiegłorocznych (w kraju o 3,6%). Tempo zmian dochodów było zróżnicowane. W 88 gminach wzrost dochodów własnych okazał się wyższy od przeciętnego, a najwyższy odnotowano w gminie wiejskiej Dębno (o 42,3%). Ostatnie miejsce w tym zestawieniu zajęła gmina wiejska Pałecznicza, która po jednorazowym wzroście w roku poprzednim, w 2016 r. uzyskała dochody własne stanowiące 46,8% ubiegłorocznej kwoty. Dochody własne przekraczające połowę dochodów ogółem wykazały 33 gminy,

a udział powyżej 70,0% miał miejsce w tych samych od kilku lat gminach miejskich: Zakopane (71,5%) i Bukowno (70,2%). Równocześnie najniższy udział dochodów własnych wystąpił w gminach wiejskich: Słupnice (13,1%) i Radgoszcz (13,8%).

W 2016 r. nie zmieniły się główne źródła dochodów własnych. Składały się na nie: wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych (42,2%), z podatku od nieruchomości (24,1%), dochody z majątku (6,1%) oraz pozostałe dochody (19,5%).

Wśród gmin widoczne były różnice w zakresie zmian we wpływach podatku dochodowego PIT i CIT. W 2016 r. do budżetów gmin z tego tytułu wpłynęło łącznie 1529 mln zł (1462 mln zł – PIT i 67 mln zł – CIT), tj. o 9,7% więcej niż rok wcześniej. Wyższe o 135 mln zł wpływy podatku dochodowego pochodziły głównie z podatku od osób fizycznych PIT (wzrost o 126 mln zł), gdyż wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych CIT zwiększyły się o 9 mln zł.

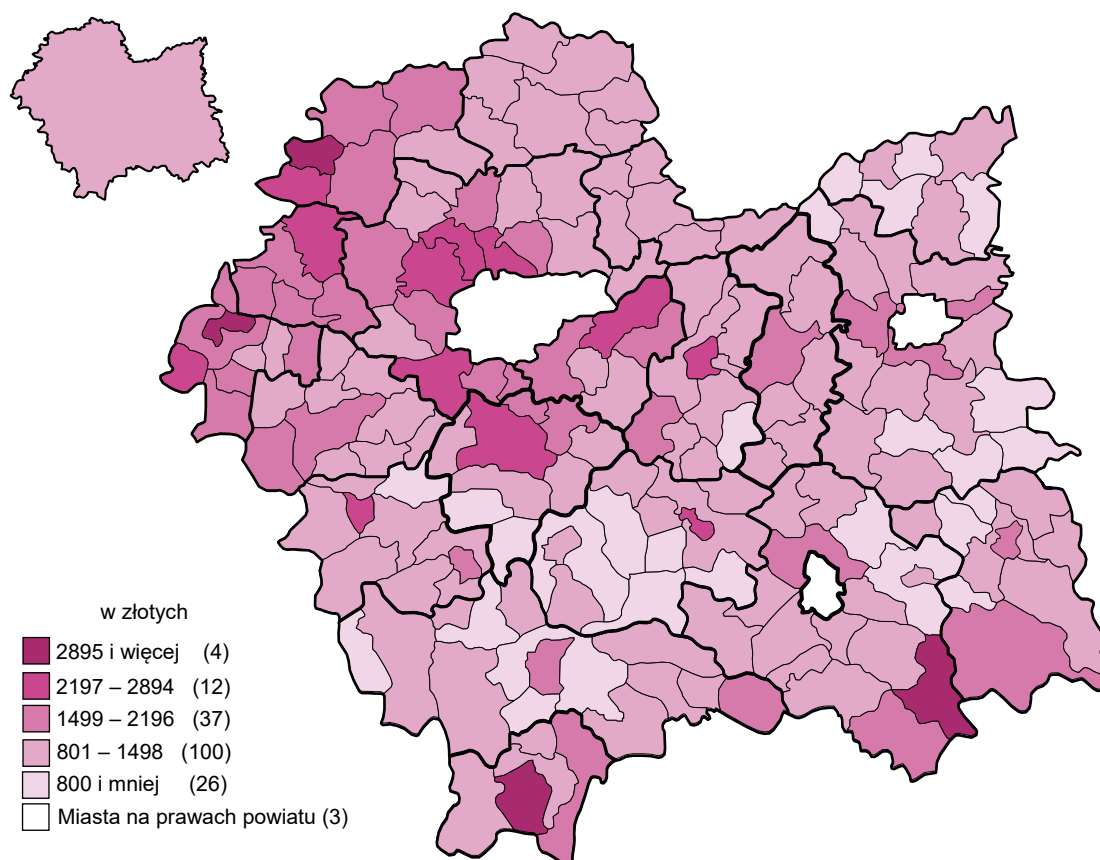
Wzrost wyższy niż przeciętny odnotowano w 100 gminach, a najwyższe wskaźniki w tym zakresie wystąpiły w gminach wiejskich: Niedźwiedź (wzrost o 39,7%), Gręboszów (o 35,7%), Biały Dunajec (o 34,9%) i Pałecznicza (o 31,2%).

Podobne zróżnicowanie miało miejsce w przypadku podatku od nieruchomości. W 2016 r. gminy uzyskały dochody z tego tytułu w wysokości 872 mln zł, czyli średnio o 7,0% więcej niż rok wcześniej, a najwyższy wzrost tego podatku (o 52,2%) odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Myślenice. Równocześnie w 28 gminach wpływy podatku nie osiągnęły poziomu sprzed roku, a najgłębszy spadek wystąpił w gminie wiejskiej Limanowa. Pozostałe podatki tworzące dochody własne gmin nieznacznie przekroczyły poziom z roku poprzedniego, dlatego nie wniosły istotnych zmian w strukturze.

Źródłem dochodów własnych były również środki określane jako pozostałe dochody, które w kwocie 708 mln zł stanowiły 19,5% dochodów własnych. Wśród tych środków znajdują się środki pozyskane przez gminy ze źródeł pozabudżetowych. Łączna ich kwota wyniosła 46 mln zł (w 2015 r. 152 mln zł), a ich udział w swoich dochodach wykazało 114 gmin. Liderami w pozyskaniu środków z innych źródeł w 2016 r. okazały się gminy: miejsko-wiejska Myślenice (13 mln zł) oraz wiejskie Czarny Dunajec (5 mln zł) i Liszki (4 mln zł).

W 2016 r. na 1 mieszkańca gmin województwa małopolskiego z dochodów własnych przypadało średnio 1498 zł (o 43 zł więcej niż w ubiegłym roku), przy czym w gminach miejskich – 2380 zł (o 139 zł więcej), w miejsko-wiejskich – 1682 zł (o 88 zł więcej) i wiejskich – 1191 zł (o 10 zł mniej).

Wskaźniki osiągnięte przez małopolskie gminy miejsko-wiejskie po raz kolejny zwiększyły dystans do średnich wyników w kraju dla tego rodzaju gmin. Natomiast wskaźnik uzyskany w gminach miejskich nadal przewyższał średnie wartości w kraju, a różnica wzrosła z 250 zł w 2015 r. do 281 zł.

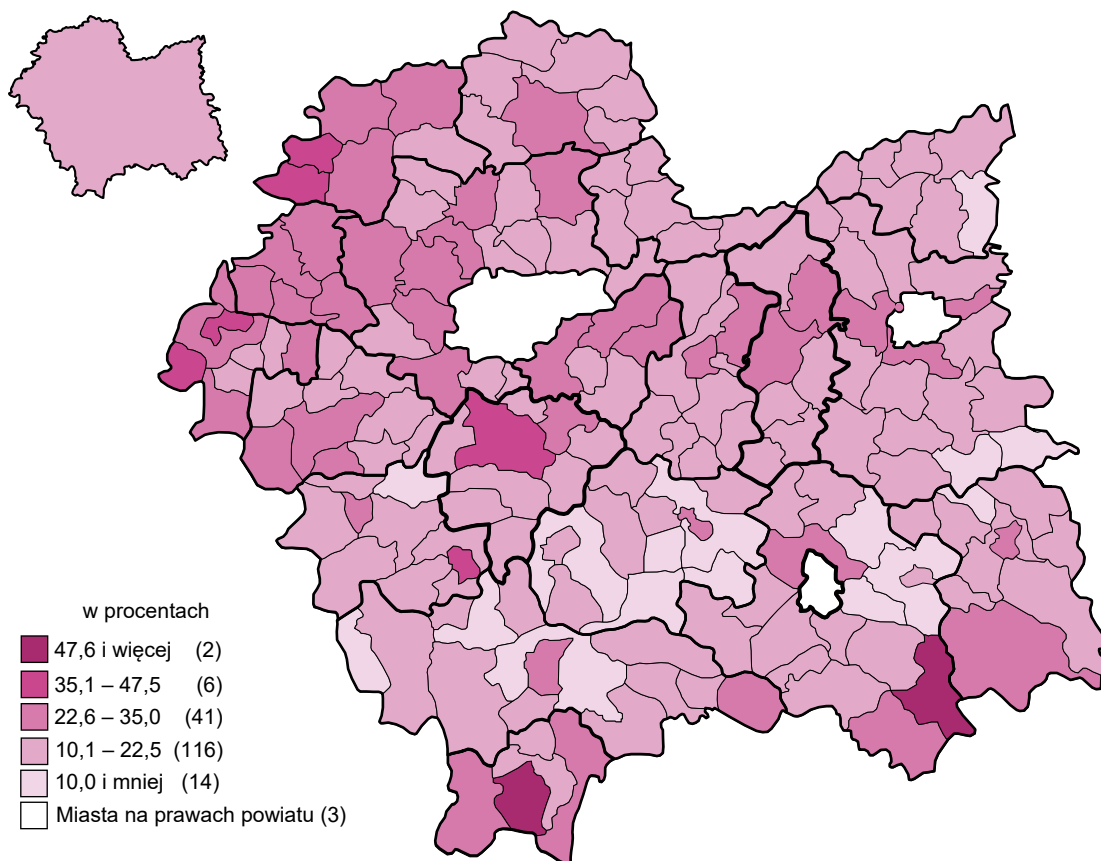
Mapa 2. Dochody własne na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.

Wśród gmin, najwyższe dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiły w gminach: miejskich Zakopane (3352 zł) i Oświęcim (2977 zł), miejsko-wiejskiej Krynica-Zdrój (3319 zł) i wiejskiej Bolesław (pow. olkuski) – 3038 zł, a najniższe w gminie wiejskiej Radgoszcz (569 zł). Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca przekraczające przeciętną wartość w województwie uzyskały 53 gminy, natomiast granicę 2000 zł przekroczyło 20 gmin (w 2015 r. – 9).

W 2016 r. na 1 mieszkańca gmin w kraju z dochodów własnych gmin przypadło przeciętnie 1749 zł, przy czym w gminach miejskich – 2099 zł, miejsko-wiejskich – 1779 zł i wiejskich – 1533 zł.

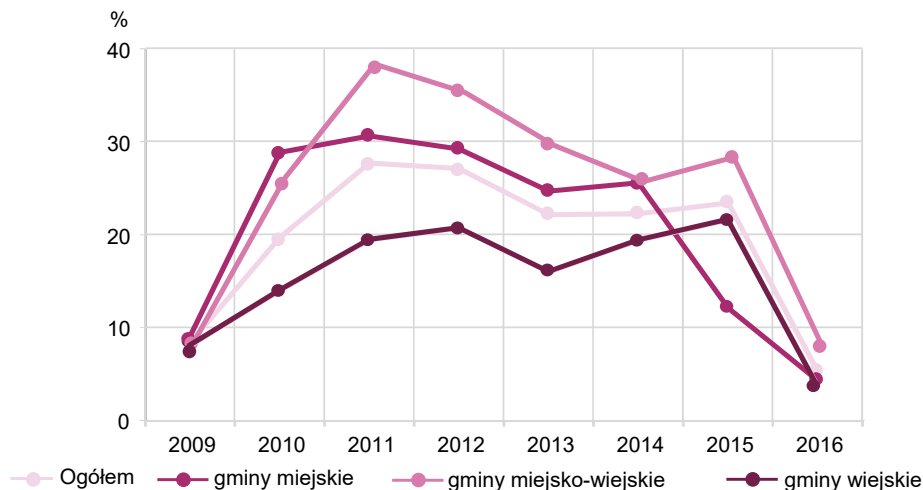
Analizę sytuacji finansowej gmin przeprowadza się również w oparciu o wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej, czyli analizując udział dochodów własnych (z wyłączeniem udziału w podatkach PIT i CIT) w dochodach ogółem. W 2016 r. wskaźnik ten dla gmin województwa małopolskiego przyjął wartość 22,5% (przed rokiem 26,6%). Najwyższą wartość wskaźnik przyjął w dwóch gminach: miejskiej Zakopane (53,4%) oraz miejsko-wiejskiej Krynica-Zdrój (49,5%). Z kolei wskaźnik samodzielności nie przekraczający 10% wystąpił w 12 gminach wiejskich, najniższy w gminie wiejskiej Budzów (7,7%).

Mapa 3. Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej gmin w 2016 r.

Kolejnym źródłem dochodów ogółem gmin są dotacje. W 2016 r. do budżetów gmin województwa małopolskiego przekazano łącznie 2864 mln zł (o 1160 mln zł więcej niż w 2015 r.), co wyraźnie zwiększyło ich udział w strukturze dochodów ogółem (z 21,4% do 30,7%). W łącznej kwocie dotacji, dotacje celowe (z budżetu państwa, z funduszy celowych i z pozostałych źródeł) w wysokości 2712 mln zł stanowiły 94,7%, natomiast dotacje przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich i innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi oraz płatności z budżetu środków europejskich (§§ 200 i 620 i §§ 205 i 625) w kwocie 151 mln zł stanowiły 5,3%.

Wykr. 12. Udział dotacji unijnych^a w dotacjach ogółem gmin według rodzajów gmin

^a Dotacje: §§ 200 i 620, a od 2016 r. łącznie z dotacjami §§ 205 i 625.

Dotacje z grupy §§ 200 i 620 w przeważającej mierze przeznaczone były na inwestycje, przy czym w dochodach 46 gmin nie odnotowano już tej grupy dotacji. Równocześnie w budżetach 36 gmin odnotowano dotacje z grupy §§ 205 i 625, czyli celowe na realizację programów i projektów w ramach Perspektywy Finansowej UE 2014-2020 w kwocie 7 mln zł. Z tych dotacji finansowano głównie działalność bieżącą, gdyż na inwestycje skierowano 2 mln zł.

Wśród małopolskich gmin udział dotacji w tworzeniu dochodów ogółem był silnie zróżnicowany. W gminie miejsko-wiejskiej Szczucin przekroczyły 50% dochodów ogółem, a w gminach miejskich: Bukowno i Zakopane oraz w wiejskiej Bolesław (pow. olkuski) nie przekroczyły 20% łącznych dochodów.

Na 1 mieszkańca gmin w województwie z dotacji ogółem przypadło średnio 1183 zł (706 zł w 2015 r.). Najwyższe wartości odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Szczucin (2491 zł), natomiast najniższe w gminie miejskiej Bukowno (724 zł).

W 2016 r. w dochodach ogółem małopolskich gmin udział subwencji obniżył się z 34,5% do 30,3%. Łącznie do ich budżetów wpłynęło z tego tytułu 2826 mln zł (o 85 mln zł więcej niż rok wcześniej), ale silniejsze zmiany w omawianych wcześniej dotacjach ogółem spowodowały spadek udziału subwencji. Subwencja przekraczała połowę dochodów ogółem w dwóch gminach wiejskich: Lipnica Wielka i Żegocina, w których stanowiła odpowiednio: 56,5% i 50,7% dochodów ogółem, podczas gdy w 2015 r. sytuacja taka miała miejsce w 33 gminach. Równocześnie w pięciu gminach, trzech miejskich: Zakopane, Bukowno i Oświęcim, w miejsko-wiejskiej Krynica-Zdrój i w wiejskiej Wielka Wieś subwencja stanowiła mniej niż 15% ich dochodów ogółem.

Część oświatowa subwencji ogólnej wynosiła 2020 mln zł (wyższa o 47 mln zł od kwoty z 2015 r.) stanowiła średnio 71,5% subwencji ogólnej, przy czym w budżetach 13 gmin przyznana subwencja występowała w całości jako subwencja oświatowa. W 2016 r. – podobnie jak przed rokiem – nie przyznano subwencji rekompensującej. Uzupełnienie subwencji ogólnej przekazane zostało do 93 gmin na łączną kwotę 10 mln zł (w 2015 r. występowało w 101 gminach), a w 10 gminach nie stwierdzono części wyrównawczej subwencji ogólnej.

W 2016 r. na 1 mieszkańca gmin w województwie z subwencji ogólnej przypadło przeciętnie 1168 zł tj. o 32 zł więcej, niż w 2015 r., a krańcowe wartości odnotowano w tych samych, co w poprzednich latach gminach, najwyższe w gminach wiejskich: Żegocina (2255 zł) i Lipnica Wielka (2126 zł), natomiast najniższe w gminach miejskich: Bukowno (438 zł) i Zakopane (457 zł).

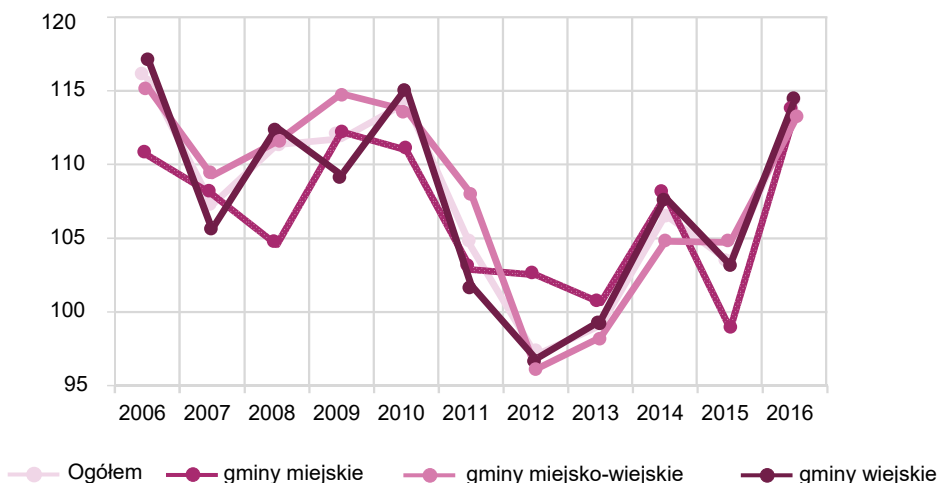
2.2. Wydatki

Wydatki ogółem gmin województwa małopolskiego w 2016 r. wynosiły 8997 mln zł, co oznaczało ich nominalny wzrost o 13,8%, a realny o 14,5% w relacji do roku poprzedniego (w kraju wzrost odpowiednio o: 14,2% i 14,9%). Wydatki w gminach miejskich zwiększyły się o 13,6%, w gminach miejsko-wiejskich o 13,0%, natomiast w gminach wiejskich o 14,4%.

Udział wydatków małopolskich gmin w wydatkach gmin ogółem w kraju pozostał na poziomie roku 2015 i wynosił 9,2%.

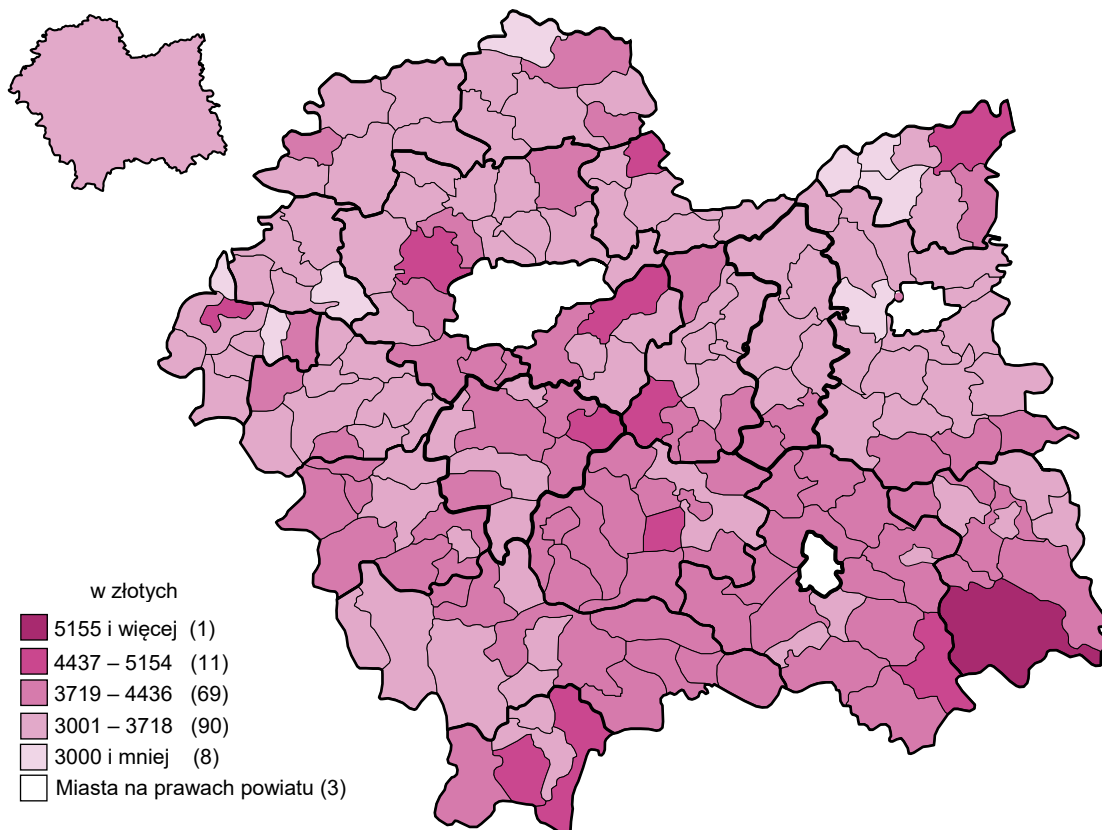
Wykr. 13. Dynamika wydatków ogółem budżetów gmin według rodzajów gmin
(rok poprzedni=100)

Wydatki wyższe niż w 2015 r. wykazała zdecydowana większość gmin, jedynie w 14 nie osiągnięto poziomu sprzed roku. Najwyższy wzrost wydatków odnotowano w gminie wiejskiej Liszki (o 50,6%), natomiast najgłębszy spadek (w granicach 30%) w budżetach gmin: wiejskiej Chełmiec oraz w dwóch miejsko-wiejskich: Szczawnica i Radłów, ubiegłorocznych liderów w wysokości wydatków ogółem.

Na 1 mieszkańca gmin w województwie małopolskim w 2016 r. z wydatków ogółem przypadało średnio 3718 zł (o 441 zł więcej niż w 2015 r.), przy czym w gminach miejskich – 4039 zł (o 490 zł), w miejsko-wiejskich – 3616 zł (o 413 zł) i wiejskich – 3747 zł (o 424 zł).

Mapa 4. Wydatki ogółem na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.

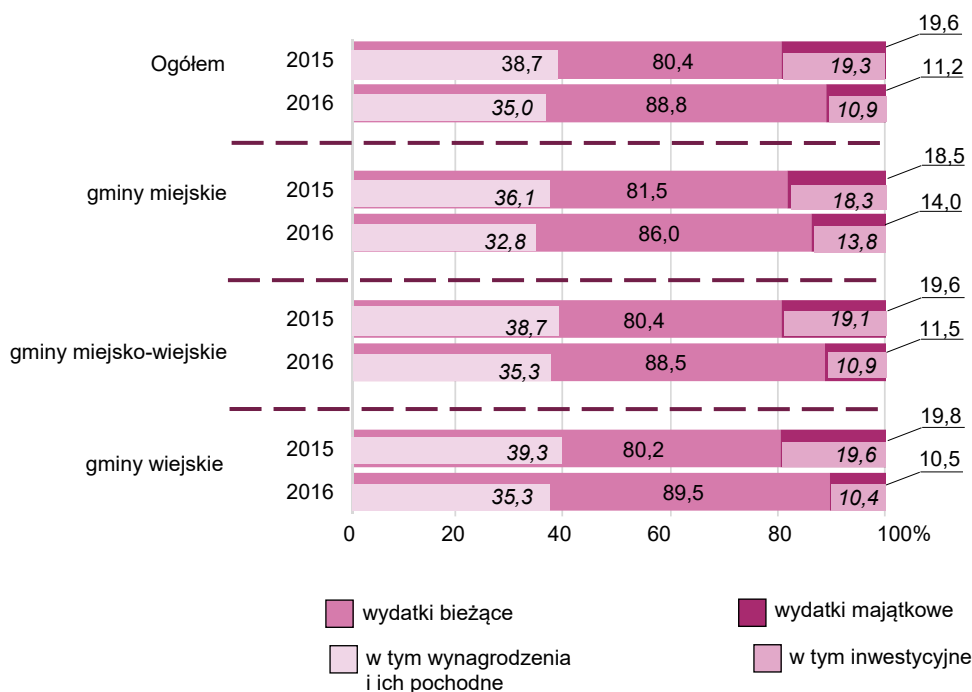
Najwyższe wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiły w gminie wiejskiej Uście Gorlickie (5290 zł), a kwotę 5000 zł przekroczone jeszcze w gminie wiejskiej Raciechowice i gminie miejsko-wiejskiej Krynica-Zdrój. Z kolei najniższe wydatki miały miejsce w gminie miejsko-wiejskiej Chelmek (2846 zł). W relacji do przeciętnych wartości wydatków gmin na 1 mieszkańca w kraju, małopolskie gminy uzyskały niższe wyniki, z wyjątkiem gmin miejskich, w których średnie wydatki przypadające na 1 mieszkańca o 368 zł przekroczyły średnie wydatki krajowe.

Na 1 mieszkańca gmin w kraju z wydatków ogółem gmin w 2016 r. przypadało przeciętnie 3803 zł, przy czym w gminach miejskich – 3671 zł, miejsko-wiejskich – 3761 zł i wiejskich – 3910 zł.

Struktura wydatków ogółem według rodzajów przedstawia, jaka ich część przeznaczana jest na prowadzenie bieżącej działalności gminy, czyli na wydatki o charakterze stałym, a jaką część przekazuje się na działalność inwestycyjną. W 2016 r. na wydatki bieżące przekazano 7986 mln zł, czyli o 25,6% więcej niż przed rokiem. Ich udział w wydatkach ogółem wzrósł o 4,4 p. proc. i wynosił 88,8%.

W wydatkach bieżących w 2016 r. nadal dominowały wydatki na wynagrodzenia i ich pochodne, chociaż ich udział obniżył się średnio o 9 p. proc. w porównaniu z poprzednim rokiem. Stanowiły one 39,5% wydatków bieżących, przy czym w dwóch gminach: wiejskiej Żegocina i miejsko-wiejskiej Czchów przekroczyły 50% (w 2015 r. sytuacja taka wystąpiła w 81 gminach). Wyraźnie zwiększyły się wydatki na świadczenia na rzecz osób fizycznych, na które przekazano kwotę 2356 mln zł, czyli 29,5% wydatków bieżących (963 mln zł w 2015 r.– 15,1%). Odnotowano również wzrost wydatków na zakup materiałów i usług, łączna ich kwota 1489 mln zł (wyższa o 77 mln zł od ubiegłorocznej.) stanowiła 18,6% wydatków bieżących.

Wykr. 14. Struktura wydatków ogółem budżetów gmin według rodzajów

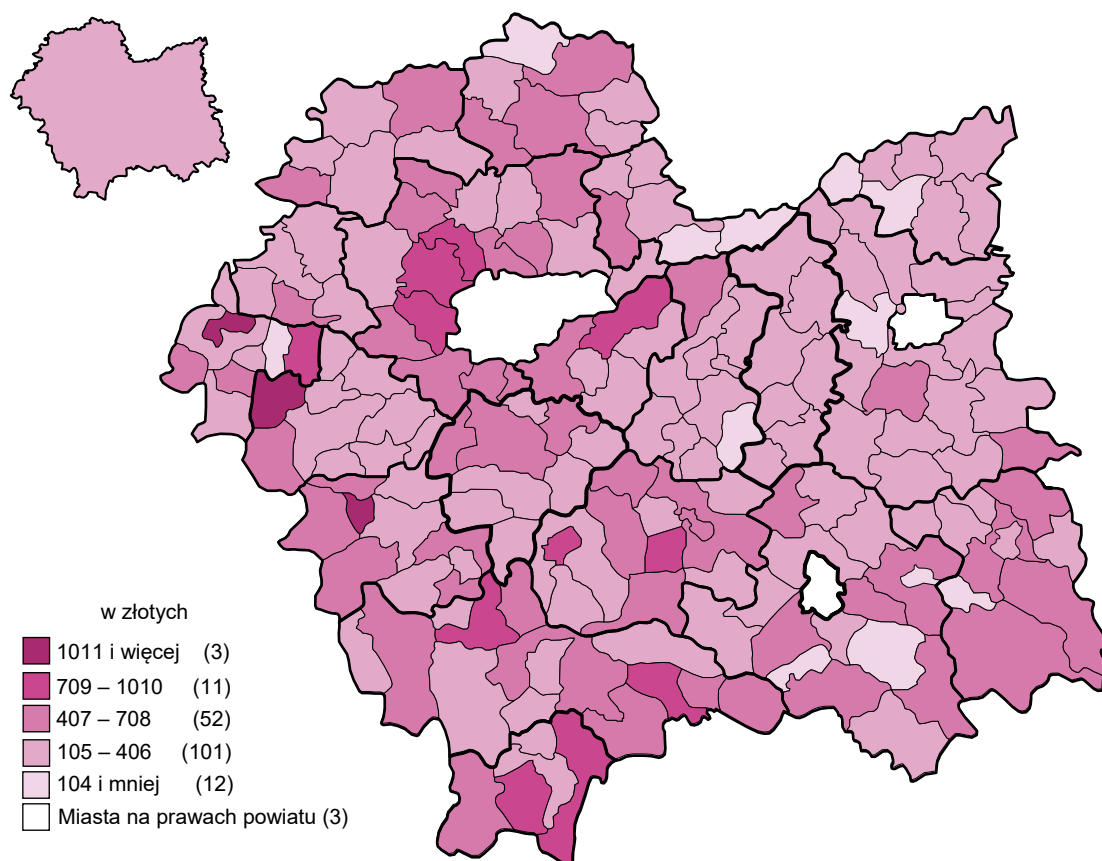

Na wydatki majątkowe w 2016 r. z budżetów gmin przeznaczono 1011 mln zł, czyli o 537 mln zł mniej, niż przed rokiem. Stanowiły one 11,2% wydatków ogółem (19,6% w 2015 r.) i prawie w całości przeznaczone zostały na inwestycje. Zakup akcji i udziałów w spółkach na łączną kwotę 30 mln zł wykazano w 34 gminach. Ten rodzaj wydatku w większości gmin angażował środki nie przekraczające 1 mln zł, najwięcej wydatkowano w gminach miejsko-wiejskich: Myślenice i Zator (odpowiednio: 8 mln zł i 3 mln zł).

Na wydatki inwestycyjne gminy przeznaczyły 981 mln zł, z czego 118 mln zł pochodziło z budżetów gmin miejskich, 393 mln zł z gmin miejsko-wiejskich i 470 zł z gmin wiejskich. Obciążenie budżetów gmin wydatkami inwestycyjnymi było zróżnicowane (w granicach 0,8% wydatków ogółem w gminie wiejskiej Rytko do 24,9% w gminie wiejskiej Wieprz), wobec 10,9% średnio wśród gmin w województwie.

Obniżenie skali prowadzonych inwestycji, widoczne we wszystkich typach gmin, znalazło odbicie w ilości środków przekazanych na ten cel w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Mapa 5. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca gmin w 2016 r.

W 2016 r. na 1 mieszkańca gmin w województwie z wydatków inwestycyjnych przypadło średnio 406 zł (o 226 zł mniej, niż przed rokiem), przy czym w gminach miejskich – 556 zł (o 93 zł mniej), w miejsko-wiejskich – 394 zł (o 217 zł mniej) i wiejskich – 389 zł (o 257 zł mniej). Wydatki przekraczające 1000 zł odnotowano w trzech gminach, w dwóch miejskich: Oświęcim (1094 zł) i Sucha Beskidzka (1015 zł) oraz w wiejskiej Wieprz (1026 zł). Z kolei wydatki nie przekraczające 100 zł wystąpiły w 10 gminach, najniższe w wiejskich: Rytko i Olesno.

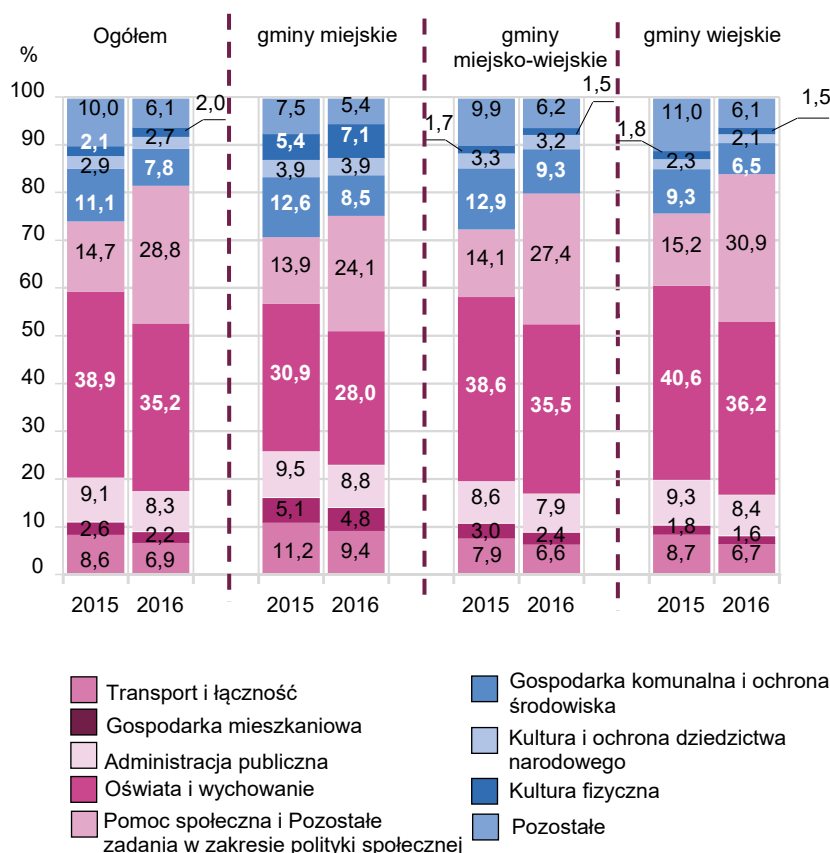
Na 1 mieszkańca gmin w kraju z wydatków inwestycyjnych w 2016 r. przypadało przeciętnie 412 zł, przy czym w gminach miejskich – 377 zł, miejsko-wiejskich – 400 zł i wiejskich – 441 zł.

Zaangażowanie własnych środków w prowadzonych inwestycjach w istotny sposób wpływa na ogólną sytuację finansową gmin. Możliwość pokrycia kosztów inwestycji środkami pochodzącymi z własnych dochodów określa wskaźnik samofinansowania inwestycji, obliczany jako relacja nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych do wydatków majątkowych. Im wyższa jest ta relacja, tym mniejsze ryzyko utraty płynności finansowej. Jednak zbyt wysoka wartość tego wskaźnika może również świadczyć o niskim poziomie realizowanych inwestycji w stosunku do własnych możliwości.

W 2016 r. wskaźnik samofinansowania inwestycji dla gmin województwa małopolskiego przyjął wartość 1,31 (1,03 w 2015 r.). W porównaniu z rokiem poprzednim, wzrosła zarówno wartość wskaźnika, jak również liczba gmin, w których wskaźnik przekroczył 1,00. Najwyższą wartość odnotowano w gminach: wiejskiej Ryto (14,05) i miejsko-wiejskiej Nowe Brzesko (7,69), a najniższą – w miejsko-wiejskiej Ciężkowice (0,30).

Niezmiennie od lat pozostały główne kierunki wydatków gmin, analizowane według działów i rozdziałów klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych Ministerstwa Finansów. W 2016 r. najwięcej środków wydatkowano w działach: Oświata i wychowanie, Pomoc społeczna, Gospodarka komunalna i ochrona środowiska oraz Transport i łączność, w których zaangażowano 78,7% wydatków ogółem.

Wykr. 15. Struktura wydatków ogółem budżetów gmin według działów

Na wydatki w dziale Oświata i wychowanie przeznaczono 3165 mln zł, czyli o 2,9% więcej, niż w 2015 r. Wydatki w tym dziale stanowiły 35,2% wydatków ogółem, przy czym w gminie miejsko-

wiejskiej Czchów i wiejskiej Żegocina sięgały połowy całego budżetu. Poniesione wydatki to głównie wydatki bieżące, gdyż wydatki majątkowe (w całości przeznaczone na inwestycje) stanowiły przeciętnie 4,0% całej kwoty przeznaczonej na oświatę. Zaznaczyć należy, że w 13 gminach wydatki w tym dziale występowały wyłącznie jako wydatki bieżące. Na inwestycje prowadzone w oświacie najwięcej środków przekazano w gminach wiejskich: Czorsztyń (35,9% łącznych wydatków działu), Zawoja (25,4%) i Babice (23,5%). Wśród wydatków bieżących w dziale wyraźnie przeważały wydatki na wynagrodzenia i ich pochodne, które pochłonęły 72,5% wydatków bieżących, a w gminie miejskiej Grybów ponad 84%. W 124 gminach wydatki na wynagrodzenia i ich pochodne przekroczyły również przyznaną subwencję oświatową, najwięcej (kolejny już rok) w gminach miejskich: Bukowno i Zakopane oraz w obu gminach wiejskich Bolesław (pow. olkuski i pow. dąbrowski). Z ogólnej kwoty wydatków gmin zrealizowanych w dziale Oświata i wychowanie, 46,2% przeznaczono na prowadzenie szkół podstawowych, natomiast na gimnazja i przedszkola odpowiednio 20,4% i 16,1%.

W 2016 r. z wydatków w dziale Oświata i wychowanie, na 1 mieszkańca gmin w województwie małopolskim przypadało średnio 1308 zł – najwięcej w gminach: miejsko-wiejskiej Czchów (2044 zł) oraz wiejskich: Raciechowice (2036 zł) i Żegocina (2030 zł), a najmniej w gminie miejskiej Gorlice (884 zł) i wiejskiej Gręboszów (857 zł).

Finansowanie w gminach zadań w zakresie pomocy społecznej, czyli w ramach działów Pomoc społeczna oraz Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w 2016 r. pochłonęło 2593 mln zł, czyli 28,8% wydatków ogółem gmin. W porównaniu z 2015 r. kwota wydatków zwiększyła się o 1438 mln zł, głównie przez wprowadzone w 2016 r. świadczenie wychowawcze, którego realizację powierzono samorządom gminnym. Na wypłaty świadczenia wychowawczego z budżetów gmin wydatkowano 1318 mln zł, co stanowiło 50,8% wydatków gmin w ramach obu działów. Wydatki w tych działach w różnym stopniu obciążały budżety gmin, najsilniej w gminie miejsko-wiejskiej Bobowa (39,9% całego budżetu) oraz w wiejskich: Ropa (39,5%), Moszczenica (39,3%) i Lipinki (39,0%). Równocześnie w sześciu gminach, trzech miejskich: Bukowno, Oświęcim i Zakopane, w miejsko-wiejskiej Zator oraz w dwóch wiejskich: Bolesław (pow. olkuski) i Zabierzów wydatki z zakresu pomocy społecznej nie przekroczyły 20% ogółu wydatków gminy. Oprócz świadczenia wychowawczego, środki przeznaczone były również na wypłatę świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zasiłków i jako pomoc w naturze, opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osoby, które rezygnują z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny.

Rok 2016 to drugi rok z rzędu, w którym obniżyły się wydatki gmin zrealizowane w dziale Transport i łączność. W tym dziale gminy zaangażowały kwotę 622 mln zł (niższą o 59 mln zł od ubiegłorocznej), co stanowiło 6,9% ich wydatków ogółem. W strukturze wydatków działu według rodzajów przeważały wydatki majątkowe (w całości przeznaczone na inwestycje), które stanowiły 53,1%. W dwóch gminach miejsko-wiejskich: Sułkowice i Rabka-Zdrój wydatki inwestycyjne przekroczyły 91% całego działu, z kolei w pięciu gminach wiejskich: Bolesław (pow. dąbrowski), Ropa, Lubień, Koszyce i Budzów poniesione wydatki finansowały wyłącznie działalność bieżącą.

Wysoką pozycję w strukturze wydatków gmin w województwie w 2016 r. zajmowały również wydatki w dziale Gospodarka komunalna i ochrona środowiska, na którą przekazano łącznie 703 mln zł, czyli

7,8% wydatków ogółem. W porównaniu z rokiem poprzednim, wydatki były niższe o 173 mln zł, a wyraźne ograniczenie dotyczyło wydatków inwestycyjnych, na które przekazano o połowę mniej środków, niż przed rokiem (26,8% wydatków działu, podczas gdy w 2015 r. – 45,4%). Najwięcej środków – 393 mln zł, czyli 55,9% łącznych wydatków w tym dziale zaangażowano w zakresie gospodarki ściekami i ochrony wód oraz gospodarki odpadami, przy czym w gminach wiejskich: Słupnice, Wieprz i Łabowa tylko w tym zakresie zrealizowano prawie całą pulę środków przeznaczonych na ten dział.

2.3. Wynik finansowy

Rok 2016 małopolskie gminy zakończyły dodatnim wynikiem budżetowym w wysokości 317 mln zł, co oznaczało poprawę wyniku w relacji do 2015 r., w którym wynosił plus 48 mln zł. Zmieniła się również liczba gmin kończąca rok dodatnim i ujemnym wynikiem finansowym. Nadwyżkę budżetową w wysokości 375 mln zł wykazało 145 gmin, natomiast deficyt budżetowy w wysokości 58 mln zł miał miejsce w 34 gminach.

Tabl. 3. Liczba gmin według relacji ich wyniku finansowego do dochodów

Wyszczególnienie a - 2015 b - 2016	Relacja wyniku do dochodów w %					
	razem	5,0 i mniej	5,1-10,0	10,1-15,0	15,1-20,0	powyżej 20,0
Liczba gmin:						
z nadwyżką budżetową ... a	131	77	43	9	1	1
b	145	87	44	13	-	1
z deficytem budżetowym . a	48	29	8	8	1	2
b	34	27	5	2	-	-

Zmiany w wyniku finansowym gmin znalazły odbicie w jego relacji do osiągniętych dochodów ogółem. Liczba gmin, które zakończyły rok nadwyżką budżetową zwiększyła się we wszystkich przedziałach od 5,0% i mniej do 15,0%, najwięcej w najniższym przedziale do 5,0%. W najwyższym przedziale powyżej 20,0% pozostała jedna gmina, w 2016 r. była to gmina wiejska Chełmiec. Z kolei w przypadku deficytu budżetowego obniżyła się liczba gmin wykazująca ujemny wynik finansowy we wszystkich występujących przedziałach, najsilniej w przedziale 10,1%-15,0%, chociaż w tym przedziale pozostały jeszcze dwie gminy wiejskie: Wieprz i Zembrzyce.

2.4. Przychody i rozchody

W 2016 r. przychody ogółem gmin województwa małopolskiego wynosiły 701 mln zł (46,0% łącznych przychodów JST w województwie) i były o 14,6% niższe od środków zgromadzonych w 2015 r. Pochodziły głównie z dwóch tytułów: kredytów i pożyczek oraz z wolnych środków. Kredyty i pożyczki w kwocie 295 mln zł stanowiły 42,2%, a wolne środki w kwocie 350 mln zł (50,0%). Wystąpiła jeszcze nadwyżka z lat ubiegłych, która wyniosła 54 mln zł, czyli 7,7% łącznych przychodów gmin.

Niższe, niż w 2015 r. odnotowano również rozchody gmin. W 2016 r. łączna ich kwota wyniosła 447 mln zł i była o 5,7% niższa od ubiegłorocznej. Wśród rozchodów dominowały spłaty kredytów i pożyczek – 429 mln zł (95,9%). Pozostałe pozycje rozchodów, to: pożyczki udzielone – 1 mln zł (0,3%), wykup papierów wartościowych – 2 mln zł (0,4%) oraz rozchody na inne cele – 15 mln zł (3,5%).

Zagregowany wynik małopolskich gmin za 2016 r. był dodatni, ale 34 gminy wykazały ujemny wynik finansowy w kwocie 58 mln zł. Kredyty i pożyczki w kwocie 41 mln zł pokryły deficyt w 71,9%, nadwyżka z lat ubiegłych – 3 mln zł w 4,7%, a wolne środki – 13 mln zł w 23,4%.

W kraju deficyt budżetowy gmin w 2016 r. w kwocie 605 mln zł został sfinansowany przez sprzedaż papierów wartościowych (21 mln zł – 3,5%), kredyty i pożyczki (355 mln zł – 58,6%), nadwyżkę z lat ubiegłych (51 mln zł – 8,5%) i wolne środki (178 mln zł – 29,4%).

2.5. Zadłużenie gmin

Zobowiązania ogółem gmin województwa małopolskiego w 2016 r. wynosiły 2579 mln zł i były o 4,8% niższe w relacji do 2015 r. Wystąpiły w 176 gminach, nie stwierdzono ich w trzech gminach wiejskich: Budzów, Grybów i Koniusza.

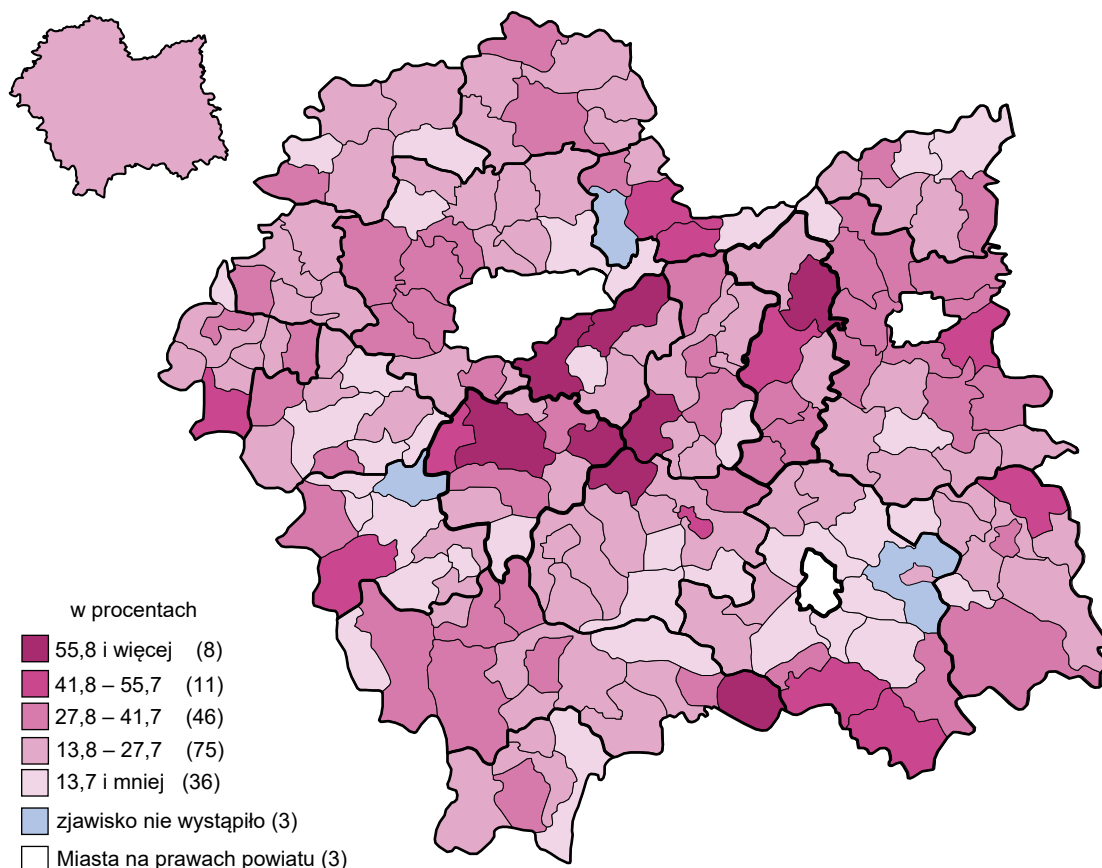
Tabl. 4. Zobowiązania gmin według tytułów dłużnych

Wyszczególnienie	2015	2016	
	mln zł		2015=100
Zobowiązania ogółem	2708,9	2578,8	95,2
w tym:			
Papiery wartościowe	27,2	25,4	93,4
w tym długoterminowe	27,2	25,4	93,4
Kredyty i pożyczki	2678,0	2552,8	95,3
w tym długoterminowe	2662,0	2540,7	95,4
Wymagalne zobowiązania	3,6	0,6	16,6
w tym z tytułu dostaw i usług	0,3	0,0	3,8

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W strukturze zobowiązań ogółem w 2016 r. kredyty i pożyczki w kwocie 2553 mln zł stanowiły średnio 99,0% (w tym kredyty długoterminowe 98,5%) i wystąpiły we wszystkich gminach wykazujących zadłużenie. Papiery wartościowe (wyłącznie długoterminowe) w kwocie 25 mln zł stanowiły 1,0% zobowiązań ogółem, a odnotowano je (podobnie jak w 2015 r.) w dwóch gminach miejsko-wiejskich: Brzesko i Olkusz. Niewielki odsetek zobowiązań ogółem przypadał na wymagalne zobowiązania, które wykazało łącznie 10 gmin na kwotę 590 tys. zł.

W kraju zobowiązania ogółem gmin w 2016 r. wynosiły 23864 mln zł. W strukturze zobowiązań papiery wartościowe w kwocie 130 mln zł stanowiły 0,5%, kredyty i pożyczki 23674 mln zł – 99,2% (w tym kredyty długoterminowe 98,9%), a wymagalne zobowiązania 60 mln zł – 0,3%.

Mapa 6. Wskaźnik zadłużenia w gminach w 2016 r.

Wskaźnik zadłużenia gmin w województwie małopolskim, czyli relacja zobowiązań ogółem do wykonanych dochodów ogółem w 2016 r. wynosił 27,7% i okazał się niższy o 6,4 p. proc. od wskaźnika z 2015 r. Wzrost wskaźnika zadłużenia odnotowano w 18 gminach, przy czym w 16 wzrost ten nie przekraczał 10%. Najwyższy wskaźnik zadłużenia (84,0%) wystąpił w gminach miejsko-wiejskich: Szczawnica i Myślenice i również w tych gminach odnotowano najsilniejsze zmiany wskaźnika w relacji do 2015 r. W gminie Szczawnica wystąpił największy jego przyrost (o 11,4 p. proc.), a w gminie Myślenice najgłębszy spadek (o 45,2 p. proc.).

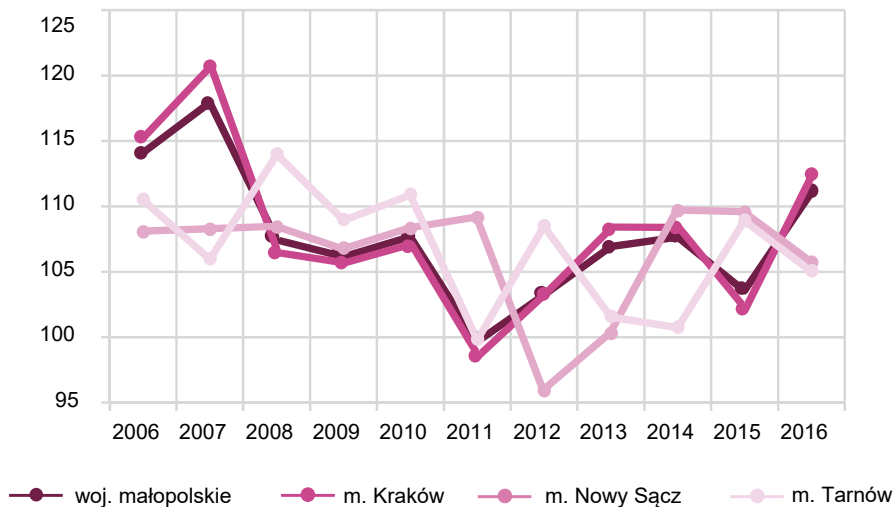
3. Gospodarka finansowa miast na prawach powiatu województwa małopolskiego

3.1. Dochody

W 2016 r. w budżetach miast na prawach powiatu województwa małopolskiego zgromadzono dochody ogółem w wysokości 5755 mln zł, czyli o 11,0% wyższe niż przed rokiem. Na wysokość tego wskaźnika wpłynęła wyraźnie zmiana w budżecie Krakowa (wzrost o 12,4%), gdyż w pozostałych miastach przyrost był znacznie niższy: w Nowym Sączu o 5,8%, a w Tarnowie o 5,0%. Tempo wzrostu dochodów miast na prawach powiatu w województwie 2-krotnie przekroczyło przeciętne w kraju w tym typie jednostek (w kraju wzrost o 5,5%), co przełożyło się na poprawę relacji do średnich wartości wskaźników w kraju. Udział dochodów miast na prawach powiatu województwa w dochodach w kraju tego typu jednostek zwiększył się z 7,3% w 2015 r. do 7,7%, a przeciętne dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca po raz pierwszy od 2010 r. były wyższe niż w kraju.

Wykr. 16. Dynamika dochodów ogółem budżetów miast na prawach powiatu
(rok poprzedni=100)

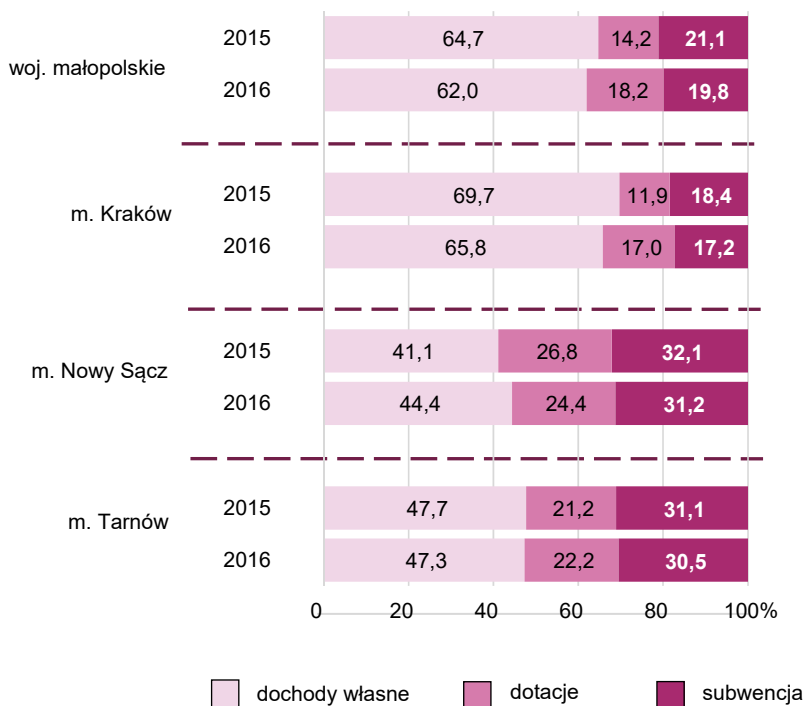

Z dochodów ogółem na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu województwa w 2016 r. przypadało średnio 6015 zł (o 600 zł więcej niż w 2015 r.). Najwyższy wskaźnik odnotowano w Krakowie (6099 zł), a następnie w Nowym Sączu (5809 zł) i Tarnowie (5591 zł).

Na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu w kraju w 2016 r. z dochodów ogółem przypadało przeciętnie 5900 zł.

Nieznacznie zmieniła się struktura dochodów ogółem według rodzajów – obniżył się udział dochodów własnych i subwencji, a zwiększył się udział dotacji. Dochody własne stanowiły 62,0%, dotacje – 18,2%, a subwencje – 19,8%, wobec odpowiednio 64,7%, 14,2% i 21,1% w 2015 r.

Wykr. 17. Struktura dochodów ogółem budżetów miast na prawach powiatu według rodzajów

Dochody własne małopolskich miast na prawach powiatu w 2016 r. wynosiły 3566 mln zł i były średnio o 6,4% wyższe niż przed rokiem. Ich wzrost odnotowano w budżetach wszystkich miast (w Krakowie o 6,1%; w Nowym Sączu o 14,2% i w Tarnowie o 4,0%), a dynamika tych dochodów przekroczyła średnią krajową o 4,0 p. proc. Nadal najwyższy udział dochodów własnych w dochodach ogółem miał miejsce w budżecie Krakowa (65,8%), natomiast w pozostałych miastach nie przekroczył 50%.

Nie zmieniły się główne źródła dochodów własnych. Składały się na nie wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych (43,1%), podatku od nieruchomości (17,3%), dochody z majątku (7,2%) oraz pozostałe dochody – łącznie ze środkami ze źródeł pozabudżetowych (28,0%). Z tytułu podatku dochodowego PIT i CIT do budżetów miast na prawach powiatu wpłynęło łącznie 1539 mln zł (1422 mln zł z PIT i 117 mln zł z CIT), czyli o 138 mln zł więcej niż w roku poprzednim. Na tym wyniku zaważyły wpływy obu podatków do budżetu Krakowa (łącznie o 123 mln zł wyższe), gdyż zmiany we wpływach podatków do budżetów Nowego Sącza i Tarnowa były nieporównywalnie niższe (wzrost odpowiednio o 7 mln zł i o 8 mln zł).

Kolejnym źródłem dochodów własnych były wpływy z podatku od nieruchomości, które w 2016 r. wynosiły łącznie 618 mln zł, czyli o 5,5% więcej niż przed rokiem. Ich udział w tworzeniu dochodów własnych miast nadal pozostał znacznie zróżnicowany: w Krakowie stanowiły 16,0%, w Nowym Sączu 22,0%, a w Tarnowie 27,9%.

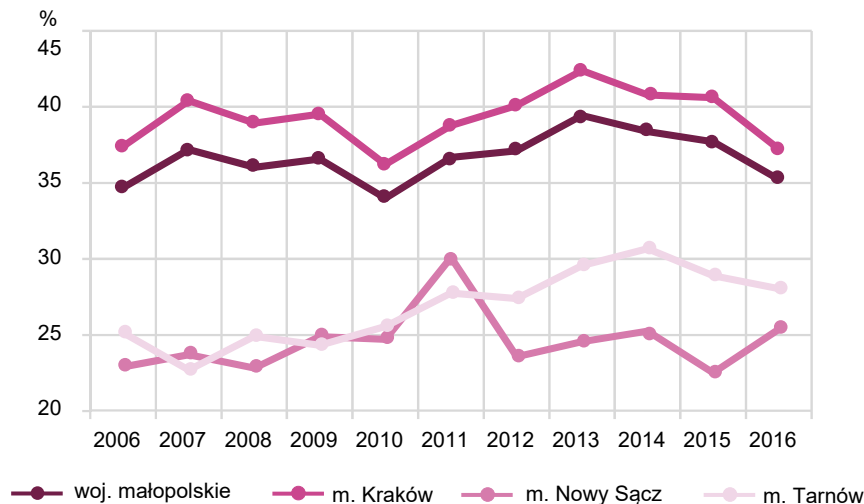
Dochody określane jako pozostałe, od kilku już lat, w zbliżonym stopniu uczestniczą w tworzeniu dochodów własnych. W 2016 r. łączna ich kwota (997 mln zł) stanowiła 28,0% dochodów własnych małopolskich miast na prawach powiatu. Na tym samym poziomie, co przed rokiem pozostały wchodzące w ich skład środki pochodzące ze źródeł pozabudżetowych (21 mln zł), które prawie w całości wpłynęły do budżetu Krakowa.

Istotnym źródłem dochodów własnych były również dochody z majątku. Ich kwota 255 mln zł była wyższa o 10 mln zł od ubiegłorocznej. Spadek wpływów z tego tytułu odnotowano w budżecie Krakowa i Tarnowa (odpowiednio o 4 mln zł i o 1 mln zł), natomiast w Nowym Sączu – wzrost o 14 mln zł.

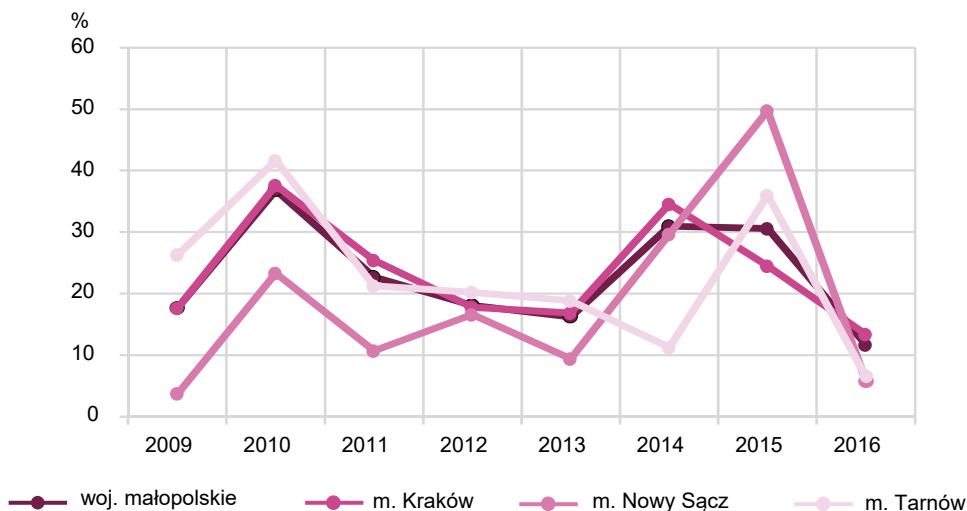
W 2016 r. z dochodów własnych miast na prawach powiatu województwa na 1 mieszkańca przypadało średnio 3728 zł (o 226 zł więcej niż w roku poprzednim), przy czym w Krakowie – 4011 zł (o 230 zł więcej), w Nowym Sączu – 2580 zł (o 320 zł więcej), a w Tarnowie – 2641 zł (o 115 zł więcej).

Na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu w kraju w 2016 r. z dochodów własnych przypadało przeciętnie 3636 zł.

Sytuację finansową miast na prawach powiatu województwa małopolskiego można ocenić również w oparciu o wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej, czyli analizując udział dochodów własnych (z wyłączeniem udziału w podatkach PIT i CIT) w dochodach ogółem. Na przestrzeni ostatnich lat wskaźnik ten przyjmował zróżnicowane wartości, zawarte w przedziale od 34,0% w 2010 r. do 39,4% w 2013 r. W omawianym roku wynosił 35,2%, czyli o 2,5 p. proc. mniej niż w 2015 r. (w Krakowie – 37,2%, w Nowym Sączu – 25,4%, a w Tarnowie – 28,1%). Wśród małopolskich miast na prawach powiatu, na przestrzeni lat 2006-2016 najwyższą wartość wskaźnik osiągał w Krakowie (w granicach 36,2% do 42,4%).

Wykr. 18. Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej miast na prawach powiatu

W 2016 r. zwiększyła się kwota dotacji zasilająca budżety miast na prawach powiatu województwa. Do ich budżetów wpłynęło 1046 mln zł, z czego 199 mln zł skierowano na inwestycje. Wśród dotacji, dotacje celowe w kwocie 924 mln zł stanowiły 88,3% i przekazane były głównie z budżetu państwa na finansowanie zadań zleconych z zakresu administracji rządowej (643 mln zł) oraz na uzupełnienie środków finansujących zadania własne (167 mln zł). Dotacje z państwowych funduszy celowych w kwocie 76 mln zł stanowiły 8,2% dotacji celowych ogółem i skierowane zostały głównie do budżetu Krakowa.

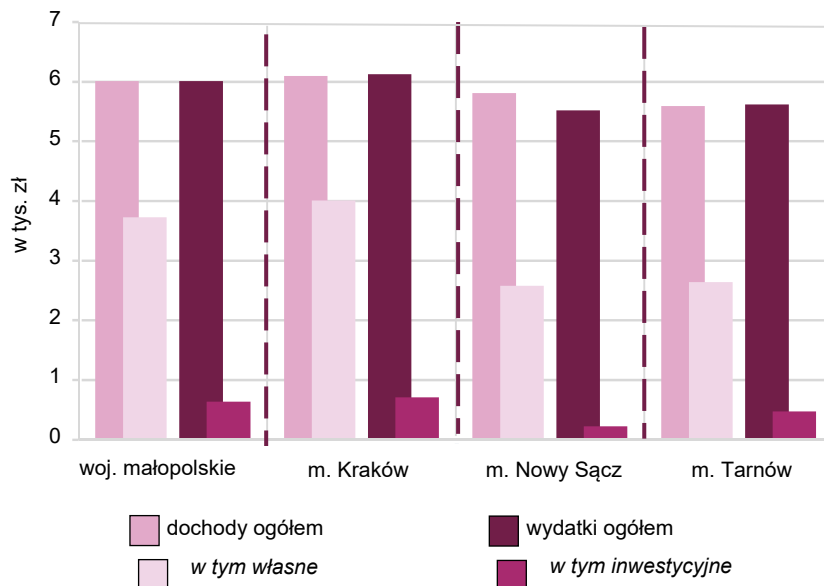
Wykr. 19. Udział dotacji unijnych^a w dotacjach ogółem miast na prawach powiatu

^a Dotacje: §§ 200 i 620, a od 2016 r. łącznie z dotacjami §§ 205 i 625.

W postaci dotacji §§ 200 i 620 do budżetów miast wpłynęło 99 mln zł, co stanowiło 9,5% łącznej kwoty dotacji. Największym beneficjentem tych środków był Kraków – 85 mln zł, do Nowego Sącza wpłynęło 6 mln zł, a do Tarnowa – 8 mln zł. Środki te w zdecydowanej większości skierowane zostały na inwestycje. W omawianym roku w budżetach małopolskich miast na prawach powiatu odnotowano również wpływ dotacji §§ 205 i 625, czyli z zakresu realizowania programów z Perspektywy Finansowej UE 2014-2020 w kwocie 23 mln zł, które zasiły głównie budżet Krakowa (21 mln zł).

W 2016 r. do budżetów miast na prawach powiatu przekazano również środki w postaci subwencji ogólnej w kwocie 1142 mln zł (o 49 mln zł wyższej niż w 2015 r.), jednak jej udział w dochodach ogółem obniżył się o 0,3 p. proc. w relacji do roku poprzedniego. Przekazana subwencja wystąpiła głównie w postaci subwencji oświatowej (1107 mln zł). Wśród pozostałych części subwencji ogólnej nie odnotowano subwencji rekompensującej, część równoważącą (32 mln zł) przyznano wszystkim miastom, a część wyrównawcza (160 tys. zł) wystąpiła w budżecie Tarnowa.

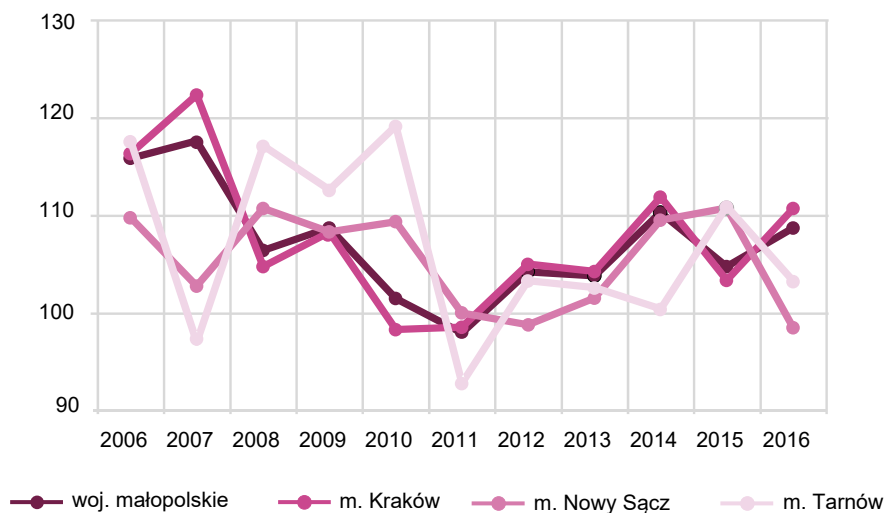
Wykr. 20. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu w 2016 r.

3.2. Wydatki

W 2016 r. wydatki ogółem miast na prawach powiatu województwa małopolskiego wynosiły 5751 mln zł i były o 8,8% wyższe niż przed rokiem. W Krakowie wydatki wzrosły o 10,8%, w Tarnowie o 3,3%, natomiast w Nowym Sączu były niższe, niż przed rokiem o 1,4%. W kraju wydatki wszystkich miast na prawach powiatu wzrosły w niższym tempie (o 3,0%), stąd też udział małopolskich miast w wydatkach krajowych zwiększył się z 7,6% w 2015 r. do 8,0%.

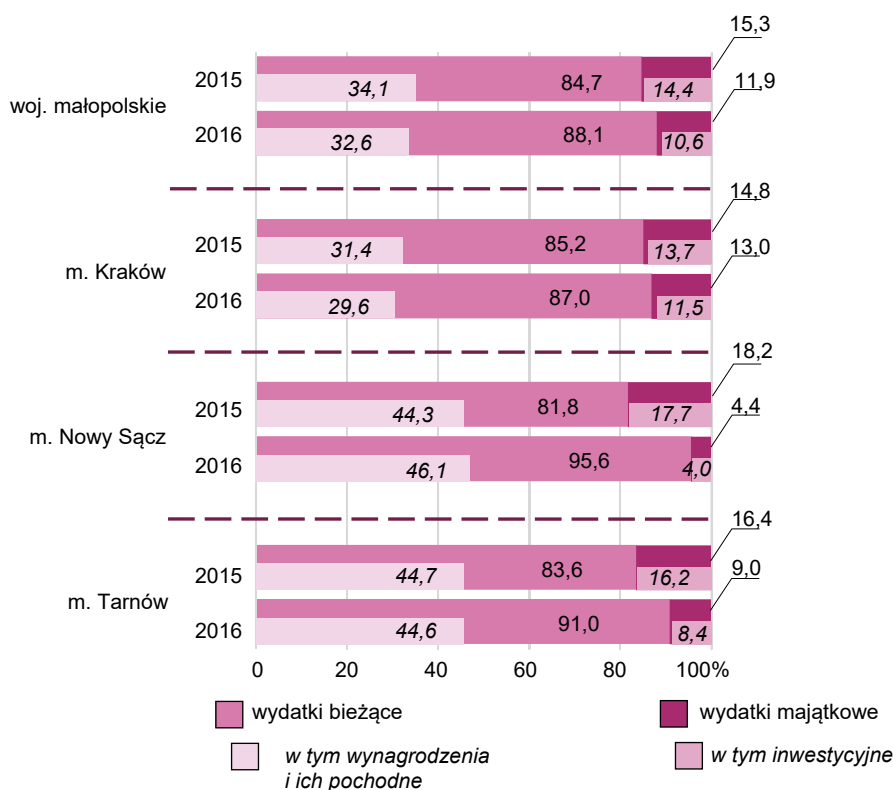
Wykr. 21. Dynamika wydatków ogółem budżetów miast na prawach powiatu (rok poprzedni=100)

W omawianym roku w wydatkach ogółem rozpatrywanych według rodzajów, odnotowano wzrost udziału wydatków bieżących z 84,7% do 88,1%. Na poziom wskaźnika wpłynęły zmiany w strukturze wydatków Nowego Sącza i Tarnowa, gdyż w Krakowie wydatki bieżące były niższe, niż przeciętne w województwie (87,0%).

Wydatki bieżące w kwocie 5066 mln zł (wyższe o 589 mln zł od ubiegłorocznych), rozdysponowane zostały głównie na wynagrodzenia i ich pochodne (1873 mln zł), zakup materiałów i usług (1637 mln zł) oraz dotacje (643 mln zł). Struktura tych trzech wymienionych rodzajów wydatków (łącznie 82,0%) pozostała na poziomie zbliżonym do ubiegłorocznego. Wśród pozostałych rodzajów wydatków bieżących w 2016 r. odnotowano dalszy spadek wydatków na obsługę długu publicznego, które osiągnęły poziom 67 mln zł (72 mln zł w 2015 r.).

Wykr. 22. Struktura wydatków ogółem budżetów miast na prawach powiatu według rodzajów

Rok 2016 okazał się drugim z kolei, w którym w małopolskich miastach na prawach powiatu zostały ograniczone wydatki majątkowe, co przełożyło się na zmniejszenie ich udziału w wydatkach ogółem. Stanowiły one 11,9%, podczas gdy w 2015 r. było to 15,3%, a 16,7% w 2014 r. Zmiany te wywołało znaczne ograniczenie wydatków majątkowych w Nowym Sączu (spadek z 18,2% do 4,4%) oraz w Tarnowie (spadek z 16,4% do 9,0%). Podobne zmiany jak w województwie widoczne były również wśród ogółu miast na prawach powiatu w kraju (spadek udziału z 18,5% w 2015 r. do 11,9%). Na wydatki majątkowe w 2016 r. w miastach na prawach powiatu województwa małopolskiego przekazano 685 mln zł, z czego na wydatki inwestycyjne 608 mln zł. Zakup akcji i udziałów w spółkach w 2016 r. wykazano we wszystkich miastach na łączną kwotę 77 mln zł, przy czym z budżetu Krakowa przekazano 71 mln zł, a Nowego Sącza i Tarnowa odpowiednio: 2 mln zł i 4 mln zł.

Z wydatków ogółem na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu w województwie w 2016 r. przypadło średnio 6012 zł (o 493 zł więcej niż w 2015 r.), w tym z wydatków inwestycyjnych 635 zł (o 158 zł mniej). Przeciętne wskaźniki małopolskich miast przekroczyły średnie wskaźniki krajowe tej kategorii jednostek.

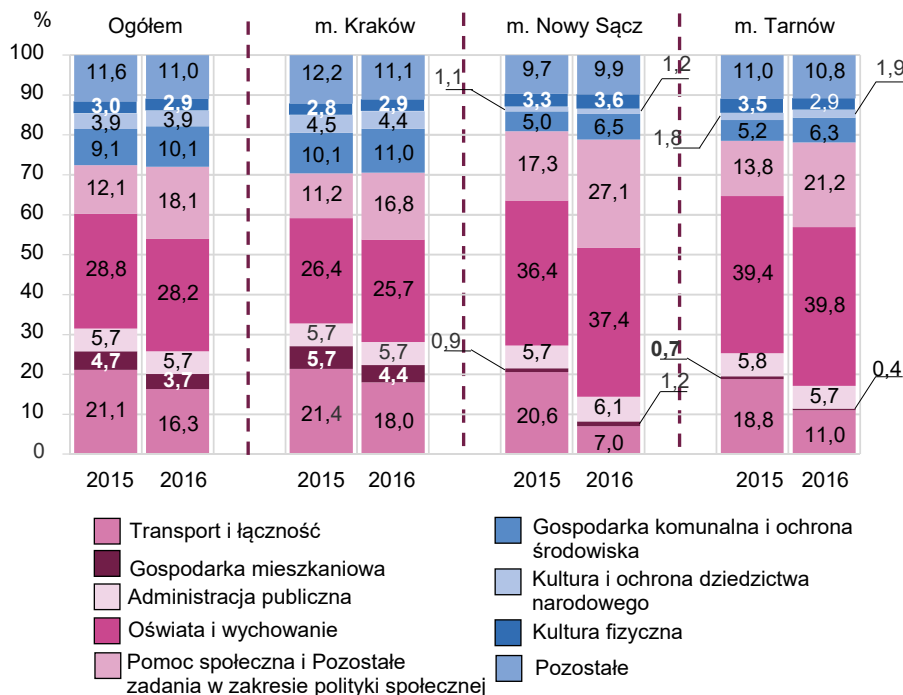
Na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu w kraju w 2016 r. z wydatków ogółem przypadło przeciętnie 5703 zł, w tym z wydatków inwestycyjnych 611 zł.

Zaangażowanie własnych środków w prowadzonych inwestycjach w istotny sposób wpływa na ogólną sytuację finansową, a możliwość pokrycia kosztów inwestycji środkami pochodzącymi z własnych dochodów określa wskaźnik samofinansowania inwestycji, obliczany jako relacja nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych do wydatków majątkowych.

W 2016 r. wskaźnik samofinansowania inwestycji dla miast na prawach powiatu województwa małopolskiego przyjął wartość 1,01 (0,88 w 2015 r.). W Krakowie przyjął wartość 0,97; w Tarnowie – 0,94, natomiast w Nowym Sączu był wyższy i wynosił 2,20.

Niezmiennie od lat pozostały główne kierunki wydatków miast na prawach powiatu, analizowane według działów i rozdziałów klasyfikacji dochodów i wydatków Ministerstwa Finansów. Podobnie, jak w poprzednich latach, w 2016 r. w działach: Transport i łączność, Oświata i wychowanie oraz Pomoc społeczna wraz z Pozostałymi zadaniami w zakresie polityki społecznej, wykorzystano 62,6% łącznych wydatków.

Wykr. 23. Struktura wydatków ogółem budżetów miast na prawach powiatu według działów

Finansowanie zadań z zakresu działu Transport i łączność pochłonęło 939 mln zł, czyli 16,3% wydatków ogółem. Podobnie jak w latach poprzednich, wydatki w tym dziale, w najwyższym stopniu obciążały budżet Krakowa, z którego przekazano na ten cel 839 mln zł, czyli 18,0% całego budżetu (w Nowym Sączu 32 mln zł – 7,0%, a w Tarnowie 68 mln zł – 11,0%). Na działalność bieżącą przeznaczono 738 mln zł a 201 mln zł na wydatki majątkowe. Ograniczenie inwestycji szczególnie widoczne było w tym dziale, gdyż kwota 182 mln zł przekazana na ich finansowanie stanowiła 29,9%

łączych wydatków inwestycyjnych w tej kategorii jednostek samorządowych w województwie, podczas gdy w 2015 r. przekroczyły połowę ogółu ich inwestycji.

Wydatki małopolskich miast na prawach powiatu na zadania w dziale Oświata i wychowanie wynosiły 1619 mln zł, co stanowiło 28,2% wydatków ogółem. Były wyższe o 98 mln zł od wydatków z 2015 r., ale ich udział w wydatkach ogółem pozostał prawie na tym samym poziomie. Środki skierowano głównie na finansowanie działalności bieżącej, gdyż wydatki majątkowe nie przekroczyły 3% wydatków w tym dziale. Subwencja oświatowa przekazana z budżetu państwa pokryła wydatki tego działu w 68,4%, a należy pamiętać, że miasta realizują jeszcze zadania w zakresie oświaty w ramach działu Edukacyjna opieka wychowawcza, na który w 2016 r. przekazano 247 mln zł. Finansowanie szkół podstawowych i gimnazjów (łącznie z dowożeniem uczniów) stanowiło wydatek 618 mln zł (38,1%), szkół średnich (ogólnokształcących i zawodowych) – 417 mln zł (25,8%), a przedszkoli – 317 mln zł (19,6%).

Wydatki w obszarze pomocy społecznej, czyli realizowane w ramach działów: Pomoc społeczna i Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w 2016 r. wynosiły łącznie 1040 mln zł, co stanowiło 18,1% wydatków ogółem małopolskich miast na prawach powiatu. Wydatki wyższe o 402 mln zł w porównaniu z ubiegłym rokiem spowodowały głównie wypłaty świadczenia wychowawczego, na które przekazano 326 mln zł. Wyższe środki przeznaczone zostały również na utrzymanie infrastruktury w tym zakresie (m.in. domy pomocy społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze), jak i na pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji finansowej w formie zasiłków. Zaznaczyć należy, że w wydatkach związanych zwłaszcza z utrzymaniem infrastruktury dominował Kraków, gdyż z jego budżetu pochodziło 80,1% środków wydatkowanych ogółem na prowadzenie domów pomocy społecznej i 74,2% przeznaczonych na działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych.

3.3. Wynik finansowy

Zagregowany wynik finansowy małopolskich miast na prawach powiatu za 2016 r. był dodatni i wynosił 3 mln zł (w ubiegłym roku deficyt w wysokości 100 mln zł). Deficytem budżetowym w wysokości 18 mln zł zamknął się budżet w Krakowie, a w wysokości 3 mln zł w Tarnowie, natomiast w Nowym Sączu wykazano nadwyżkę budżetową w wysokości 24 mln zł. Zwiększyła się relacja wyniku do dochodów ogółem. O ile w 2015 r. stanowił średnio minus 1,9% dochodów, to w 2016 r. było to plus 0,1%. Relacja wyniku do dochodów ogółem w Krakowie i w Tarnowie stanowiła odpowiednio: minus 0,4% i minus 0,5%, a w Nowym Sączu plus 5,0%.

3.4. Przychody i rozchody

W 2016 r. przychody ogółem miast na prawach powiatu województwa małopolskiego wynosiły 490 mln zł (32,2% łącznych przychodów JST w województwie) i były o 34,8% wyższe od środków zgromadzonych w 2015 r. Pochodziły głównie z dwóch źródeł: z kredytów i pożyczek oraz z emisji papierów wartościowych. Kredyty i pożyczki w kwocie 243 mln zł stanowiły 49,6%, a papiery wartościowe w kwocie 200 mln zł – 40,8%.

Łączna kwota rozchodów ogółem miast na prawach powiatu województwa małopolskiego w 2016 r. wyniosła 240 mln zł i była o 10,1% wyższa od ubiegłorocznej. W strukturze rozchodów wystąpiła wyłącznie jedna kategoria – spłata kredytów i pożyczek. W 2016 r. zagregowany wynik małopolskich miast na prawach powiatu był dodatni, ale deficytem budżetowym wynoszącym 21 mln zł

rok zamknęły dwa miasta. Ujemny wynik finansowy w całości został sfinansowany przez kredyty i pożyczki.

W kraju deficyt budżetowy miast na prawach powiatu w 2016 r. w kwocie 263 mln zł został sfinansowany przez sprzedaż papierów wartościowych (28 mln zł – 10,6%), kredyty i pożyczki (153 mln zł – 58,4%), nadwyżkę z lat ubiegłych (46 mln zł – 17,4%) i wolne środki (36 mln zł – 13,5%).

3.5. Zadłużenie miast na prawach powiatu

Zobowiązania ogółem miast na prawach powiatu województwa małopolskiego w 2016 r. wynosiły 2552 mln zł i wzrosły o 8,8% w relacji do 2015 r.

Tabl. 5. Zobowiązania miast na prawach powiatu według tytułów dłużnych

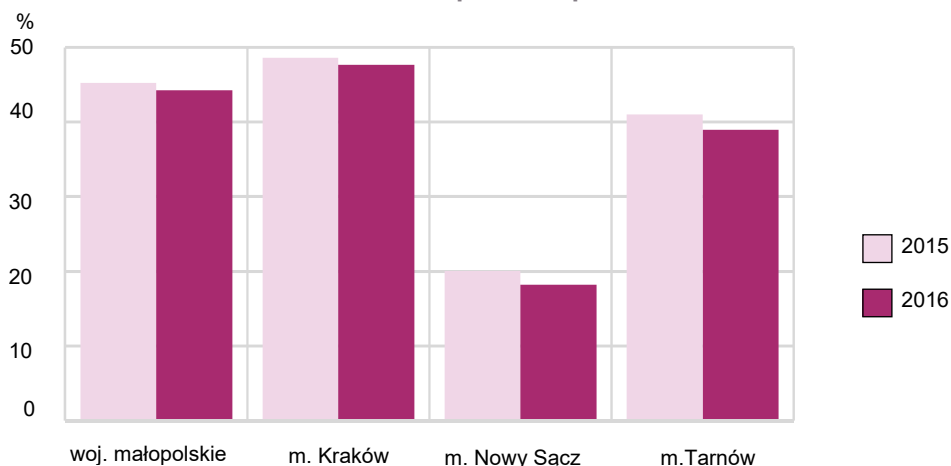
Wyszczególnienie	2015	2016	
	mln zł		2015=100
Zobowiązania ogółem	2346,7	2552,4	108,8
w tym:			
Papiery wartościowe	520,0	720,0	138,5
w tym długoterminowe	520,0	720,0	138,5
Kredyty i pożyczek	1826,7	1832,4	100,3
w tym długoterminowe	1826,7	1832,4	100,3
Wymagalne zobowiązania	0,0	0,0	144,2
w tym z tytułu dostaw i usług.....	0,0	0,0	0,0

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W strukturze zobowiązań ogółem w 2016 r. kredyty i pożyczki w kwocie 1832 mln zł stanowiły średnio 71,8% i były to wyłącznie kredyty długoterminowe. Wystąpiły w budżetach wszystkich małopolskich miast na prawach powiatu. Papiery wartościowe (wyłącznie długoterminowe) w kwocie 720 mln zł stanowiły 28,2% zobowiązań ogółem i odnotowano je w budżecie Krakowa. Niewielki odsetek zobowiązań ogółem przypadła na wymagalne zobowiązania, które wykazano w Krakowie i Tarnowie w łącznej kwocie 21 tys. zł.

W kraju zobowiązania ogółem miast na prawach powiatu w 2016 r. wynosiły 32822 mln zł. W strukturze zobowiązań papiery wartościowe w kwocie 3696 mln zł stanowiły 11,2%, kredyty i pożyczki 29097 mln zł – 88,7% (w tym kredyty długoterminowe 88,6%), a wymagalne zobowiązania 28 mln zł – 0,1%.

Wykr. 24. Wskaźnik zadłużenia w miastach na prawach powiatu

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

Wskaźnik zadłużenia miast na prawach powiatu, czyli relacja zobowiązań ogółem do wykonanych dochodów ogółem w województwie małopolskim w 2016 r. wynosił 44,4% i okazał się niższy o 0,9 p. proc. w relacji do 2015 r. Obniżenie wskaźnika zadłużenia odnotowano w budżetach wszystkich miast, przy czym najsilniejszy (o 2,1 p. proc.) wystąpił w budżecie Tarnowa, natomiast w budżetach Nowego Sącza i Krakowa był niższy odpowiednio o: 1,8 p. proc. i 0,9 p. proc.

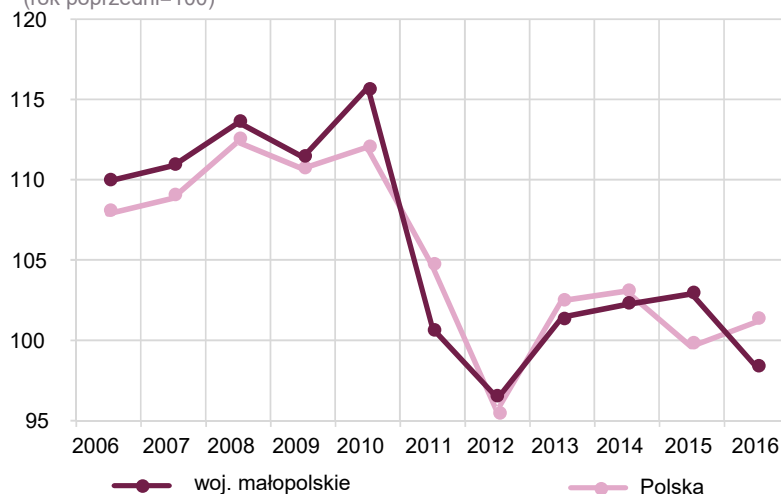
4. Gospodarka finansowa powiatów województwa małopolskiego

4.1. Dochody

W 2016 r. w budżetach powiatów województwa małopolskiego zgromadzono dochody ogółem w wysokości 1957 mln zł, czyli o 1,7% niższe niż przed rokiem, a udział w dochodach powiatów w kraju obniżył się z 8,4% w 2015 r. do 8,2%. W skali kraju dochody ogółem powiatów przekroczyły poziom z 2015 r. o 1,1%. Wśród małopolskich powiatów tempo zmian dochodów było zróżnicowane, przy czym w 11-tu powiatach były wyższe, niż przed rokiem. Najwyższy wzrost dochodów ogółem odnotowano w budżetach powiatów: oświęcimskiego, tarnowskiego i krakowskiego (odpowiednio o 10,6%, 8,4% i 7,7%). Natomiast poziomu dochodów sprzed roku nie osiągnęło osiem powiatów, przy czym w większości przypadków były to spadki nie przekraczające 10%.

Wykr. 25. Dynamika dochodów ogółem budżetów powiatów

(rok poprzedni=100)

Na 1 mieszkańca powiatów w województwie małopolskim z dochodów ogółem powiatów przypadają przeciętnie 809 zł (o 15 zł mniej, niż w 2015 r.), a kwotę przekraczającą 1000 zł odnotowano po raz piąty – w powiecie miechowskim (1166 zł), po raz trzeci – w powiecie gorlickim (1017 zł) oraz w powiecie oświęcimskim (1015 zł). Z kolei najniższe dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiły również w tych samych, co w 2015 r. powiatach: krakowskim (685 zł), wielickim (631 zł), tarnowskim (628 zł) i nowosądeckim (615 zł).

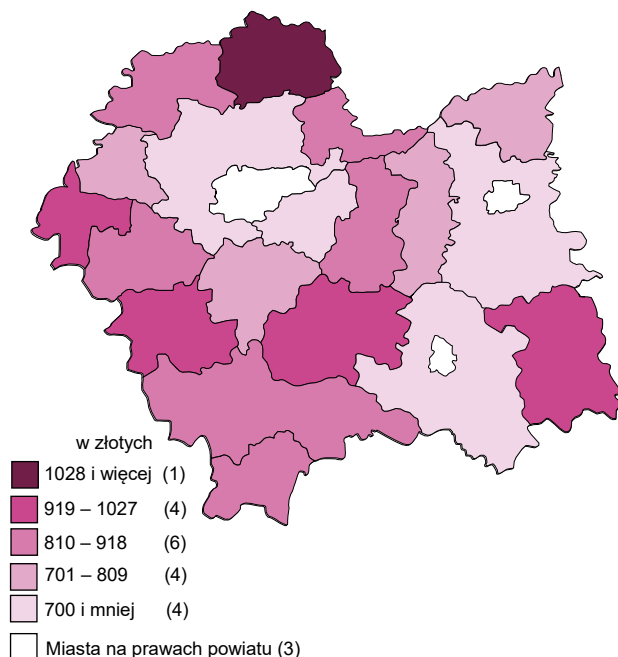
W kraju w 2016 r. na 1 mieszkańca powiatów z dochodów ogółem powiatów przypadają średnio 928 zł.

W 2016 r. nieznacznie zmieniła się struktura dochodów budżetów powiatów według rodzaju. W relacji do roku poprzedniego zwiększył się udział dochodów własnych i subwencji, a obniżył się udział dotacji. Dochody własne stanowiły 35,6%, dotacje – 21,1%, a subwencje – 43,3%, wobec odpowiednio: 32,6%, 25,7% i 41,7% w 2015 r.

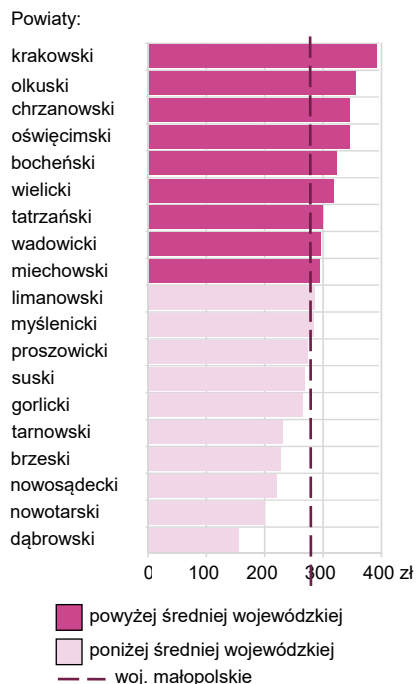

Dochody własne powiatów w 2016 r. wynosiły 697 mln zł, czyli o 47 mln zł więcej (o 7,3%), niż przed rokiem. W kraju dochody własne tej kategorii jednostek zwiększyły się średnio o 6,7%. Wśród małopolskich powiatów tempo zmian dochodów własnych było również zróżnicowane, we wszystkich powiatach przekroczyły poziom sprzed roku, najwięcej w powiecie bocheńskim – o 19,1%.

Mapa 7. Dochody ogółem na 1 mieszkańca powiatów w 2016 r.

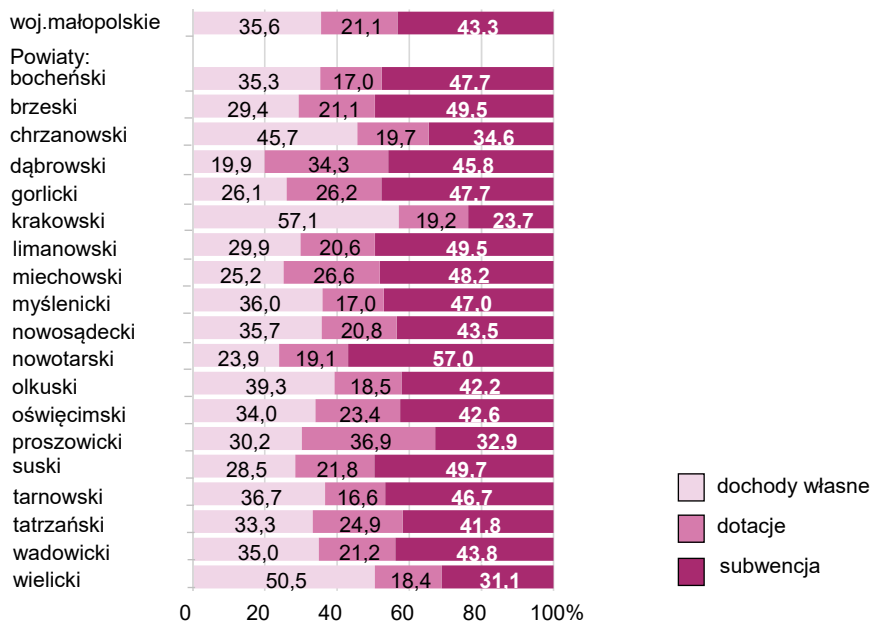

Wykr. 26. Dochody własne na 1 mieszkańca powiatów w 2016 r.

Zmianę w dochodach własnych spowodowały głównie wyższe niż przed rokiem o 35 mln zł wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i od osób prawnych. Do budżetów powiatów wpłynęło z tych tytułów odpowiednio 397 mln zł (PIT) i 14 mln zł (CIT), co stanowiło 58,9% łącznej kwoty dochodów własnych. Wyższe o ponad 16 mln zł były wpływy z tzw. pozostałych dochodów, które w kwocie 270 mln zł, stanowiły 38,7% dochodów własnych.

Wykr. 27. Struktura dochodów ogółem budżetów powiatów według rodzajów w 2016 r.

Na 1 mieszkańca powiatów w województwie małopolskim w 2016 r. z dochodów własnych powiatów przypadało średnio 288 zł (o 19 zł więcej niż w 2015 r.), najwięcej w powiatach: krakowskim (391 zł), olkuskim (356 zł), chrzanowskim (346 zł), oświęcimskim (345 zł), a najmniej w powiecie dąbrowskim (156 zł).

W kraju w 2016 r. na 1 mieszkańca powiatów z dochodów własnych powiatów przypadało średnio 328 zł.

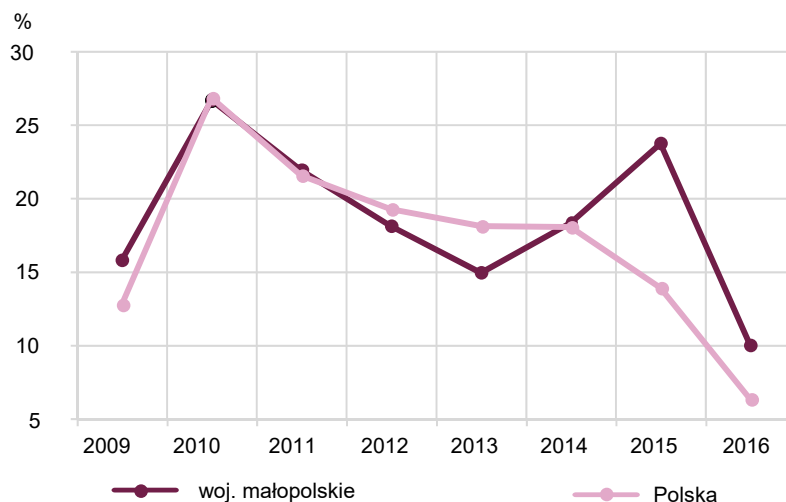
Dochody własne stanowią istotny wyznacznik samodzielności finansowej jednostek, a jej wyrazem jest tzw. wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej, czyli udział dochodów własnych (z wyłączeniem udziału w podatkach PIT i CIT) w dochodach ogółem.

Wykr. 28. Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej powiatów

Na przestrzeni lat 2006-2016, jedynie w latach 2011-2012 wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej powiatów województwa małopolskiego przewyższał wskaźnik ustalony dla powiatów ogółem w kraju. W 2016 r. w województwie wynosił 14,6% i był o 1,3 p. proc. niższy od wskaźnika dla powiatów w kraju. Graniczne wartości wskaźnika odnotowano w tych samych, co w 2015 r. powiatach, najwyższą – w budżetach powiatów: krakowskiego (20,3%) i proszowickiego (17,7%), a najniższą w budżecie powiatu dąbrowskiego (7,4%).

Dochody ogółem powiatów składały się w znacznej mierze ze środków pochodzących z tzw. transferów zewnętrznych, przekazywanych w postaci dotacji i subwencji. W 2016 r. do powiatów przekazano 413 mln zł dotacji (o 99 mln zł mniej niż w 2015 r.), z czego 372 mln zł stanowiły dotacje celowe, 37 mln zł dotacje §§ 200, 620 i 4 mln zł dotacje §§ 205,625. Udział dotacji w dochodach ogółem powiatów obniżył się do 21,1% (w 2015 r. – 25,7%), najwyższy był w powiatach: proszowickim (36,9%) i dąbrowskim (34,3%), a najniższy (podobnie jak przed rokiem) w powiecie tarnowskim (16,6%). Z ogólnej kwoty 413 mln zł przekazanych dotacji, średnio 29,0% skierowano na inwestycje – najczęściej w powiatach: gorlickim (45,3% dotacji ogółem), oświęcimskim (41,4%) i nowosądeckim (40,5%). Jednak w większości powiatów, dotacje przeznaczone były głównie na finansowanie działalności bieżącej. W 2016 r. odnotowano również obniżenie dotacji §§ 200, 620 ze 122 mln zł 2015 r. do 37 mln zł, co spowodowało spadek jej udziału w dotacjach ogółem z 23,8% w 2015 r. do 10,0%. Najwyższe kwoty tego typu dotacji przekazane do powiatów: gorlickiego (9 mln zł) i nowosądeckiego (7 mln zł) zostały skierowane w całości na inwestycje. W omawianym roku w 11 powiatach wystąpiły również dotacje §§ 205, 625 na łączną kwotę 4 mln zł, przy czym w żadnym powiecie nie przekroczyły 1 mln zł.

Wykr. 29. Udział dotacji unijnych^a w dotacjach ogółem powiatów

^a Dotacje: §§ 200 i 620, a od 2016 r. łącznie z dotacjami §§ 205 i 625.

Kolejnym transferem zewnętrznym, przekazany dla zrównoważenia budżetów powiatów była subwencja ogólna. W 2016 r. w tej postaci przekazano z budżetu państwa do powiatów 847 mln zł, co stanowiło 43,3% ich łącznych dochodów. Należy zaznaczyć, że na przestrzeni lat 2006-2016, udział subwencji w dochodach powiatów oscylował w granicach 41,7% – 48,6%. Przekazana subwencja w przeważającej mierze wystąpiła jako subwencja oświatowa (681 mln zł – 80,4%), przy czym w dwóch powiatach: oświęcimskim i chrzanowskim, subwencja oświatowa przekraczała nawet 95% subwencji ogólnej. Na pozostałe części subwencji ogólnej, czyli na część wyrównawczą przypadło 133 mln zł, a na równoważącą 21 mln zł. Uzupelnienie subwencji ogólnej na łączną kwotę 12 mln zł odnotowano w budżetach wszystkich powiatów, a przekazane środki mieściły się w granicach od 10 tys. zł do 4 mln zł.

4.2. Wydatki

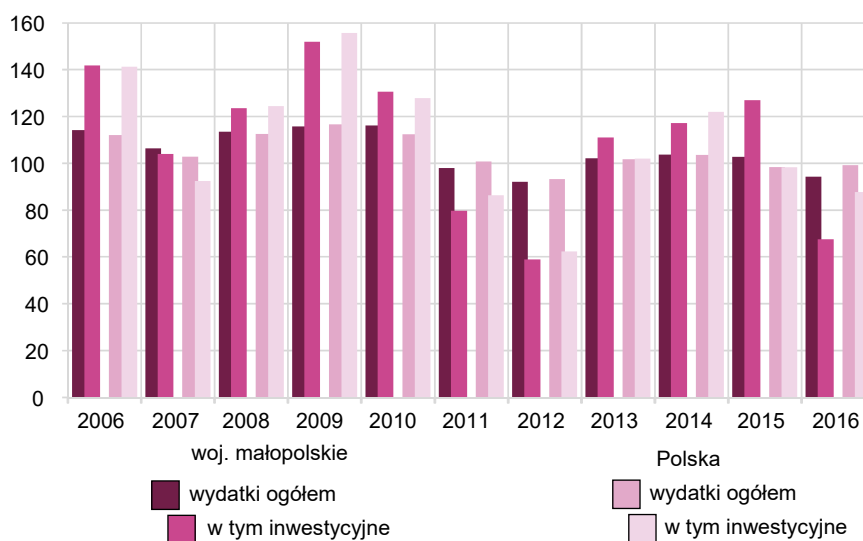
W 2016 r. wydatki ogółem z budżetów powiatów województwa małopolskiego wynosiły 1887 mln zł i były średnio o 5,7% niższe od ubiegłorocznych. Udział w wydatkach powiatów w kraju obniżył się z 8,5% w 2015 r. do 8,1%. Wydatki w budżetach powiatów w kraju rosły szybciej, ale również nie przekroczyły poziomu z 2015 r.

Spośród 19 powiatów w województwie, w ośmiu wydatki przekroczyły poziom z 2015 r. – najczęściej w powiecie oświęcimskim (o 12,9%). Natomiast w powiecie nowosądeckim wydatki stanowiły 67,5% ubiegłorocznego poziomu.

Wydatki bieżące w kwocie 1609 mln zł rozdysponowane zostały głównie na wynagrodzenia i ich pochodne (982 mln zł), zakup materiałów i usług (289 mln zł) oraz dotacje (157 mln zł), co stanowiło łącznie blisko 89% tych wydatków.

Na wydatki majątkowe w 2016 r. przeznaczono 279 mln zł, co oznaczało zaangażowanie 14,8% ogółu wydatków, które prawie w całości zostały skierowane na inwestycje. Zakup akcji i udziałów w spółkach na łączną kwotę w granicach 2 mln zł wykazano w budżecie powiatu wielickiego, a 5 tys. zł w budżecie powiatu myślenickiego. Największą ilość środków na inwestycje (powyżej średniej 14,7%), zaangażowały powiaty: oświęcimski, nowotarski, limanowski, krakowski i bocheński.

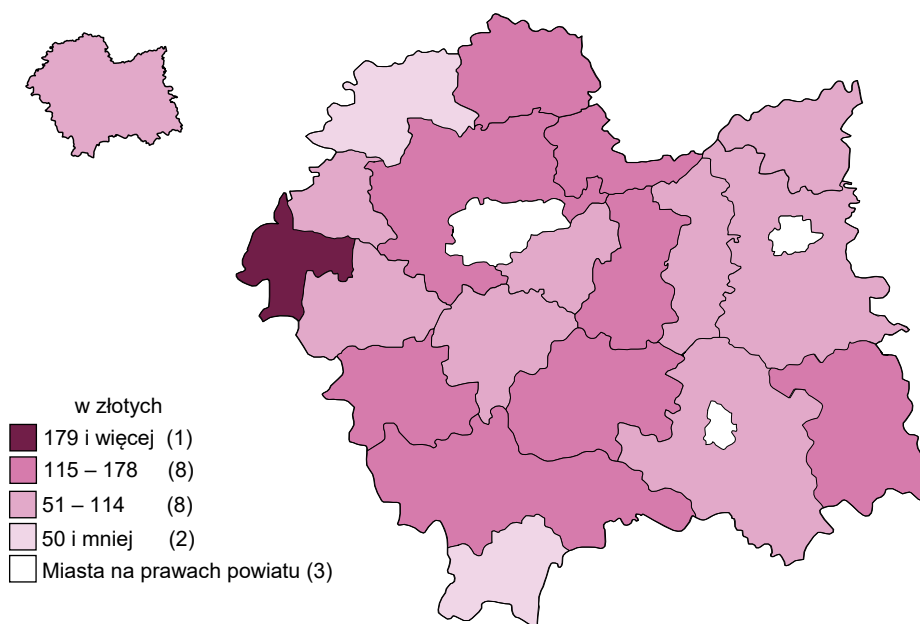
Wykr. 30. Dynamika wydatków ogółem i inwestycyjnych budżetów powiatów
(rok poprzedni=100)

Na 1 mieszkańca powiatów w województwie małopolskim w 2016 r. z wydatków ogółem przypadało przeciętnie 780 zł (o 49 zł mniej niż w roku poprzednim), z tego na inwestycje – 114 zł (o 56 zł mniej).

W 2016 r. w kraju z wydatków ogółem powiatów na 1 mieszkańca przypadało 903 zł, w tym na inwestycje – 115 zł.

Mapa 8. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca powiatów w 2016 r.

Zaangażowanie własnych środków w prowadzonych inwestycjach w istotny sposób wpływa na ogólną sytuację finansową, a możliwość pokrycia kosztów inwestycji środkami pochodzącymi z własnych dochodów określa wskaźnik samofinansowania inwestycji, obliczany jako relacja nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych do wydatków majątkowych. W 2016 r. wskaźnik samofinansowania inwestycji dla powiatów województwa małopolskiego przyjął wartość 1,25 (0,97 w 2015 r.). Najwyższa wartość wskaźnika wystąpiła w powiatach: olkuskim (3,49) i tatrzańskim (2,60), a najniższa w powiecie suskim (0,83).

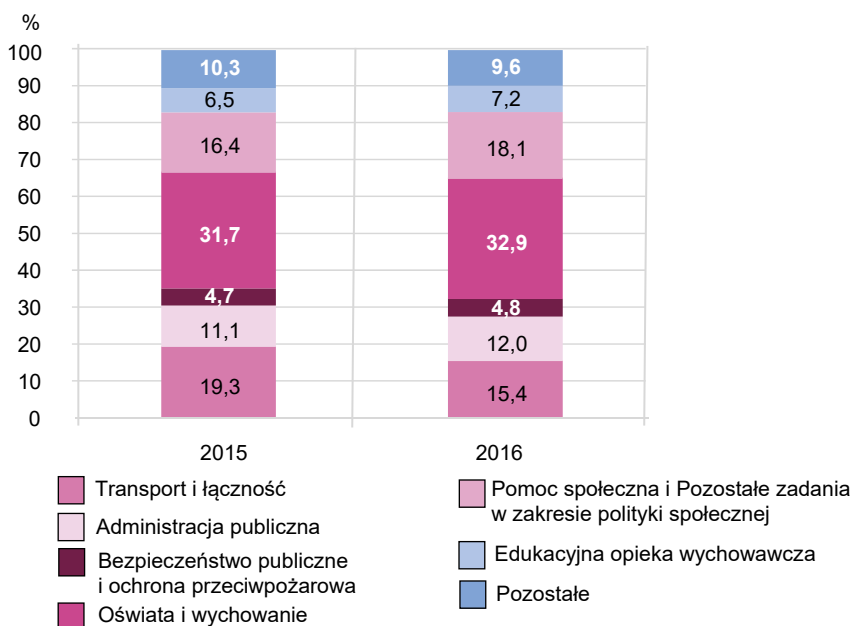
Struktura wydatków, klasyfikowanych według działów i rozdziałów klasyfikacji dochodów i wydatków Ministerstwa Finansów, zmienia się wraz ze zmianą zadań i przekazanych powiatom kompetencji. W 2016 r. w wydatkach, w układzie według działów, dominowały: Oświata i wychowanie, Transport i łączność oraz Pomoc społeczna wraz z Pozostałymi zadaniami w zakresie polityki społecznej. Tylko w tych czterech działach wykorzystano 66,4% wszystkich środków.

W dziale Transport i łączność zrealizowano 291 mln zł, co stanowiło 15,4% ogółu wydatków powiatów. Na finansowanie działalności bieżącej przeznaczono 107 mln zł, natomiast na wydatki majątkowe, które w całości skierowano na inwestycje (budowa i remonty dróg) – 184 mln zł. Zaznaczyć należy, że w dziale tym zrealizowano 66% łącznych środków powiatów przeznaczonych na inwestycje. W 14 powiatach inwestycje w dziale Transport i łączność pochłonęły ponad połowę wszystkich środków inwestycyjnych, najwięcej przeznaczono w powiatach: krakowskim (86,0%), brzeskim (85,9%), miechowskim (82,6%), nowosądeckim (80,9%) i wielickim (80,8%), natomiast najmniej w powiecie tatrzańskim (26,4%).

Na finansowanie zadań w zakresie działu Oświata i wychowanie w 2016 r. powiaty przeznaczyły 621 mln zł (32,9% wydatków ogółem), przy czym w powiecie oświęcimskim wydatki w tym dziale kolejny rok przekroczyły 40% całego budżetu. Rozdysponowano je głównie na wydatki bieżące – 594 mln zł (wynagrodzenia i ich pochodne, zakup materiałów i usług), gdyż wydatki majątkowe stanowiły 4,3%. Utrzymanie szkół zawodowych i liceów ogólnokształcących pochłonęło 83,5% wszystkich środków, a finansowanie placówek specjalnych (szkół podstawowych, gimnazjów szkół zawodowych) – 10,6%.

Na zadania w zakresie pomocy społecznej, czyli zrealizowanych w działach Pomoc społeczna i Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej przekazano 342 mln zł (18,1% wydatków ogółem), czyli o 14 mln zł więcej, niż w 2015 r., przy czym wzrost wydatków dotyczył tylko działu Pomoc społeczna. W ramach obu działów finansowano głównie infrastrukturę pomocy społecznej (domy pomocy społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze) oraz zadania nałożone na powiaty w zakresie wspierania rodziny i organizacji pieczy zastępczej.

Wykr. 31. Struktura wydatków budżetów powiatów według działów

4.3. Wynik finansowy

Zagregowany wynik finansowy powiatów województwa małopolskiego przyjął postać nadwyżki budżetowej w wysokości 69 mln zł, co oznaczało poprawę w odniesieniu do roku ubiegłego (w 2015 r. deficyt wynosił 11 mln zł). Nadwyżka budżetowa wystąpiła w 17 powiatach na łączną kwotę 71 mln zł, natomiast deficyt budżetowy w wysokości 2 mln zł został wykazany w dwóch powiatach.

Tabl. 6. Liczba powiatów według relacji ich wyniku finansowego do dochodów

Wyszczególnienie a - 2015 b - 2016	Relacja wyniku do dochodów w %					
	razem	5,0 i mniej	5,1-10,0	10,1-15,0	15,1-20,0	powyżej 20,0
Liczba powiatów:						
z nadwyżką budżetową ...						
a	11	9	2	-	-	-
b	17	12	5	-	-	-
z deficytem budżetowym .						
a	8	6	2	-	-	-
b	2	2	-	-	-	-

Zmianę wyniku finansowego najlepiej przedstawia zestawienie z relacją wyniku finansowego powiatów w odniesieniu do ich dochodów ogółem. W 2016 r. zwiększyła się zarówno kwota nadwyżki, jak również liczba powiatów zamykających rok dodatnim wynikiem finansowym. Spośród 17 powiatów w pięciu powiatach: dąbrowskim, tatrzańskim, gorlickim, olkuskim i nowosądeckim relacja nadwyżki do dochodów ogółem umieściła je w drugim przedziale 5,1%-10,0%. Z kolei wykazany deficyt budżetowy (w granicach 2 mln zł) wykazany w powiatach: suskim i oświęcimskim usytuował je w najniższym przedziale do 5,0% w relacji do dochodów ogółem.

4.4. Przychody i rozchody

W 2016 r. przychody ogółem powiatów województwa małopolskiego wynosiły 120 mln zł (7,9% przychodów JST w województwie) i stanowiły 71,6% środków zgromadzonych w 2015 r. Przychody ogółem pochodziły głównie z dwóch tytułów: kredytów i pożyczek oraz z wolnych środków. Kredyty i pożyczki w kwocie 31 mln zł stanowiły 25,5%, a wolne środki w kwocie 88 mln zł (73,1%).

Z kolei w przypadku rozchodów ogółem, miała miejsce odwrotna sytuacja. W 2016 r. łączna kwota rozchodów powiatów województwa małopolskiego wyniosła 84 mln zł i była o 25,4% wyższa od kwoty z 2015 r. W strukturze rozchodów dominowała jedna pozycja – spłaty kredytów i pożyczek (81 mln zł, czyli 96,4%). Odnotowano również rozchody w postaci udzielonych pożyczek na kwotę 3 mln zł (3,6%).

Zagregowany wynik powiatów w województwie małopolskim za 2016 r. był dodatni. Deficyt budżetowy wykazany w dwóch powiatach na kwotę 2 mln zł został w całości sfinansowany przez wolne środki.

W kraju deficyt budżetowy powiatów w 2016 r. w kwocie 131 mln zł został sfinansowany przez sprzedaż papierów wartościowych (9 mln zł – 6,9%), kredyty i pożyczki (70 mln zł – 53,2%), prywatyzację majątku (0,0%), nadwyżkę z lat ubiegłych (2 mln zł – 1,6%) i wolne środki (50 mln zł – 38,3%).

4.5. Zadłużenie powiatów

Zobowiązania ogółem powiatów województwa małopolskiego w 2016 r. wynosiły 495 mln zł i były niższe o 8,6% w porównaniu z 2015 r.

Tabl. 7. Zobowiązania powiatów według tytułów dłużnych

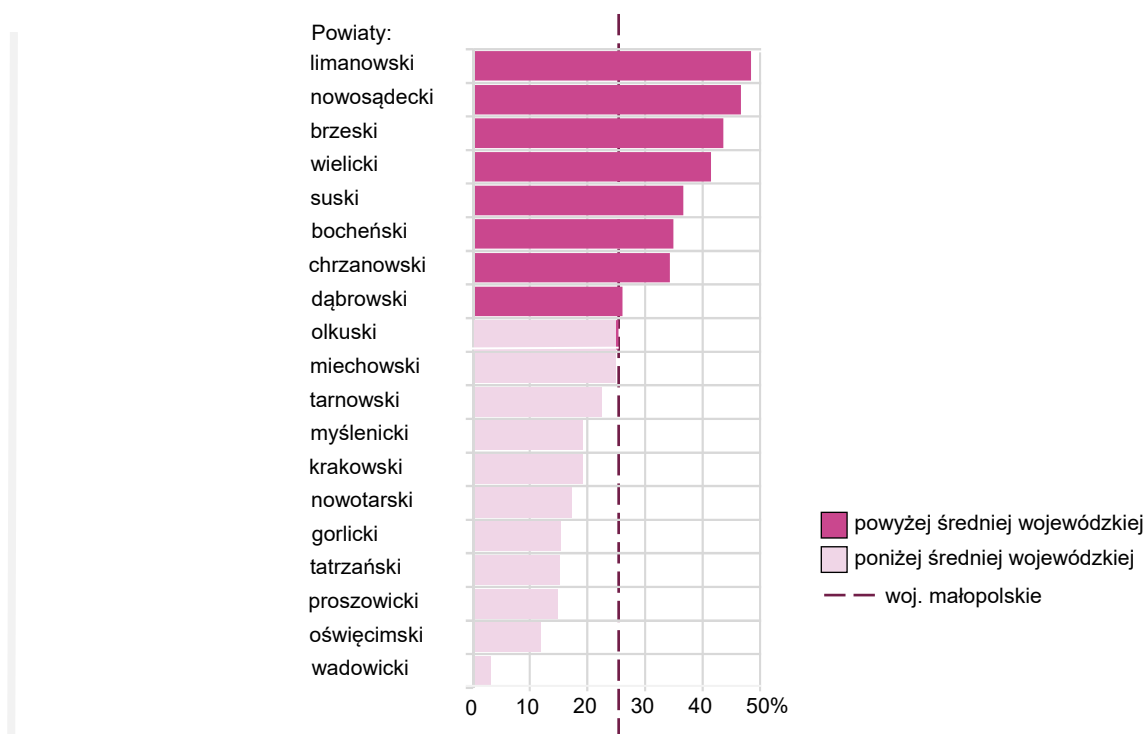
Wyszczególnienie	2015	2016	
	mln zł		
Zobowiązania ogółem	541,3	494,9	91,4
w tym:			
Papiery wartościowe	-	-	-
w tym długoterminowe	-	-	-
Kredyty i pożyczki	541,3	494,9	91,4
w tym długoterminowe	538,0	492,1	91,5
Wymagalne zobowiązania	0,0	-	x
w tym z tytułu dostaw i usług	-	-	x

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W strukturze zobowiązań ogółem w 2016 r. wystąpiły wyłącznie kredyty i pożyczki i odnotowano je w budżetach wszystkich małopolskich powiatów.

W kraju zobowiązania ogółem powiatów w 2016 r. wynosiły 5566 mln zł. W strukturze zobowiązań papiery wartościowe w kwocie 84 mln zł stanowiły 1,5%, kredyty i pożyczki 5477 mln zł – 98,4% (w tym długoterminowe 98,2%), a wymagalne zobowiązania 5 mln zł – 0,1%.

Wykr. 32. Wskaźnik zadłużenia w powiatach w 2016 r.

Wskaźnik zadłużenia powiatów, czyli relacja zobowiązań ogółem do wykonanych dochodów ogółem w województwie małopolskim w 2016 r. wynosił 25,3% i był niższy o 1,9 p. proc. od wskaźnika z 2015 r. Obniżenie wskaźnika odnotowano w budżetach 16 powiatów, najsilniejsze (o 8,7 p. proc.) w budżecie powiatu wielickiego, natomiast w budżetach trzech powiatów: nowosądeckiego, brzeskiego i suskiego nastąpił wzrost wskaźnika zadłużenia, najwyższy w powiecie nowosądeckim – o 6,7 p. proc.

5. Gospodarka finansowa województwa małopolskiego

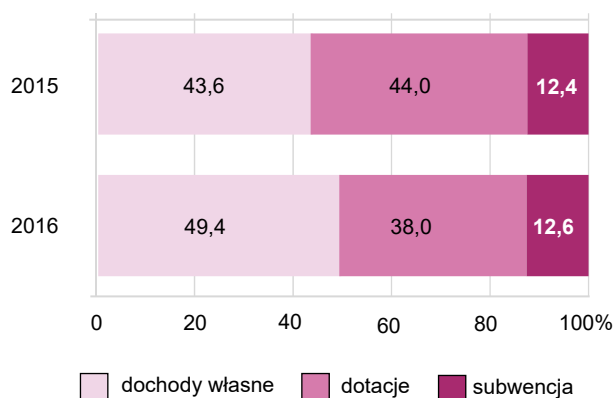
5.1. Dochody

W 2016 r. w budżecie województwa samorządowego zgromadzono dochody ogółem w kwocie 1068 mln zł, które stanowiły 94,0% ubiegłorocznych. Niższe niż w 2015 r. były również dochody wszystkich województw w kraju, a ich spadek był głębszy, niż w województwie małopolskim (o 21,1%). Wpłynęło to na wzrost udziału dochodów małopolskiego województwa w dochodach krajowych z 6,6% w 2015 r. do 7,9%.

Na 1 mieszkańca województwa małopolskiego z dochodów ogółem województwa przypadało 316 zł (o 21 zł mniej niż w 2015 r.).

W kraju na 1 mieszkańca z dochodów ogółem województw samorządowych w 2016 r. przypadało średnio 351 zł.

Wykr. 33. Struktura dochodów ogółem budżetu województwa według rodzajów

W porównaniu z rokiem poprzednim, w 2016 r. nieznacznie zmieniła się struktura dochodów budżetu województwa według rodzajów: zwiększył się udział dochodów własnych z 43,6% w 2015 r. do 49,4% oraz subwencji z 12,4% do 12,6%, a obniżył udział dotacji z 44,0% do 38,0%.

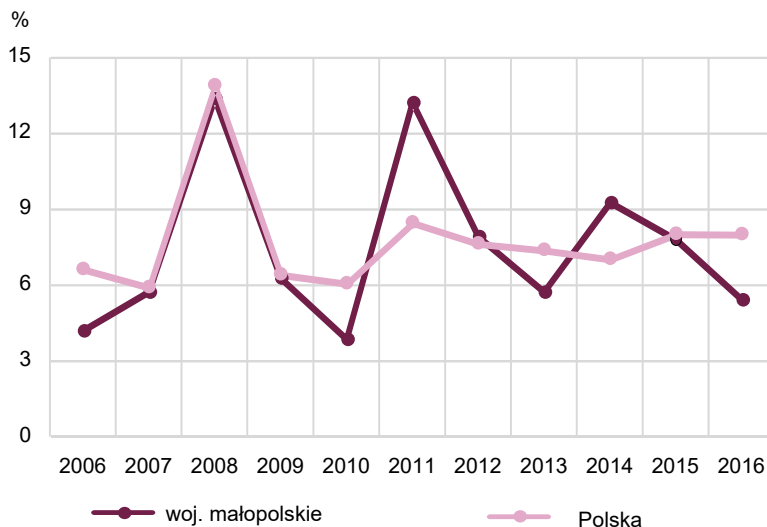
Dochody własne województwa samorządowego wynosiły 528 mln zł i były o 33 mln zł wyższe, niż przed rokiem. Tworzyły je wpływy podatków dochodowych CIT i PIT – 470 mln zł (89,0%), dochody z majątku – 11 mln zł (2,1%) oraz pozostałe dochody – 46 mln zł (8,8%).

Na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w 2016 r. z dochodów własnych przypadało średnio 156 zł.

W kraju na 1 mieszkańca z dochodów własnych województw samorządowych przypadało średnio 188 zł.

Analizę sytuacji finansowej przeprowadza się również w oparciu o wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej, czyli analizując udział dochodów własnych (z wyłączeniem udziału w podatkach PIT i CIT) w dochodach ogółem. W 2016 r. wskaźnik ten dla budżetu województwa małopolskiego przyjął wartość 5,4% i nie przekroczył wartości wskaźnika dla wszystkich województw samorządowych w kraju, który pozostał na poziomie 2015 r. i wynosił 8,0%.

Wykr. 34. Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej budżetu województwa

Istotnym źródłem dochodów województwa samorządowego w 2016 r. nadal pozostały dotacje. Zasiliły one budżet w wysokości 406 mln zł (o 95 mln zł mniej niż przed rokiem), z czego 139 mln zł wpłynęło w postaci dotacji celowych, 148 mln zł jako dotacje §§ 200 i 620 (dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi lub płatności w ramach budżetu środków europejskich) oraz 119 mln zł jako dotacje §§ 205 i 625 (dotacje celowe z Perspektywy Finansowej UE 2014-2020).

Kolejnym źródłem dochodów samorządu województwa była subwencja ogólna. W 2016 r. do budżetu województwa w tej postaci wpłynęło 135 mln zł (o 6 mln zł mniej niż przed rokiem). W ramach subwencji część wyrównawcza wynosiła 61 mln zł, oświatowa – 59 mln zł, regionalna – 10 mln zł, a uzupełnienie subwencji ogólnej – 3 mln zł. Niższe wpływy odnotowano w zakresie części wyrównawczej oraz części regionalnej (odpowiednio o 7 mln zł i o 2 mln zł), część oświatowa pozostała na poziomie sprzed roku, natomiast uzupełnienie subwencji ogólnej wzrosło o 1 mln zł.

5.2. Wydatki

W 2016 r. wydatki ogółem budżetu samorządu województwa małopolskiego wynosiły 1115 mln zł i były o 7 mln zł, czyli o 0,6% wyższe od kwoty z 2015 r. W kraju wystąpił spadek wydatków ogółem samorządów wojewódzkich o 26,7%, stąd też udział wydatków województwa w wydatkach krajowych wzrósł z 6,4% w 2015 r. do 8,8%. Budżet województwa samorządowego był jedyną kategorią jednostek samorządowych w województwie małopolskim, w której obniżyły się wydatki bieżące, a zwiększyły wydatki majątkowe. Wydatki bieżące wynosiły 661 mln zł, co stanowiło 59,3% wydatków ogółem (przed rokiem 62,0%). W ramach wydatków bieżących, 634 mln zł (96,0%) zrealizowano tylko w trzech rodzajach: dotacje, wynagrodzenia i ich pochodne oraz zakup materiałów i usług, na które skierowano odpowiednio: 300 mln zł, 199 mln zł i 135 mln zł. Na wydatki majątkowe przeznaczono 454 mln zł, czyli 40,7% ogółu wydatków a środki w całości skierowano na cele inwestycyjne, głównie w zakresie działu Transport i łączność.

W 2016 r. z wydatków ogółem budżetu samorządu województwa na 1 mieszkańca przypadło przeciętnie 330 zł (o 2 zł więcej niż w 2015 r.), w tym na inwestycje – 134 zł (o 9 zł więcej).

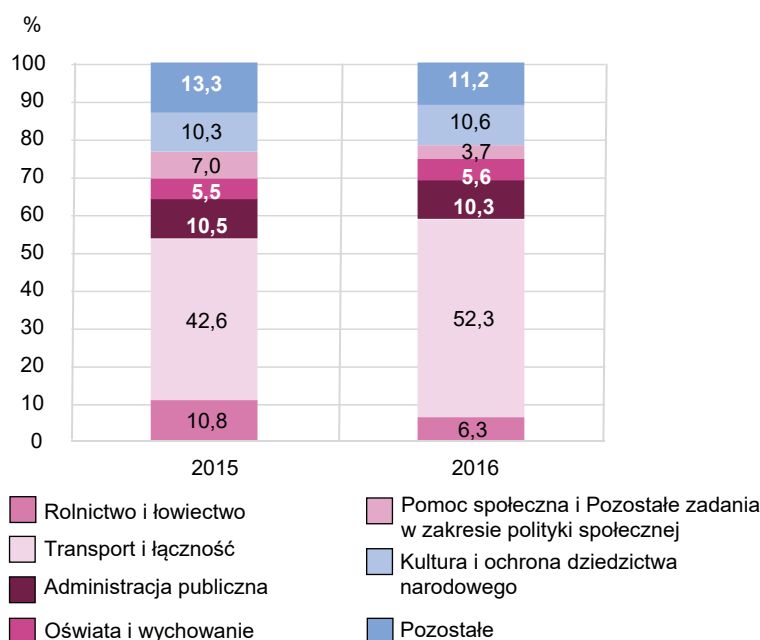
W kraju w 2016 r. z wydatków ogółem województw samorządowych na 1 mieszkańca przypadało średnio 328 zł, z czego na inwestycje – 80 zł.

Zaangażowanie własnych środków w prowadzonych inwestycjach w istotny sposób wpływa na ogólną sytuację finansową, a możliwość pokrycia kosztów inwestycji środkami pochodzącymi z własnych dochodów określa wskaźnik samofinansowania inwestycji, obliczany jako relacja nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych do wydatków majątkowych.

W 2016 r. wskaźnik samofinansowania inwestycji dla budżetu województwa małopolskiego wynosił 0,90, natomiast dla województw w kraju 1,27.

Struktura wydatków województwa według działów w 2016 r. nieznacznie różniła się od ubiegłorocznej. Nadal dominowały wydatki zrealizowane w trzech działach: Rolnictwo i łowiectwo, Transport i łączność oraz Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, na które rozdysponowano 69,2% ogółu wydatków.

Wykr. 35. Struktura wydatków budżetu województwa według działów

5.3. Wynik finansowy

Rok 2016 budżet województwa samorządowego zakończył ujemnym wynikiem finansowym w wysokości 47 mln zł. W kraju zagregowany wynik budżetów województw samorządowych ogółem był dodatni i wynosił 888 mln zł, przy czym ujemny wynik finansowy wystąpił tylko w województwie małopolskim. W grupie województw wykazujących nadwyżkę budżetową, najwyższe wartości wystąpiły w województwach: wielkopolskim i podkarpackim.

5.4. Przychody i rozchody

W 2016 r. w budżecie województwa małopolskiego w porównaniu z 2015 r. nastąpił wzrost zarówno przychodów jak i rozchodów ogółem. Przychody ogółem wynosiły 213 mln zł (14,0% łącznych przychodów JST w województwie) i były 2-krotnie wyższe od środków zgromadzonych w 2015 r. Pochodziły głównie z dwóch źródeł: kredytów i pożyczek oraz z wolnych środków. Kredyty i pożyczki w kwocie 134 mln zł stanowiły 63,0% a wolne środki w kwocie 78 mln zł – 36,9%.

Z kolei łączna kwota rozchodów ogółem budżetu województwa małopolskiego wyniosła 77 mln zł i o 10,1% przekroczyła poziom z 2015 r. W strukturze rozchodów spłaty kredytów i pożyczek w kwocie 74 mln zł stanowiły 95,5%, a pożyczki udzielone – 3 mln zł (4,5%).

Rok 2016 budżet województwa – jako jedyny w kraju w tej kategorii jednostek samorządowych zakończył deficytem budżetowym wynoszącym 47 mln zł. Deficyt został sfinansowany przez kredyty i pożyczki (3 mln zł – 6,9%) oraz przez wolne środki (44 mln zł – 93,1%).

5.5. Zadłużenie województwa

Zobowiązania ogółem budżetu województwa samorządowego w 2016 r. wynosiły 518 mln zł. W porównaniu z 2015 r. były wyższe o 15,7% i wystąpiły wyłącznie w postaci długoterminowych kredytów i pożyczek.

Tabl. 8. Zobowiązania budżetu województwa według tytułów dłużnych

Wyszczególnienie	2015	2016	
	mln zł		2015=100
Zobowiązania ogółem	448,0	518,5	115,7
w tym:			
Papiery wartościowe	-	-	-
w tym długoterminowe	-	-	-
Kredyty i pożyczki	448,0	518,5	115,7
w tym długoterminowe	448,0	518,5	115,7
Wymagalne zobowiązania	-	-	-
w tym z tytułu dostaw i usług	-	-	-

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W kraju zobowiązania ogółem budżetów województw samorządowych w 2016 r. wynosiły 6769 mln zł. W strukturze zobowiązań papiery wartościowe w kwocie 363 mln zł stanowiły 5,4%, kredyty i pożyczki (wyłącznie długoterminowe) 6405 mln zł – 94,6%, a wymagalne zobowiązania 1 mln zł – 0,0%.

Wskaźnik zadłużenia budżetu województwa, czyli relacja zobowiązań ogółem do wykonanych dochodów ogółem w województwie małopolskim w 2016 r. wynosił 48,5% i był wyższy o 9,1 p. proc. w odniesieniu do 2015 r. W kraju zadłużenie wykazano w budżetach wszystkich województw samorządowych, a wskaźnik zadłużenia przyjął wartość 50,1% (41,8% w 2015 r.).

6. Środki unijne w budżetach jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego

W 2016 r. do budżetów jednostek samorządowych województwa małopolskiego wpłynęło ogółem 675 mln zł z tytułu dochodów na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych, a pula środków stanowiła 49,4% kwoty z roku ubiegłego. Spadek dochodów z tego źródła odnotowano w budżetach jednostek samorządowych wszystkich kategorii, najgłębszy (w granicach 70%) w budżetach powiatów. Udział środków unijnych w łącznych dochodach małopolskich jednostek samorządowych zmniejszył się o blisko 5 p. proc. i wynosił 3,7%.

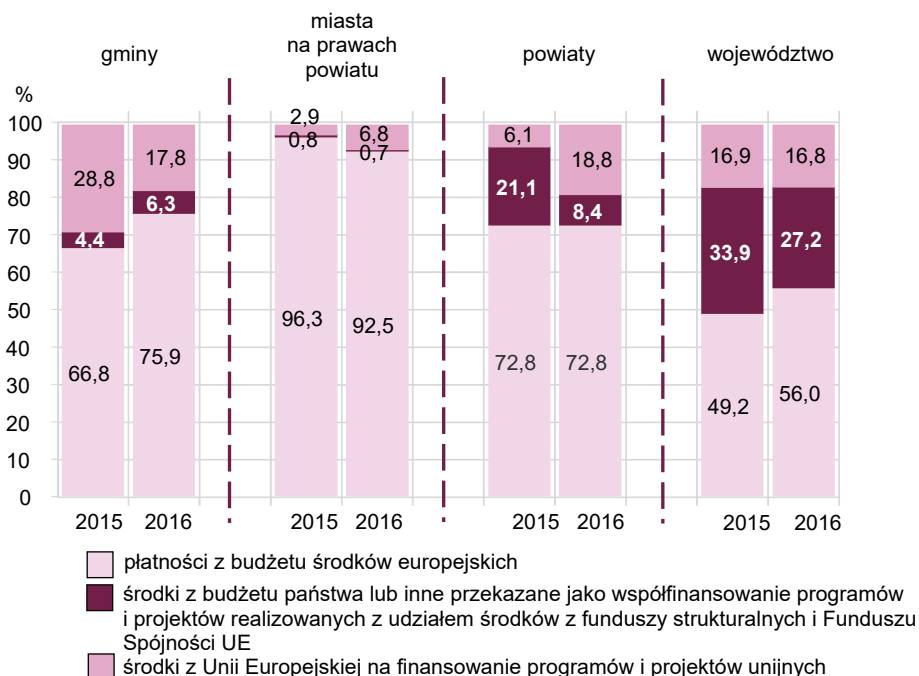
Na zrealizowane dochody składały się:

- środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych – 103 mln zł,
- środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE – 97 mln zł,
- płatności w zakresie budżetu środków europejskich – 475 mln zł.

Z otrzymanej przez małopolskie jednostki samorządu terytorialnego kwoty (675 mln zł) przypadło dla:

- gmin – 201 mln zł (29,8%),
- miast na prawach powiatu – 133 mln zł (19,8%),
- powiatów – 48 mln zł (7,1%),
- województwa samorządowego – 292 mln zł (43,3%).

Wykr. 36. Struktura środków unijnych w budżetach jednostek samorządu terytorialnego

6.1. Środki unijne w budżetach gmin

W budżetach gmin w 2016 r. odnotowano wyraźny spadek środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych. Dochody w kwocie 201 mln zł stanowiły 36,0% ubiegłorocznych wpływów, przez co ich udział w dochodach ogółem gmin obniżył się z 7,0% w 2015 r. do 2,2%. Podobną tendencję zaobserwowano wśród ogółu gmin w kraju, jednak wskaźnik osiągnięty przez małopolskie gminy nadal przekraczał przeciętny dla gmin w kraju o 0,8 p. proc.

W małopolskich gminach dochody zostały zrealizowane jako:

- środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych – 36 mln zł,
- środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE – 13 mln zł,
- płatności w zakresie budżetu środków europejskich – 152 mln zł.

W porównaniu z rokiem poprzednim, najgłębszy spadek dochodów o 77,8% odnotowano w grupie środków z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych. W 2016 r. najwyższe wpływy środków unijnych z wszystkich tytułów ogółem odnotowano w gminach miejsko-wiejskich: Szczucin (18 mln zł), Myślenice (16 mln zł), Wieliczka (12 mln zł) i Skawina (11 mln zł) oraz w wiejskiej Chełmiec (11 mln zł). Równocześnie w 28 gminach nie wykazano żadnych środków, a wpływy niższe niż 1 tys. zł odnotowano w dwóch gminach wiejskich: Kocmyrzów-Luborzyca i Trzyciąż.

Na 1 mieszkańca gmin województwa małopolskiego przypadało średnio 83 zł z tytułu dochodów środków unijnych, przy czym wskaźnik wyższy od przeciętnego odnotowano w 49 gminach. Najwięcej środków w przeliczeniu na 1 mieszkańca przypadało w gminach miejsko-wiejskich: Szczucin (1344 zł), Zator (504 zł) i Myślenice (376 zł) oraz w wiejskich: Chełmiec (405 zł), Wielka Wieś (367 zł) i Sękowa (328 zł).

W kraju w 2016 r. na 1 mieszkańca gmin z dochodów środków unijnych przypadało 55 zł.

6.2. Środki unijne w budżetach miast na prawach powiatu

W 2016 r. do budżetów miast na prawach powiatu województwa małopolskiego wpłynęło 133 mln zł, czyli 55,7% kwoty ubiegłorocznej w postaci środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych. Stanowiły 2,3% dochodów ogółem tej kategorii jednostek samorządowych, wobec 4,6% w 2015 r.

W miastach na prawach powiatu województwa małopolskiego dochody zostały zrealizowane jako:

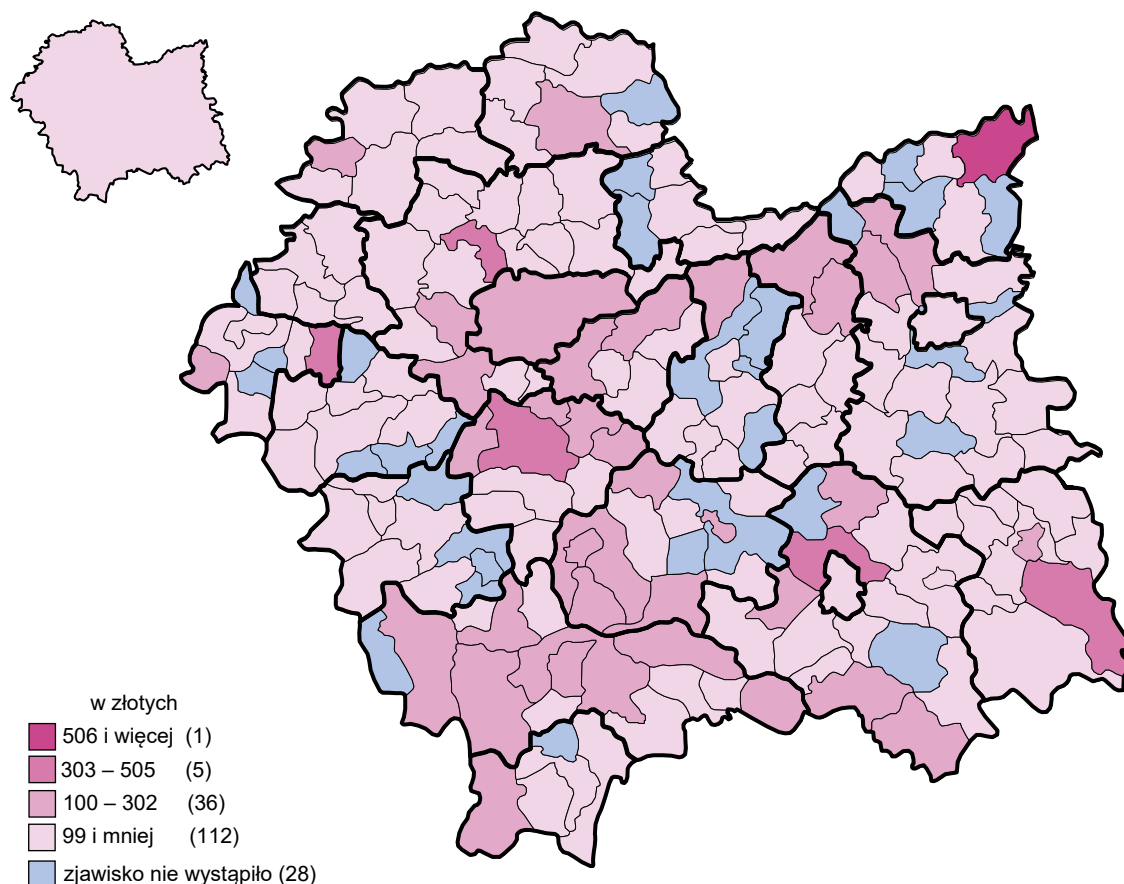
- środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych – 9 mln zł,
- środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE – 1 mln zł,
- płatności z budżetu środków europejskich – 123 mln zł.

W 2016 r. nie zmieniła się kolejność beneficjentów środków unijnych, nadal przeważająca część – 117 mln zł przeszła do budżetu Krakowa (88,1%), a pozostałe środki przypadały na budżety Nowego Sącza – 7 mln zł (5,2%) i Tarnowa – 9 mln zł (6,7%).

Na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu województwa małopolskiego w 2016 r. przypadało średnio 139 zł z tytułu dochodów środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych, najwięcej w Krakowie (154 zł), a następnie w Nowym Sączu (83 zł) i Tarnowie (81 zł).

W kraju w 2016 r. na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu z dochodów środków unijnych przypadało 218 zł.

Mapa 9. Środki unijne w budżetach gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2016 r.

6.3. Środki unijne w budżetach powiatów

Do budżetów powiatów województwa małopolskiego w 2016 r. wpłynęło 48 mln zł z tytułu środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych, co w odniesieniu do roku poprzedniego oznaczało spadek o 69,8%. Środki te stanowiły 2,5% dochodów ogółem powiatów województwa małopolskiego, wobec 8,0% w 2015 r.

Dochody zostały zrealizowane jako:

- środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych – 9 mln zł,
- środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE – 4 mln zł,
- płatności w zakresie budżetu środków europejskich – 35 mln zł.

Do powiatów, które trzeci rok z rzędu otrzymały najwięcej środków zaliczono: gorlicki (10 mln zł) i nowosądecki (9 mln zł). W powiecie tatrzańskim nie odnotowano żadnych środków z tego źródła, a środki w kwocie poniżej 1 mln zł – wpłynęły do pięciu powiatów: nowotarskiego, bocheńskiego, tarnowskiego, krakowskiego i wielickiego.

Na 1 mieszkańca powiatów w województwie małopolskim w 2016 r. z dochodów w postaci środków unijnych przypadało średnio 20 zł. Powyżej średniej wartości usytuowało się siedem powiatów, wśród których najwyższe pozycje zajęły powiaty: gorlicki (93 zł), proszowicki (77 zł)

i miechowski (43 zł). Najmniej dochodów z tego tytułu (poniżej 10 zł) przypadało na 1 mieszkańca powiatów: oświęcimskiego, bocheńskiego, nowotarskiego, tarnowskiego, wielickiego i krakowskiego.

W kraju w 2016 r. na 1 mieszkańca powiatów z dochodów środków unijnych przypadało 16 zł.

6.4. Środki unijne w budżecie województwa

Największym beneficjentem środków unijnych wśród jednostek samorządowych województwa małopolskiego w 2016 r. został budżet województwa samorządowego, do którego wpłynęło 293 mln zł (43,3% ogółu środków dla jednostek samorządowych w województwie). W relacji do roku poprzedniego wpływy środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych były niższe o 28,6%, a ich udział w dochodach ogółem samorządu województwa obniżył się z 36,0% w 2015 r. do 27,4%. Wskaźnik ten przewyższał średni w kraju dla tej kategorii jednostek o 8,0 p. proc.

W budżecie samorządu województwa dochody zostały zrealizowane jako:

- środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych – 49 mln zł,
- środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE – 80 mln zł,
- płatności w zakresie budżetu środków europejskich – 164 mln zł.

Na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w 2016 r. w budżecie samorządu województwa przypadało średnio 87 zł z tytułu dochodów na realizację programów i projektów unijnych.

W kraju w 2016 r. z dochodów środków unijnych w budżetach województw samorządowych ogółem na 1 mieszkańca przypadało 68 zł.

7. Województwo małopolskie na tle kraju

Wzorem lat poprzednich, również w 2016 r. do zaprezentowania pozycji jednostek samorządowych województwa małopolskiego wśród pozostałych województw przyjęto szereg wskaźników, charakteryzujących ich sytuację finansową. W analizie uwzględniono ogólne wskaźniki:

- udział dochodów ogółem w ogólnych dochodach jednostek samorządowych w kraju,
- udział wydatków ogółem w ogólnych wydatkach jednostek samorządowych w kraju.

Ponadto przyjęto wskaźniki budżetowe:

- dochody ogółem na 1 mieszkańca,
- dochody własne na 1 mieszkańca,
- udział dochodów własnych w dochodach ogółem,
- udział dochodów bieżących w dochodach ogółem,
- udział środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w dochodach ogółem,
- wydatki ogółem na 1 mieszkańca,
- udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem,
- obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń,
- wskaźnik samofinansowania.

W 2016 r. udział małopolskich jednostek samorządowych w ogólnych dochodach wynosił 8,5%, a w ogólnych wydatkach 8,6%, co w obu przypadkach usytuowało województwo na **4 miejscu** w kraju. W relacji do roku poprzedniego oznaczało to przesunięcie o jedną pozycję w dół w przypadku wydatków i zachowanie pozycji ubiegłorocznej w zakresie dochodów ogółem.

Bardziej szczegółowa ocena sytuacji finansowej małopolskich jednostek nie była tak korzystna, gdyż w większości badanych wskaźników zajmowały końcowe miejsca w pierwszej dziesiątce województw:

- **dochody ogółem na 1 mieszkańca** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 6697 zł – 5109 zł, przy medianie 5361 zł.

W tym przypadku sytuacja uległa wyraźnej poprawie w porównaniu z rokiem poprzednim. Jednostki województwa małopolskiego osiągnęły wskaźnik 5359 zł, niższy od mediany i zajęły **9 miejsce** w kraju (w 2015 r. – 14 miejsce). Graniczne wartości osiągnęły województwa: maximum – mazowieckie, minimum – podkarpackie;

- **dochody własne na 1 mieszkańca** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 4039 zł – 1878 zł, przy medianie 2467 zł.

Jednostki samorządowe województwa osiągnęły wskaźnik 2492 zł, wyższy od mediany i zajęły **8 miejsce** w kraju (w 2015 r. – 9 miejsce). Graniczne wartości przypadły województwom: maximum – mazowieckiemu, minimum – podkarpackiemu;

- **udział dochodów własnych w dochodach ogółem** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 60,3% – 36,8%, przy medianie 46,9%.

Jednostki województwa małopolskiego uzyskały wskaźnik 46,5%, niższy od mediany, i **9 pozycję** (w 2015 r. – 10 pozycja). Graniczne wartości uzyskały województwa: maximum – mazowieckie, minimum – podkarpackie;

- **udział dochodów bieżących w dochodach ogółem** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 95,3% – 91,6%, przy medianie 93,9%.

Jednostki województwa małopolskiego osiągnęły wskaźnik 93,6%, niższy od mediany, co umieściło je na **9 miejscu** (w 2015 r. – 6 miejsce) wśród wszystkich województw. Graniczne wartości uzyskały województwa: maximum – wielkopolskie, minimum – zachodniopomorskie;

- **udział środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w dochodach ogółem** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 5,2% – 1,7%, przy medianie 3,5%.

Jednostki samorządowe województwa małopolskiego osiągnęły wskaźnik 3,7%, wyższy od mediany i **6 miejsce** w kraju (w 2015 r. – 8 miejsce). Graniczne wartości osiągnęły województwa: maximum – opolskie, minimum – wielkopolskie;

- **wydatki ogółem na 1 mieszkańca** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 6420 zł – 4887 zł, przy medianie 5186 zł.

Małopolskie jednostki osiągnęły wskaźnik 5257 zł, wyższy od mediany, co umieściło je na **6 miejscu** (w 2015 r. – 13 miejsce) wśród wszystkich województw. Graniczne wartości uzyskały województwa: maximum – mazowieckie, minimum – podkarpackie;

- **udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 14,2% – 9,6%, przy medianie 12,3%.
Jednostki województwa małopolskiego osiągnęły wskaźnik 13,7%, wyższy od mediany, co umieściło je na **3 miejscu** (w 2015 r. – 10 miejsce) wśród wszystkich województw. Graniczne wartości uzyskały województwa: maximum – dolnośląskie, minimum – warmińsko-mazurskie;
- **obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 45,7% – 37,5%, przy medianie 41,1%. Wskaźnik ten został potraktowany jako ograniczający możliwości rozwoju (determinanta), stąd, im mniejsza jego wartość, tym sytuacja korzystniejsza.
Jednostki województwa małopolskiego osiągnęły wskaźnik 40,5%, niższy od mediany, co umieściło je na **6 miejscu** w kraju (w 2015 r. – 7 miejsce). Graniczne wartości uzyskały województwa: minimum – mazowieckie (1 miejsce), maximum – opolskie (16 miejsce);
- **wskaźnik samofinansowania** – wartość wskaźnika oscylowała w granicach 1,68 – 1,14, przy medianie 1,32. Wskaźnik ten obrazuje stopień, w jakim jednostka może samodzielnie, czyli z własnych środków sfinansować inwestycje. Im wyższa jest ta relacja, tym niższe jest ryzyko utraty płynności finansowej. Jednak istnieje jeszcze inna interpretacja tego wskaźnika. Jego wysoka wartość może świadczyć o niskim poziomie realizowanych inwestycji w stosunku do własnych możliwości.
Jednostki województwa małopolskiego uzyskały wskaźnik 1,14, czyli niższy od mediany, który usytuował je na **16 miejscu** w kraju (w 2015 r. – 9 miejsce). Graniczne wartości uzyskały województwa: maximum – zachodniopomorskie, minimum – małopolskie.

W 2016 r. nastąpiła poprawa ogólnego wyniku finansowego jednostek samorządowych w całym kraju. O ile w 2015 r. zagregowany wynik w wysokości 2,6 mld zł był dodatni w ośmiu województwach, to w 2016 r. dodatnim wynikiem finansowym na łączną kwotę 7,6 mld zł zakończyły rok wszystkie województwa. Deficyt budżetowy odnotowano w budżetach miast na prawach powiatu województwa świętokrzyskiego i w budżecie małopolskiego województwa samorządowego.

Podsumowanie

W 2016 r. widoczne były oznaki ożywienia w gospodarce finansowej jednostek samorządowych województwa małopolskiego. Łączne dochody ogółem w wysokości 18094 mln zł, zgromadzone w budżetach jednostek wszystkich kategorii były wyższe, zarówno nominalnie jak i realnie (odpowiednio o 11,2% i o 11,9%) od ubiegłorocznych, a ich tempo przewyższyło średnie w kraju (wzrost o 7,4%).

Zmiany w strukturze dochodów ogółem według rodzajów wywołane głównie przez zwiększone dotacje wykazały, że finansowanie zadań samorządów w dalszym ciągu uzależnione było od transferów zewnętrznych, czyli środków otrzymywanych w postaci dotacji i subwencji. W 2016 r. wynosiły one 9679 mln zł i przekroczyły połowę dochodów ogółem małopolskich jednostek. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem obniżył się do 46,5% i nadal pozostał poniżej przeciętnego wskaźnika

w kraju (49,9%). W 2016 r. wyraźnie obniżyła się pula środków wpływających do budżetów jednostek samorządowych województwa z tytułu dochodów na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych. Łączna kwota 675 mln zł stanowiła 49,4% środków z roku poprzedniego, a spadek dochodów z tego źródła odnotowano w budżetach jednostek wszystkich kategorii, najsilniejszy (w granicach 70%) w budżetach powiatów. Udział środków unijnych w łącznych dochodach małopolskich jednostek samorządowych obniżył się z 8,4% w 2015 r. do 3,7%.

W 2016 r. wolniej niż dochody wzrosły wydatki ogółem. Łączna ich kwota wyniosła 17750 mln zł, co w odniesieniu do roku poprzedniego oznaczało wzrost o 8,9% (realnie o 9,6%). Wydatki majątkowe w kwocie 2428 mln zł (o 23,8% niższe od ubiegłorocznych) stanowiły 13,7% wydatków ogółem (w 2015 r. – 19,5%) i prawie w całości zostały przeznaczone na inwestycje. Obniżenie skali prowadzonych inwestycji widoczne było w budżetach jednostek wszystkich kategorii. Nadal kontynuowano je w zakresie infrastruktury drogowej, a wyrazem tego było zaangażowanie w inwestycjach w dziale Transport i łączność środków, które przekroczyły 45% łącznych wydatków inwestycyjnych samorządów w 2016 r. Z kolei wydatki bieżące wynosiły 15322 mln zł i były o 16,8% wyższe od ubiegłorocznych. W zbliżonym tempie zwiększyły się główne składniki wydatków bieżących (wynagrodzenia i ich pochodne oraz zakup materiałów i usług), dlatego ich udział w tych wydatkach pozostał na poziomie zbliżonym do ubiegłorocznego.

Nie zmieniły się główne kierunki wydatkowania środków budżetowych. Podobnie jak w latach poprzednich, najwięcej środków rozdysponowano w trzech działach: Transport i łączność, Oświata i wychowanie oraz Pomoc społeczna, na które przeznaczono 66% ogółu środków. Spośród tych trzech wymienionych działów, 2-krotnie zwiększyły się wydatki w dziale Pomoc społeczna, zwłaszcza w gminach i miastach na prawach powiatu, w związku z realizacją programu Rodzina 500+.

Przewaga dochodów nad wydatkami w widoczny sposób wpłynęła na wynik finansowy. Wyraźnie zwiększyła się liczba jednostek, które w 2016 r. zakończyły nadwyżką budżetową, ale problem ze zrównoważeniem budżetu pozostał jeszcze w 39 jednostkach (przed rokiem w 59). Zagregowany wynik wszystkich jednostek w województwie był dodatni i wynosił 344 mln zł (w 2015 r. deficyt wynosił 33 mln zł). Łączna nadwyżka budżetowa w wysokości 471 mln zł wystąpiła w budżetach 163 jednostek (w 145 gminach, w 1 mieście na prawach powiatu oraz w 17 powiatach), natomiast deficyt budżetowy w wysokości 127 mln zł odnotowano w 39 jednostkach (w 34 gminach, w 2 miastach na prawach powiatu, w 2 powiatach oraz w budżecie województwa samorządowego).

Deficyt budżetowy został sfinansowany środkami pochodzącymi z dwóch źródeł: z kredytów i pożyczek, które w kwocie 65 mln zł pokryły deficyt w 51,4% oraz z wolnych środków – 59 mln zł (46,4%).

Zobowiązania jednostek w kwocie 6145 mln zł zwiększyły się o 100 mln zł w porównaniu z 2015 r., ale z uwagi na silniejszy wzrost dochodów ogółem, średni wskaźnik zadłużenia obniżył się o 3,2 p. proc., do poziomu 34,0%. Województwo małopolskie zalicza się do województw o wysokim wskaźniku gęstości zaludnienia, dlatego analiza zjawisk per capita w większości przypadków sytuuje go na końcowych miejscach pierwszej dziesiątki województw.

UWAGI OGÓLNE

1. Prezentowane dane odpowiadają poziomowi 2 – regionalnemu (16 województw) oraz lokalnemu dla województwa małopolskiego poziomowi 3 (6 podregionów), 4 (22 powiaty, w tym 3 miasta na prawach powiatu) i 5 (182 gminy, w tym 3 miasta posiadające status miasta na prawach powiatu) Nomenklatury Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych (NTS), opracowanej na podstawie wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), obowiązującej w krajach Unii Europejskiej, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 V 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 VI 2003 r.) z późniejszymi zmianami. NTS obowiązująca od 1 I 2015 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów zmieniającym rozporządzenie w sprawie Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów statystycznych (NTS) z dnia 3 XII 2014 r. (Dz.U.2014 poz. 1992) w miejsce obowiązującej do 31 XII 2014 r.

Podregiony (poziom 3) grupują jednostki szczebla powiatowego (poziom 4) następująco:

- Podregion krakowski obejmuje *powiaty*: bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowicki, wielicki,
- Podregion m. Kraków: *miasto na prawach powiatu*: Kraków,
- Podregion nowosądecki *powiaty*: gorlicki, limanowski, nowosądecki, *miasto na prawach powiatu*: Nowy Sącz,
- Podregion nowotarski *powiaty*: nowotarski, suski, tatrzański,
- Podregion oświęcimski *powiaty*: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki,
- Podregion tarnowski *powiaty*: brzeski, dąbrowski, tarnowski; *miasto na prawach powiatu*: Tarnów.

2. Stosowane określenia: jednostki samorządu terytorialnego i jednostki samorządowe używane są zamiennie.
3. Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 30 VI.
4. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
5. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.
6. Mediana czyli wartość środkowa to wartość cechy w szeregu uporządkowanym, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.
7. Dane dotyczące dochodów własnych w latach 2000-2005 różnią się od prezentowanych wcześniej, gdyż zostały powiększone o środki na dofinansowanie własnych zadań ze źródeł pozabudżetowych, które stanowiły odrębną pozycję budżetową.
8. W legendach map cyfry w nawiasach oznaczają liczbę województw, powiatów, gmin.
9. Lokaty gmin województwa małopolskiego wyliczono według stanu na 31 XII 2016 r. według 19 powiatów, spośród 179 gmin w województwie i spośród 2412 gmin w kraju. Lokaty powiatów i miast na prawach powiatu ustalono według 22 jednostek w województwie i 380 w kraju.

Województwo małopolskie według powiatów

Skróty

EFTA – Europejskie Porozumienie o Wolnym Handlu,

JST – Jednostki Samorządu Terytorialnego,

Dz. U. – Dziennik Ustaw,

Objaśnienia znaków umownych

Kreska /-/ - zjawisko nie wystąpiło,

Zero (0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5,

(0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05,

Znak (x) - wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy jest niemożliwe lub niecelowe,

„W tym” - oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

UWAGI METODYCZNE

Źródła i zakres danych

Dane statystyczne prezentowane w niniejszej publikacji obejmują dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego w województwie małopolskim, tj. gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województwa samorządowego. Zostały opracowane na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów za 2016 r.:

- Rb-27S – roczne sprawozdanie z wykonania planu dochodów budżetowych jednostek samorządu terytorialnego,
- Rb-28S – roczne sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych jednostek samorządu terytorialnego,
- Rb-30S – roczne sprawozdanie z wykonania planów finansowych samorządowych zakładów budżetowych,
- Rb-NDS – roczne sprawozdanie o nadwyżce/deficycie jednostki samorządu terytorialnego,
- Rb-Z – roczne sprawozdanie o stanie zobowiązań wg tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji.

W tablicach publikacyjnych dotyczących dochodów i wydatków gmin, dane podane są bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

Podstawę prawną gospodarki finansowej jednostek samorządowych w latach 2005-2016 stanowiły:

- do 2009 r. – ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2003, Nr 15, poz. 148 z późniejszymi zmianami),
- od 2010 r. – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 1870 z późniejszymi zmianami) oraz przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. 2009, nr 157, poz. 1241 z późniejszymi zmianami).

Ponadto obowiązywały:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 446 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 814 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 486 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 198 z późniejszymi zmianami).

Dane o dochodach i wydatkach budżetowych prezentowane w tablicach opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją dochodów i wydatków obowiązującą na mocy kolejnych rozporządzeń Ministra Finansów wydanych dla lat 2010-2016.

Objaśnienia podstawowych pojęć

Na **dochody gmin** składają się:

1) dochody własne:

- udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze gminy oraz z podatku dochodowego od osób prawnych od podatników tego podatku posiadających siedzibę na obszarze gminy,
- wpływy z podatków i opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, tj. podatek rolny, podatek leśny, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych, podatek od działalności gospodarczej osób fizycznych, podatek od spadków i darowizn, podatek od czynności cywilnoprawnych,
- wpływy z opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, np. skarbowej, eksploatacyjnej, targowej,
- dochody z majątku gminy, np. dochody z najmu i dzierżawy,
- pozostałe dochody, np. środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane ze źródeł pozabudżetowych, opłaty administracyjne, opłaty miejscowe, odsetki od środków gromadzonych na rachunkach bankowych, odsetki za nieterminowo wnoszone opłaty.

2) dotacje

- celowe:
  - z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
  - realizowane na podstawie porozumień z jednostkami samorządu terytorialnego,
  - otrzymane z funduszy celowych,
- przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi lub płatności w ramach budżetu środków europejskich (§§ 200 i 620, do 31.12.2009 r. dotacje rozwojowe, §§ 205 i 625 dotacje i płatności przekazywane na realizację programów w ramach Perspektywy Finansowej UE 2014-2020),

3) subwencja ogólna dla gmin, składająca się z części:

- oświatowej, w tym na utrzymanie publicznych szkół podstawowych i gimnazjów, dokształcanie i odprawy nauczycieli,
- wyrównawczej, finansującej świadczenia z pomocy społecznej oraz zmniejszającej dysproporcje poziomu dochodów gmin,
- równoważącej, przyznawanej gminom w związku z przekazaniem dodatkowych zadań z zakresu pomocy społecznej (np. dodatki mieszkaniowe),
- rekompensującej dochody utracone przez gminy w związku z:
  - częściową likwidacją podatku od środków transportowych,

- ustawowymi ulgami i zwolnieniami w niektórych podatkach,
- obniżeniem opłaty eksploatacyjnej,
- uzupełnienie subwencji ogólnej, które przeznaczone zostało na uzupełnienie dochodów gmin, w szczególności na zadania związane z pomocą społeczną oraz na wyrównanie różnic w dochodach gmin po zmianie systemu finansowania zadań.

Na dochody **powiatów** składają się:

1) dochody własne:

- udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze powiatu oraz z podatku dochodowego od osób prawnych od podatników tego podatku posiadających siedzibę na obszarze powiatu,
- dochody z majątku powiatu, np. dochody z najmu i dzierżawy,
- wpływy z opłat stanowiących dochody powiatu, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów,
- pozostałe dochody, np. środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane ze źródeł pozabudżetowych, odsetki od środków gromadzonych na rachunkach bankowych, odsetki za nieterminowo wnoszone opłaty.

2) dotacje

- celowe:
  - z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
  - realizowane na podstawie porozumień z jednostkami samorządu terytorialnego,
  - otrzymane z funduszy celowych,
- przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi lub płatności w ramach budżetu środków europejskich (§§ 200 i 620, do 31.12.2009 r. dotacje rozwojowe, §§ 205 i 625 dotacje i płatności przekazywane na realizację programów w ramach Perspektywy Finansowej UE 2014-2020),

3) subwencja ogólna dla powiatów składająca się z części:

- oświatowej, w tym na utrzymanie publicznych szkół ponadpodstawowych, szkolnictwa specjalnego oraz placówek całodobowego pobytu uczniów (bursy, internaty), doszkąlanie i odprawy nauczycieli,
- wyrównawczej, finansującej świadczenia z pomocy społecznej oraz zmniejszającej dysproporcje poziomu dochodów powiatów,
- równoważącej, przyznawanej na uzupełnienie dochodów w związku z realizacją zadań z zakresu pomocy społecznej oraz zróżnicowaniem sieci dróg powiatowych,

- uzupełnienie subwencji ogólnej, które przeznaczone zostało na uzupełnienie dochodów powiatów, w szczególności na zadania związane z finansowaniem inwestycji rozpoczętych przed dniem 1 stycznia 1999 r. na drogach publicznych powiatowych i wojewódzkich, a także na dofinansowanie rzecznych przepraw promowych.

Na dochody **miast na prawach powiatu** składają się dochody części gminnej i dochody części powiatowej (opisane wyżej), ponieważ miasta na prawach powiatu realizują zarówno zadania gminne jak i powiatowe.

Na dochody **województw samorządowych** składają się:

1) dochody własne:

- udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze województwa oraz z podatku dochodowego od osób prawnych od podatników tego podatku posiadających siedzibę na obszarze województwa,
- dochody z majątku województw, np. dochody z najmu i dzierżawy,
- pozostałe dochody, np. środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane ze źródeł pozabudżetowych, odsetki od środków gromadzonych na rachunkach bankowych, odsetki za nieterminowo wnoszone opłaty,

2) dotacje

- celowe:
  - z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
  - realizowane na podstawie porozumień z jednostkami samorządu terytorialnego,
  - otrzymane z funduszy celowych,
- przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi lub płatności w ramach budżetu środków europejskich (§§ 200 i 620, do 31.12.2009 r. dotacje rozwojowe, §§ 205 i 625 dotacje i płatności przekazywane na realizację programów w ramach Perspektywy Finansowej UE 2014-2020),

3) subwencja ogólna dla województw składająca się z części:

- oświatowej, w tym na utrzymanie publicznych szkół ponadpodstawowych i specjalnych o zasięgu regionalnym lub wojewódzkim, ośrodków metodycznych, kolegiów nauczycielskich, placówek dokształcania i doskonalenia nauczycieli, bibliotek publicznych,
- wyrównawczej, finansującej świadczenia z pomocy społecznej oraz zmniejszającej dysproporcje poziomu dochodów województw,
- regionalnej, przyznawanej na wyrównanie różnic w dochodach poszczególnych województw samorządowych, wynikających z różnego potencjału gospodarczego, gęstości zaludnienia.

Na **wydatki** jednostek samorządu terytorialnego składają się:

- 1) wydatki bieżące:
  - dotacje, w tym dla samorządowych zakładów budżetowych,
  - świadczenia na rzecz osób fizycznych,
  - wynagrodzenia,
  - pochodne od wynagrodzeń, w tym składki na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy,
  - wydatki na obsługę długu publicznego,
  - wydatki z tytułu udzielania poręczeń i gwarancji,
  - pozostałe, w tym zakup materiałów i usług,
- 2) wydatki majątkowe:
  - inwestycje i zakupy inwestycyjne,
  - zakup i objęcie akcji i udziałów,
  - wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego.

Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego rozpatrywane są w podziale na bieżące i majątkowe. Do **dochodów majątkowych** zalicza się: dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku, dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności.

Dochody bieżące to dochody budżetowe niebędące dochodami majątkowymi (dochody ogółem pomniejszone o dochody majątkowe).

Wydatki bieżące to wydatki budżetowe niebędące wydatkami majątkowymi (wydatki ogółem pomniejszone o wydatki majątkowe).

Nadwyżka /deficyt jest to odpowiednio: dodatnia lub ujemna różnica między dochodami a wydatkami. Deficyt budżetu jednostki samorządu terytorialnego **może być sfinansowany** przychodami pochodzącymi z:

- sprzedaży papierów wartościowych wyemitowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego,
- kredytów,
- pożyczek,
- prywatyzacji majątku jednostki samorządu terytorialnego,
- nadwyżki budżetu jednostki samorządu terytorialnego z lat ubiegłych,
- wolnych środków jako nadwyżki środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu jednostki samorządu terytorialnego, wynikających z rozliczeń wyemitowanych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek z lat ubiegłych.

Nadwyżka operacyjna/deficyt operacyjny jest to odpowiednio: dodatnia lub ujemna różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi.

Wskaźnik zadłużenia - na potrzeby niniejszej publikacji użyte określenie oznacza relację zobowiązań ogółem do dochodów ogółem.

Wzrost nominalny określa zmianę poziomu zjawiska w okresie badanym w stosunku do poziomu zjawiska w okresie bezpośrednio poprzedzającym okres badany w cenach bieżących, natomiast **wzrost realny** określa zmianę w cenach stałych.

Na **dochody z budżetu środków europejskich** składają się:

- środki pochodzące z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rybackiego,
- niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielonej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA): Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2015, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2015, Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy,
- środki na realizację Wspólnej Polityki Rolnej.

W jednostkach samorządu terytorialnego wyróżnia się **samorządowe zakłady budżetowe**, które odpłatnie wykonują wyodrębnione zadania i pokrywają koszty swojej działalności z przychodów własnych i z dotacji otrzymanych z budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Działalność tych zakładów (zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych) została ograniczona do sfery użyteczności publicznej – mogą funkcjonować głównie w zakresie gospodarki mieszkaniowej i komunalnej, lokalnego transportu zbiorowego, pomocy społecznej, reintegracji zawodowej i społecznej oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, kultury fizycznej i sportu, w tym utrzymywania terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych.